

**

*

*0: EK

*1: 2008-2009

*2: 1

*3: WordXP

*4: 1ste vergadering

*5: Dinsdag 23 september 2008

*6: 13.30 uur

**

Voorzitter: Timmerman-Buck

Tegenwoordig zijn 69 leden, te weten:

Asscher, Van de Beeten, Bemelmans-Videc, Van den Berg, Van Bijsterveld, de Boer, Böhler, Broekers-Knol, Doek, Dölle, Van Driel, Dupuis, Duthler, Eigeman, Elzinga, Engels, Goyert, De Graaf, Haubrich-Gooskens, Hendrikx, Hermans, Hillen, Ten Hoeve, Hofstra, Holdijk, Ten Horn, Huijbregts-Schiedon, Janse de Jonge, Van Kappen, Klein Breteler, Kneppers-Heijnert, Koffeman, Kuiper, Lagerwerf-Vergunst, Laurier, Leijnse, Leunissen, Van der Linden, Linthorst, Meindertsma, Meulenbelt, Meurs, Noten, Peters, Putters, Quik-Schuijt, Rehwinkel, Reuten, Rosenthal, Russell, Schaap, Schouw, Schuurman, Slagter-Roukema, Strik, Swenker, Sylvester, Tan, Terpstra, Thissen, Timmerman-Buck, Vedder-Wubben, Vliegthart, De Vries, De Vries-Leggedoor, Werner, Westerveld, Willems en Yildirim,

en de heer Hirsch Ballin, minister van Justitie, mevrouw Vogelaar, minister voor Wonen, Wijken en Integratie, en de heer Heemskerk, staatssecretaris van Economische Zaken.

**

*N

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Kox, wegens verblijf buitenslands in verband met deelname aan een fact finding missie van de Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa;

Slager, wegens bezigheden elders;

Franken en Smaling, wegens verblijf buitenslands in verband met deelname aan de najaarszitting van de Parlementaire Assemblee van de OVSE;

Essers, wegens bezigheden elders.

**

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik

aan dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

**

(Deze lijst is, met de lijst van besluiten, opgenomen aan het einde van deze editie.)

De **voorzitter**: Ingekomen zijn twee beschikkingen van de Voorzitters van de Eerste en van de Tweede Kamer der Staten-Generaal:

- één houdende aanwijzing van mevrouw J.D.M.P. Aasted-Madsen-van Stiphout tot plaatsvervangend vertegenwoordiger in de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa in plaats van de heer Kortenhorst;

- één houdende aanwijzing van de heer M.C. Haverkamp tot lid van de NATO Parlementaire Assemblee in plaats van mevrouw Van Gennip.

Deze beschikkingen liggen op de griffie ter inzage. Ik stel voor, deze beschikkingen voor kennisgeving aan te nemen.

**

Daartoe wordt besloten.

De **voorzitter**: Op verzoek van de fractie van de SP heb ik mevrouw Quik-Schuijt aangewezen tot lid van de commissie Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse Zaken in plaats van de heer Smaling.

Ik deel de Kamer mede dat voorgenomen beslissingen omtrent enkele ter instemming aangeboden JBZ-besluiten tijdens deze vergadering in de zaal ter inzage gelegd worden, conform het voorstel van de commissie voor de JBZ-Raad. Als aan het einde van de vergadering geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan dat de Kamer heeft besloten conform dit advies.

**

(De voorgenomen beslissingen zijn als noot opgenomen aan het einde van deze editie.)<1>

*B

!Hamerstukken!

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op het financieel toezicht en enige andere wetten ter implementatie van richtlijn nr. 2004/109/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 15 december 2004 betreffende de transparantievereisten die gelden voor informatie over uitgevende instellingen waarvan effecten tot de handel op een gereglementeerde markt zijn toegelaten en tot wijziging van Richtlijn 2001/34/EG (PbEU L 390) (31093);**

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Kieswet en enkele andere wetten houdende enkele technische aanpassingen (31115);**

- **het wetsvoorstel Wijziging van de begrotingsstaat van de Staten-Generaal (IIA) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-IIA);**

- het wetsvoorstel Wijziging van de begrotingsstaat van de overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten (IIB) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-IIB);

- het wetsvoorstel Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet der Koningin en de Commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (III) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-III);

- het wetsvoorstel Wijziging van de begrotingsstaat van Koninkrijksrelaties (IV) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-IV);

- het wetsvoorstel Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (V) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-V);

- het wetsvoorstel Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-VII);

- het wetsvoorstel Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-VIII);

- het wetsvoorstel Wijziging van de begrotingsstaat van Nationale Schuld (IXA) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-IXA);

- het wetsvoorstel Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Financiën (IXB) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-IXB);

- het wetsvoorstel Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Defensie (X) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-X);

- het wetsvoorstel Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (XI) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-XI);

- het wetsvoorstel Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat (XII) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-XII);

- het wetsvoorstel Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Economische Zaken (XIII) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-XIII);

- het wetsvoorstel Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV)

voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-XIV);

- het wetsvoorstel Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (XV) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-XV);

- het wetsvoorstel Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (XVI) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-XVI);

- het wetsvoorstel Wijziging van de begrotingsstaat van de begroting van Jeugd en Gezin (XVII) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-XVII);

- het wetsvoorstel Wijziging van de begrotingsstaten van de begroting van Wonen, Wijken en Integratie (XVIII) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-XVIII);

- het wetsvoorstel Wijziging van de begrotingsstaat van het Infrastructuurfonds voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-A);

- het wetsvoorstel Wijziging van de begrotingsstaat van het gemeentefonds voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-B);

- het wetsvoorstel Wijziging van de begrotingsstaat van het provinciefonds voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-C);

- het wetsvoorstel Wijziging van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-D);

- het wetsvoorstel Wijziging van de begrotingsstaat van het Spaarfonds AOW voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-E);

- het wetsvoorstel Wijziging van de begrotingsstaat van het diergezondheidsfonds voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-F);

- het wetsvoorstel Wijziging van de Elektricitwet 1998, de Mijnbouwwet en de Gaswet in verband met toepassing van de rijkscoördinatie-regeling op energie-infrastructuurprojecten (31326);

- Jaarverslag en slotwet Huis der Koningin 2007 (31444-I);

- Jaarverslag en slotwet Staten-Generaal 2007 (31444-IIA);

- Jaarverslag en slotwet van de Raad van State, de Algemene Rekenkamer, de Nationale ombudsman, de Kanselarij der Nederlandse Orden, het kabinet van de Gouverneur van de Nederlandse Antillen en van het kabinet van de Gouverneur van Aruba 2007 (31444-IIB);

- Jaarverslag en slotwet ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet der Koningin en de Commissie van toezicht betreffende de

inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2007 (31444-III);
- Jaarverslag en slotwet
Koninkrijksrelaties 2007 (31444-IV);
- Slotwet en jaarverslag van het
ministerie van Buitenlandse Zaken 2007 (31444-V);
- Jaarverslag en slotwet ministerie van
Justitie 2007 (31444-VI);
- Jaarverslag en slotwet ministerie van
Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 2007 (31444-VII);
- Jaarverslag en slotwet ministerie van
Onderwijs, Cultuur en Wetenschap 2007 (31444-VIII);
- Jaarverslag en slotwet Nationale
Schuld 2007 (31444-IXA);
- Jaarverslag en slotwet ministerie van
Financiën 2007 (31444-IXB);
- Jaarverslag en slotwet ministerie van
Defensie 2007 (31444-X);
- Jaarverslag en slotwet ministerie van
Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer 2007 (31444-XI);
- Jaarverslag en slotwet ministerie van
Verkeer en Waterstaat 2007 (31444-XII);
- Jaarverslag en slotwet ministerie van
Economische Zaken 2007 (31444-XIII);
- Jaarverslag en slotwet ministerie van
Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 2007 (31444-XIV);
- Jaarverslag en slotwet ministerie van
Sociale Zaken en Werkgelegenheid 2007 (31444-XV);
- Slotwet en jaarverslag van het
ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport 2007 (31444-XVI);
- Jaarverslag en slotwet
Infrastructuurfonds 2007 (31444-A);
- Jaarverslag en slotwet
gemeentefonds 2007 (31444-B);
- Jaarverslag en slotwet provinciefonds
2007 (31444-C);
- Jaarverslag en slotwet Fonds
Economische Structuurversterking 2007 (31444-D);
- Jaarverslag en slotwet Spaarfonds
AOW 2007 (31444-E);
- Jaarverslag en slotwet
Diergezondheidsfonds 2007 (31444-F);
- Jaarverslag en slotwet BTW-
compensatiefonds 2007 (31444-G);
- Jaarverslag en slotwet Waddenfonds
2007 (31444-H).

Deze wetsvoorstellen worden zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: Ik stel de Kamer voor, de desbetreffende bewindspersonen decharge te verlenen voor het door hen gevoerde financiële beleid.

**

Daartoe wordt besloten.

*B

!Versterking positie slachtoffer!

Aan de orde is de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Wijziging van het Wetboek van Strafvordering, het Wetboek van Strafrecht en de Wet schadefonds geweldsmisdrijven ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces (30143).**

De beraadslaging wordt geopend.

De **voorzitter**: Ik heet de minister van Justitie van harte welkom.

**

*N

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Voorzitter. Het wetsvoorstel dat wij vandaag behandelen, is erop gericht het slachtoffer in het strafproces een sterkere positie te geven. Door de ontwerpers van het Wetboek van Strafvordering van 1926 werd het slachtoffer voornamelijk gezien als getuige die behulpzaam moest zijn bij de waarheidsvinding. De verdachte en de inbreuk op de rechtsorde stonden centraal.

In die opvatting is met name de laatste twee decennia verandering gekomen in de zin dat aan het slachtoffer een eigen rol en positie en daarbij behorende rechten binnen het strafproces toekomen. Met dit wetsvoorstel worden de reeds bestaande beleidsregels van het Openbaar Ministerie en de politie die erop gericht zijn het slachtoffer die eigen rol en positie te geven en die zijn vastgelegd in de Aanwijzing slachtofferzorg van het College van procureurs-generaal, gecodificeerd. Het wetsvoorstel geeft daarmee uitvoering aan het Kaderbesluit van de Europese Unie van 15 maart 2001 inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure. De Europese Commissie constateerde namelijk dat de in Nederland bestaande beleidsregels onvoldoende zijn om de vereiste reële en passende rol voor het slachtoffer in de strafprocedure te waarborgen.

De VVD-fractie is er verheugd over dat dit wetsvoorstel, mede ter uitvoering van het Kaderbesluit en het daarop volgende rapport van de Europese Commissie van 16 februari 2004, thans een formele rechtsbasis biedt voor de versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces. Die formele rechtsbasis komt het slachtoffer toe. In de hedendaagse opvattingen over de strafprocedure is het niet meer dan vanzelfsprekend dat aan het slachtoffer een aparte titel in het Wetboek van Strafvordering is gewijd. De amenderingen van het oorspronkelijke wetsvoorstel door de Tweede Kamer hebben de positie van het slachtoffer, naar het oordeel van mijn fractie terecht, nog verder versterkt.

Mijn fractie heeft nog drie vragen aan de minister. De eerste vraag betreft de positie van het comateuze slachtoffer, de tweede vraag betreft de verschillen in de huidige praktijk tussen de arrondissementen en de derde vraag betreft de

brief van de Raad voor de rechtspraak aan de minister van 16 september jongstleden.

Ik kom bij mijn eerste vraag. In het wetsvoorstel worden aan het slachtoffer verschillende rechten toegekend, zoals het spreekrecht, het recht om kennis te nemen van de processtukken en het recht voor het slachtoffer dat rechtstreeks schade heeft geleden om zijn vordering tot schadevergoeding als benadeelde partij te voegen in het strafproces. In al deze gevallen komt het recht niet alleen toe aan het slachtoffer, maar ook aan zijn nabestaanden casu quo zijn erfgenamen onder algemene titel. Ik verwijs onder andere naar de artikelen 51d, 51e, 51f en 260 van het wetsvoorstel.

In de memorie van antwoord stelt de minister, in antwoord op een vraag van de VVD-fractie daarover, dat het wetsvoorstel niet voorziet in een afzonderlijke regeling voor het behartigen van de belangen van slachtoffers die in een comateuze toestand verkeren. Ik verwijs naar pagina 4 van de memorie van antwoord. De minister verwijst naar het Burgerlijk Wetboek en stelt dat er voldoende mogelijkheden zijn voor het waarnemen van de belangen van personen die tevoren geen bijzondere voorzieningen hebben getroffen. Op welke mogelijkheden doelt de minister? Doelt hij op mogelijkheden om de belangen van het slachtoffer waar te nemen die tevens de opening bieden om gebruik te maken van de rechten die aan een slachtoffer op grond van het wetsvoorstel toekomen en, zo ja, welke mogelijkheden zijn er dan nu in het wetsvoorstel nergens wordt gesproken over comateuze slachtoffers?

Bij minderjarige kinderen die slachtoffer zijn en in coma, kunnen de ouders als wettelijke vertegenwoordiger optreden, stelt de minister. Ik lees dat overigens niet in het wetsvoorstel, behalve in artikel 51f, lid 4, waar het gaat over de voeging van de vordering tot schadevergoeding in het strafproces. Er zou dan toch minstens een passage als "het slachtoffer of bij ontstentenis van deze diens wettelijke vertegenwoordiger" in de artikelen 51a tot en met 51e van het wetsvoorstel moeten staan? Maar hoe staat het met meerderjarige comateuze slachtoffers? Dat de nabestaanden van een overleden slachtoffer rechten krijgen, is niet meer dan terecht, maar waarom kunnen de rechten van een comateus slachtoffer niet worden uitgeoefend, bijvoorbeeld door de echtgenoot of een bloedverwant in rechte lijn?

De minister oppert de mogelijkheid van het verzoek om mentorschap van artikel 451, lid 2, van het Burgerlijk Wetboek, namelijk het verzoek om mentorschap door het Openbaar Ministerie of de zorginstelling. Afgezien van het feit dat het verzoek om mentorschap een uitspraak van de kantonrechter vergt -- ik verwijs naar artikel 450, lid 1, van het Burgerlijk Wetboek -- vraagt mijn fractie zich af waarom artikel 451, lid 1, van het Burgerlijk Wetboek, waarin vermeld staat dat het mentorschap kan worden verzocht door onder anderen de echtgenoot, de geregistreerde partner, de levensgezel enzovoort, niet in aanmerking zou kunnen komen en de minister spreekt van de

situatie dat er "geen wettelijke vertegenwoordiger aanwezig is en de belangen van het comateuze slachtoffer zo zwaar wegen dat zonder uitstel optreden noodzakelijk is". Waar in het wetsvoorstel staan deze vereisten vermeld?

Mijn fractie is van mening dat juist ook van een slachtoffer dat in coma verkeert de belangen behartigd moeten kunnen worden. Ook ten behoeve van het comateuze slachtoffer is het van belang dat zijn naasten bijvoorbeeld van de processtukken kennis kunnen nemen. Zoals de regeling nu luidt, valt het comateuze slachtoffer tussen de wal en het schip. Wij horen graag van de minister hoe hij de door onsesignaleerde problematiek denkt te benaderen.

Ik ben aangekomen bij mijn tweede vraag. In het voorlopig verslag heeft mijn fractie het WODC-rapport "De praktijk van schadevergoeding voor slachtoffers van misdrijven" van juli 2007 aangehaald. In dit rapport wordt geconstateerd dat er geen eenduidigheid is bij de schadebemiddeling bij politie en Openbaar Ministerie. Er ontbreekt ook eenduidigheid bij voeging, er is verschil in de hoogte van vervangende hechtenis, er wordt door rechters verschillend gedacht over de posten die voor vergoeding in aanmerking komen enzovoort. In de memorie van antwoord schrijft de minister dat in het kader van de uitvoering van de beleidsnota "Slachtoffer centraal" aandacht aan de problematiek zal worden besteed. Kan de minister concreter aangeven welke maatregelen hij van plan is te nemen en op welke termijn, zeker nu hijzelf stelt dat het tot zijn verantwoordelijkheid behoort om maatregelen te nemen om te waarborgen dat de rechten van slachtoffers zoveel mogelijk gelijkelijk worden veilig gesteld?

Naar het oordeel van de VVD-fractie kan het niet zo zijn dat het nemen van de noodzakelijke maatregelen op de lange baan geschoven wordt. Als wij nu het wetsvoorstel aannemen waarin de positie van het slachtoffer in het strafproces wordt versterkt, dienen op de kortst mogelijke termijn de verschillen tussen de arrondissementen te worden opgeheven. Daarmee kan niet worden gewacht. Ik hoor hier graag een reactie van de minister op.

Mijn derde vraag. Bij de post van afgelopen weekend ontvingen wij door tussenkomst van de vertegenwoordiger van de SP, mevrouw Quik, een brief van de Raad voor de rechtspraak aan de minister van 16 september jongstleden, meer precies een advies van de Raad voor de rechtspraak aan de minister, waarin de raad opmerkt dat aan hem geen advies is gevraagd over het in de Tweede Kamer met algemene stemmen aangenomen amendement op stuk nr. 11. Ik merk overigens op dat deze brief nogal laat komt, gezien het feit dat het wetsvoorstel al op 18 december 2007 door de Tweede Kamer is aanvaard. Amendement nr. 11 wijzigt artikel 496 Wetboek van Strafvordering in die zin dat, kort gezegd, de ouders van de minderjarige verdachte verplicht aanwezig zijn bij de terechtzitting. Uit de brief van de raad kan worden opgemaakt dat de raad meent dat aan hem op grond van artikel 95 Wet RO ten tijde van de behandeling van het amendement om advies daarover had moeten worden gevraagd, nu het

amendement gevolgen heeft voor de rechtspraak. Is die opvatting juist of beperkt de advisering door de raad zich tot het stadium voordat een wetsvoorstel door de Tweede Kamer in behandeling wordt genomen?

Aan het slot van zijn brief vraagt de raad de minister, meer duidelijkheid te geven onder welke omstandigheden de rechter kan afzien van de verplichting, de zitting aan te houden en geen bevel van medebrenging hoeft uit vaardigen. De opvatting van de raad over het bij amendement gewijzigde artikel 496 Wetboek van Strafvordering is duidelijk: de nieuwe regeling is onwerkbaar en is gezien het belang van het kind, de minderjarige verdachte, eerder contraproductief dan bevorderlijk. De Tweede Kamer beoogt echter met het amendement, het besef bij de ouders van de verantwoordelijkheid voor hun kind, de minderjarige verdachte, aan te scherpen. Mijn fractie kan zich daarin vinden. De vraag van mijn fractie aan de minister is of hij de gevraagde duidelijkheid aan de raad kan verschaffen zonder op enigerlei wijze af te doen aan hetgeen de Tweede Kamer met het amendement beoogd heeft. Is te zijner tijd een evaluatie van de wetswijziging die door het wetsvoorstel tot stand gebracht wordt, voorzien?

Mevrouw de voorzitter, zoals ik al aan het begin van mijn bijdrage gezegd heb, staat de VVD-fractie positief tegenover het wetsvoorstel. Desalniettemin wachten wij met belangstelling de beantwoording door de minister van onze vragen af.

*N

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Mevrouw de voorzitter. Wij bespreken vandaag een goed wetsvoorstel. Gedeeltelijk is er sprake van codificatie van de bestaande praktijk. Waar daar nog geen sprake van is, wordt het hoog tijd dat de in dit voorstel beschreven rechten aan slachtoffers verleend worden. Het is daarom des te moeilijker om te moeten constateren dat een, in wezen aan dit voorstel wezensvreemd element, de verschijningsplicht van ouders van de minderjarige verdachte, maakt dat de SP dit voorstel niet zonder meer kan steunen.

Ik geef toe: het is een sympathiek amendement geweest van twee goede, op de jeugd betrokken juristen. In eerste instantie heb ik daar dan ook geen vragen over gesteld. Maar het veld, zowel de praktijk als de wetenschap, heeft overtuigend van zich laten horen, waarvoor dank. Ik kom hierop terug.

Mijn fractie ziet zonder meer het belang van een goede rol en rechtspositie van ouders tijdens het hele strafrechtelijke traject. Helaas ontbreekt het daaraan in de wet op vele fronten. Ik noem het feit dat ouders niet bij het verhoor op het politiebureau aanwezig mogen zijn en dat niet wettelijk vastgelegd is dat zij bij het verhoor van de rechter-commissaris ter verlenging van de voorlopige hechtenis, mogen zijn. Zo zijn er nog meer punten die zeker voor verbetering van de positie van ouders in aanmerking komen. Ik denk

ook nog aan uitleg vooraf en aan een tolk. Verder verwijs ik naar het desbetreffende artikel van professor Weijers in het tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht (FJR) 2008, pagina 61.

Is de minister bereid om de (rechts)positie van ouders in de strafrechtelijke procedure in haar geheel onderwerp van wetgeving te maken? De al dan niet verplichte medebrenging van ouders zou daarin meegenomen kunnen worden. De Raad van State zou dan zijn licht over het geheel kunnen laten schijnen en de gebruikelijke adviesronde zou alsnog kunnen plaatsvinden.

Ondertussen moeten wij toch iets met dit wetsvoorstel. Deze Kamer hecht aan de kwaliteit van wetgeving. Een van de elementen waar wij naar kijken, is de vraag of er een probleem is en of wetgeving dit probleem wel oplost. Het antwoord op beide vragen is onzes inziens niet zonder meer: ja.

De eerste vraag: is er een ernstig probleem? Volgens de Raad voor de rechtspraak in zijn reeds genoemde brief aan de minister van 16 september jongstleden, verschijnt in 80% van de zaken ten minste een ouder. Dit percentage is gebaseerd op een enquête onder alle rechtbanken. Het onderzoeksproject verbetering betrokkenheid Marokkaanse ouders, opgezet onder leiding van professor Weijers, van 28 april 2008 noemt een percentage van 75. Het verschil is zonder meer te verklaren doordat in het project van professor Weijers de OTP, oproeping ten parkette, is meegenomen. Over het algemeen is daar iets minder belangstelling voor; dat is immers nog maar een voorfase. Op grond van deze cijfers zijn er vraagtekens te zetten bij de dringende noodzaak van wetgeving. Is de minister het hiermee eens? Graag een reactie.

De tweede vraag is: als er dan al een probleem is, moet dat probleem door wetgeving opgelost worden? Dat is een prangender vraag. Het reeds genoemde onderzoeksproject "verbeteren betrokkenheid Marokkaanse ouders" ziet er solide en veelbelovend uit. De aanpak die daarin beschreven is, sluit volledig aan bij de bevindingen van de rechters, zoals beschreven in genoemde brief van de Raad voor de rechtspraak. Blijkens deze brief was de opkomst van alleen Marokkaanse ouders tijdens dit project 90%! Marokkaanse ouders verschijnen het minst en zijn het moeilijkst bij de zaak te betrekken. Deze ouders maken ook deel uit van de genoemde 80%. Leggen wij dit resultaat naast de te verwachten winst van dit voorstel tot wijziging van artikel 496 van het Wetboek van Strafvordering, dan vraag je je af wat de winst is. Er moet toch niet van uitgegaan worden dat 100% verschijning van ouders haalbaar is. Immers, ouders zwerven of de GBA-registratie klopt niet, waardoor zij niet kunnen worden opgeroepen, ouders kunnen psychiatrisch patiënt zijn of verslaafd of zij kunnen in het buitenland verblijven, noem maar op. Er zal altijd een veelheid van redenen zijn waarom ouders niet verschijnen en misschien niet kunnen verschijnen. Volgens mij zijn er dus heel weinig mogelijkheden in de marge tussen 90% en 100%. Dit wetsvoorstel zou dus niet nodig moeten zijn. Het zou eerder nodig zijn om in de praktijk ouders te helpen, te begrijpen wat er

gaat gebeuren op de zitting en om daarop in te spelen, alsook om de ouders te voorzien van een tolk, als dat nodig is. Hoe ziet de minister dit?

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): U doet het voorkomen dat het "of/of" is: of de wettelijke verplichting ingevolge artikel 496 van het Wetboek van Strafvordering, zoals dat in het wetsvoorstel staat, of een project, zoals professor Weijers beschrijft, waarbij er groot succes geboekt wordt. Is het niet juist "en/en"? Het is én een dergelijk project om te bevorderen dat de ouders aanwezig zijn bij de terechtzitting én dat zij de verantwoordelijkheid voor hun minderjarig kind, de verdachte, op zich nemen, waarbij als ultimum remedium natuurlijk artikel 496 van het Wetboek van Strafvordering als stok achter de deur dient. Je bereikt dan precies wat de Tweede Kamer heeft beoogd met het desbetreffende amendement.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Aan het slot van mijn betoog zal ik aangeven dat ik het wel eens ben met het vastleggen van de verplichting, maar niet in de vorm zoals het in deze wet is opgenomen. Wij hebben al gesproken over de complexiteit van de wetgeving en de visitatiecommissie. Je vraagt je soms af of het nodig is om een wet te wijzigen, als het ook op een andere manier opgelost kan worden. Maar goed, baat het niet, dan schaadt het ook niet om het erin te zetten.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Ik wacht even het eind van uw betoog af.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Voorzitter. Zijn er andere dan numerieke voordelen te noemen van de verschijningsplicht zoals die nu geformuleerd is, dus beide ouders, verplichte medebrenging en verplichte aanhouding? In de beschikbare reacties op het voorstel heb ik geen enkel voordeel gelezen. Ik kan er zelf ook geen bedenken, misschien op één na. Er kunnen omstandigheden zijn waarin de rechter eraan behoefte heeft een ouder te laten verschijnen en dus van het bed te lichten, want dat is de enige mogelijkheid.

Die behoefte bestaat niet alleen in strafzaken. Die bestaat ook in de praktijk van de ondertoezichtstelling. Je zegt dan: nu is het welletjes geweest, nu moeten de ouders echt eens een keer komen opdraven want ik moet echt eens me ze praten. In die zin zou de mogelijkheid om een bevel tot medebrenging te geven in civiele én in strafzaken een welkome aanvulling zijn. Wat vindt de minister daarvan? Welke reden heeft de minister -- misschien moet ik zeggen: de samenstellers van de motie, nu de minister deze immers heeft ontraden -- om de medebrenging verplicht te stellen? Ik kan er één bedenken, namelijk dat rechters vaak te weinig oog zouden hebben voor, of te weinig waarde zouden hechten aan de verschijning van ouders. Als dat de reden zou zijn doemt wederom de vraag op of dit probleem door wetgeving is op te lossen.

Zou niet eerder het specialisatie- en roulatiebeleid van de rechterlijke macht op de helling moeten? Dit is uiteraard de eigen

verantwoordelijkheid van de rechterlijke macht c.q. van de Raad voor de rechtspraak. Deze laatste heeft echter in mei 2006 het rapport Positionering Jeugdrechter het licht doen zien, waarin deze problemen met name ten aanzien van minderjarigen worden gesignaleerd. Is de minister bereid om de aandacht van de raad te vragen voor het implementeren van de uitgangspunten van hun eigen rapport? Hoe denkt de minister over het pedagogische effect van het van het bed laten lichten en in de cel opsluiten van ouders? Zouden ouders daardoor gemotiveerd raken om hun kind beter ter zitting te ondersteunen? Zouden ouders zich daardoor gesteund voelen in hun opvoedende taak? Wat is het effect op de jeugdige van deze beschamende vertoning? Want dat is het.

Voor zover de minister, evenals mijn fractie, deze vragen ontkennend beantwoordt, erkent deze dan wel dat juist de morele steun van de ouders voor het kind ter zitting en ondersteuning van de ouders in hun opvoedende taak, de grondslag vormen voor het recht van het kind op aanwezigheid van zijn ouders ter zitting, zoals dit terecht geformuleerd is in artikel 40 van het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind? Is de minister het met mijn fractie eens dat er omstandigheden kunnen zijn waaronder het niet in het belang van de minderjarige is dat de behandeling van de strafzaak wordt aangehouden, om de ouders onder dwang op de zitting te laten verschijnen? Erkent de minister dat medebrenging gelasten, als dit niet in het belang van de jongere is, strijd oplevert met de artikelen 3 en 40 van het Internationaal Verdrag? Dit bevel tot medebrenging kan, als het even tegenzit, een vrijheidsbeneming van meer dan tien uur met zich meebrengen. Wat is de rechtsgrond van deze vrijheidsbeneming? Is er wel sprake van proportionaliteit?

In de behandeling van het amendement is tot nu toe veel aandacht besteed aan de gevolgen van aanhouding. Aanhouding is namelijk altijd verplicht volgens de huidige tekst, ook als de rechter op grond van bijzondere omstandigheden geen bevel tot medebrenging geeft. Wat is dan de zin van die aanhouding? De Kalsbeeknorm wordt dan niet meer gehaald, voor zover deze nu wel gehaald wordt. Het lik-op-stukbeleid is ook van de baan. Moet ik daarover verder uitweiden? Iedereen begrijpt wat het betekent als jeugdzaken aan de lopende band worden aangehouden. Is de minister van mening dat het middel wellicht nog erger is dan de kwaal? En is dit nog proportioneel?

Dan nog de tekst van het voorgestelde artikel 496 Strafvordering. In lid 1 staat: "de ouders". De vraag is: welke ouders en waarom beide ouders? Ik neem aan dat men bedoelde: de ouder met gezag. Vroeger werd, om te weten welke ouder het gezag had, bij iedere strafzaak een uittreksel uit het voogdijregister -- tegenwoordig heet dat het gezagsregister -- opgevraagd. Tegenwoordig heeft niemand daarvoor nog tijd en worden de ouders opgeroepen op het adres van de minderjarige. Maar de rechter moet er dan wel rekening mee houden dat het kan gaan om een ouder die het kind niet heeft erkend of om een ouder die wel juridisch ouder is, maar het gezag

niet heeft. Als de ouder met gezag er wel is, moet de zaak dan ook worden aangehouden om de andere ouder zonder gezag op te roepen? Dit artikel is onduidelijk.

In de literatuur is veel aandacht gevraagd voor het feit dat heel wat ouders, juist bij de categorie jongeren die voor de rechter komt, gescheiden zijn. Het zijn dan lang niet altijd goede scheidingen, met ruziënde ouders op de zitting. De niet-verzorgende ouder kan de zaak gaan traineren om de jongere die niet vaak genoeg komt, of de verzorgende ouder te pesten. Hierover is voldoende geschreven. Ik verwijs nogmaals naar de brief van de Raad voor de rechtspraak en eveneens naar het artikel van de drie hoogleraren Weijers, Bruning en De Jonge in nr. 61 van het tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht 2008. Het is evenwel goed dat beide met gezag beklede ouders worden opgeroepen, gewezen op hun verschijningsplicht en geattendeerd op het feit dat de rechter er onder omstandigheden geen genoegen mee hoeft nemen dat een ouder of de ouders er niet zijn. Laat het verder alsjeblieft aan de rechter over!

Lid 2 dat lid 5 wordt, bevat een toevoeging in lijn met het wetsvoorstel. Daartegen is geen enkel bezwaar. De imperatieve opdrachten aan de rechter in het nieuw voorgestelde lid 2, zowel om een bevel tot medebrenging te geven als om de zaak aan te houden, zullen echter veel ellende veroorzaken. Het zou zo maar kunnen gebeuren dat de rechtspraak eigen criteria gaat ontwikkelen met betrekking tot die "bijzondere omstandigheden". Ten slotte is de memorie van toelichting niet bindend; het gaat om de tekst van de wet. Ik voorzie dat er per rechtbank uiteenlopende interpretaties van die bijzondere omstandigheden zullen komen en dat deze uiteindelijk zo opgerekt worden dat het voorgestelde lid 2, voor wat betreft het bevel tot medebrenging, een dode letter zal worden. Maar ook dan is aanhouding steeds verplicht, volgens de voorgestelde tekst. Lid 2 is voor mijn fractie niet acceptabel. De voorgestelde leden 3 en 4 hebben geen zin meer als lid 2 zou verdwijnen. De rechter kan immers te allen tijde, zonder wetswijziging, de behandeling van de zaak aanhouden.

Om kort te gaan: een verschijningsplicht is een mooi ideaal en de mogelijkheid om een bevel tot medebrenging van de verzorgende ouder te gelasten is een steuntje in de rug voor aarzelende, angstige, recalcitrante, of zich schamende ouders. De rechter kan er baat bij hebben dat die mogelijkheid bestaat. Laten we het daarbij laten. Onze fractie vindt dat de wet er met de voorgestelde wijziging van artikel 496 Strafvordering niet mag komen en wij zullen -- hoe spijtig ook wat betreft de positie van het slachtoffer -- tegenstemmen als de voorgestelde leden 2, 3 en 4 in deze vorm gehandhaafd blijven. Is de minister bereid om eventueel terug te gaan naar de Tweede Kamer? Ik zou mij ook kunnen voorstellen dat de wet in werking treedt met uitzondering van dit artikel. De Raad van State kan er dan nog eens naar kijken. Ik ben benieuwd naar het antwoord van de minister.

*N

De heer **Holdijk** (SGP): Voorzitter. Eeuwenlang vormde het slachtoffer een vergeten partij in het strafproces, in elk geval sinds wij de inquisitoire procesvorm kennen. Daarin is gelukkig in de afgelopen decennia verandering gekomen. Hier en daar bestaat zelfs de vrees dat de balans zal doorslaan, in die zin dat de grote aandacht voor het slachtoffer zal leiden tot een verminderde aandacht voor de bestraffing van de veroordeelde. De VVD-fractie was daarentegen in het voorlopige verslag juist beducht dat de onschuldpresumptie van de verdachte in het gedrang zou komen door het toekennen van expliciete rechten aan het slachtoffer. Hoe het ook zij, voor onze fracties staat in elk geval voorop dat het in het strafproces voor alles gaat om de berechting van de verdachte. Echter, ook na eventuele aanvaarding van het onderhavige wetsvoorstel gaat de versterking van de positie van het slachtoffer niet zover, dat daardoor verandering wordt gebracht in de elementaire systeemkenmerken van het Nederlandse strafprocesrecht, zoals bijvoorbeeld het vervolgingsmonopolie dat aan het Openbaar Ministerie is toegekend. Intussen kan niet voorbij gezien worden aan het feit dat de behoeften van slachtoffers van delicten verder gaan dan waarin de huidige wetgeving voorziet, zoals onder andere bleek uit een WODC-onderzoek dat dit jaar door de Universiteit van Tilburg werd verricht, althans werd gepubliceerd. Ook iemand als de heer Van Dijk, hoogleraar slachtofferkunde aan dezelfde universiteit, bepleit in Trouw van 16 mei jongstleden een verruiming van het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden. Wij wachten het tegen het voorjaar van 2010 aangekondigde evaluatieonderzoek naar de invoering en werking van het spreekrecht graag af.

Wat de verklaring van de positie van het slachtoffer betreft, staan onze fracties bepaald positief ten opzichte van onder andere het voorstel dat de schadevergoedingsmogelijkheid voor slachtoffers, naast andere voorzieningen ter zake, wil uitbreiden door uitbreiding van de civielrechtelijke aansprakelijkheid van ouders voor kinderen beneden de veertien jaar die als gevolg van een strafbaar feit schade hebben toegebracht. Daarbij sluiten wij ondertussen niet de ogen voor het feit dat in gevallen waarin de verhaalsmogelijkheden vrijwel nihil zijn, ook deze uitbreiding weinig soelaas zal bieden.

Wij willen onze bijdrage aan de behandeling van dit wetsvoorstel beperken tot een belangrijk aspect waarvoor onze uitdrukkelijke aandacht is gevraagd. Ik doel dan evenals andere woordvoerders op de brief van de Raad voor de rechtspraak van 16 september jongstleden die tevens als advies ter kennis van de minister is gebracht. Het betreft de materie die is geregeld in het voorgestelde artikel 496 Wetboek van Strafvordering: de afdwinging van de aanwezigheid bij het strafproces van de ouders of voogd van de verdachte minderjarige. De vraag mag gesteld worden of de indieners van het amendement op stuk nr. 11, alsook natuurlijk degenen die het

amendement destijds hebben gesteund, hebben overzien welke de onbedoelde en ongewenste gevolgen zouden kunnen zijn voor de behandeling van jeugdstrafzaken. Een maximale berechtingstermijn van zes maanden zou onder druk komen te staan in gevallen waarin de ouders niet vrijwillig verschijnen.

Laat ik voorop mogen stellen dat ook onze fracties er groot belang aan hechten dat de ouders worden betrokken bij het strafproces van hun kind of pupil, al was het alleen maar om de ouders te doordringen van de noodzaak van het treffen van opvoedende maatregelen. Ook achten wij het alleszins verdedigbaar dat de rechter met de houding en de mogelijkheden van ouders rekening houdt bij de strafrechtelijke reactie.

De minister is op de hoogte van de problemen van de afdwinging van de verschijnplicht en de aanhoudingsverplichting die daarmee gepaard gaat. Eerder al hebben de organen van de strafrechtspleging hun bedenkingen op dat punt geuit. Maar ook de minister heeft zijn bezwaren tegen het amendement al eerder kenbaar gemaakt. Onze vrees is in de eerste plaats dat een bevel tot medebrenging, door de politie dus, dat wij nu slechts kennen voor verdachten, getuigen en deskundigen, weinig effectief zal zijn, zo niet averechts zal werken. In elk geval zal de procedure van de lik-op-stukbenadering bij jeugdige daders door de voorgestelde voorschriften van artikel 496 niet worden versneld, om over de consequenties voor een eventueel supersnelrecht maar te zwijgen. Aanhouding leidt tot ongewenste vertraging, waarmee zeker het slachtoffer niet is gediend en dat daarom in onze ogen ook zo veel mogelijk voorkomen zou moeten worden.

Wat de aanhoudingsplicht betreft, zijn wij sterk geneigd de Raad voor de rechtspraak bij te vallen in zijn stelling dat de tekst van artikel 496, zoals die ten gevolge van het amendement is komen te luiden, de rechter nauwelijks enige afwegingsruimte biedt. Ten minste zouden de in lid 2 van dit artikel gebezigde woorden "bijzondere omstandigheden" niet al te restrictief uitgelegd moeten kunnen worden. In de wetgeschiedenis zie ik tot dusverre onvoldoende aanknopingspunten voor de door de minister geuite visie dat de wet en de toelichting daarop de rechter desgewenst ruimte bieden voor maatwerk. Aanpassing van het wetsvoorstel op dit onderdeel zou helderheid kunnen scheppen.

De criteria voor afwijking van de afdwinging van de verschijningsplicht van de ouders, en dus voor afhandeling van de zaak buiten tegenwoordigheid, moeten intussen wel zo helder mogelijk worden. Wij zijn het volledig eens met de stelling van de Raad voor de rechtspraak dat de aanwezigheid van de ouders op de strafzitting zo veel mogelijk gestimuleerd moet worden. Maar de vraag is hoe dat moet of kan gebeuren. Hoe anders dan door een persoonlijke uitnodiging, c.q. een vriendelijk doch dringend verzoek? Tegelijkertijd zal niet iedere afwezigheid zonder gegronde reden te accepteren zijn. Vandaar mijn vraag naar criteria voor afwijking van de verschijningsplicht.

Met belangstelling zien wij een reactie van de minister tegemoet op onze vragen en opmerkingen alsook op die van de andere woordvoerders.

*N

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Voorzitter. Ik zal de mij toegemeten spreektijd niet gebruiken om heel veel zaken die hier al besproken zijn nog een keer dunnetjes over te doen. Ik denk dat de minister wel een redelijke overeenstemming van bezwaren en waarderingen van alle kanten te horen krijgt, dus ik sluit mij korthedshalve aan bij het historische relaas van de VVD-fractie en bij de waardering voor het feit dat er nu een volgende stap gezet wordt in de versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces, en dat het ook een goede zaak is dat dat gebeurt.

Tegelijk stel ik vast dat wij hier eigenlijk te oordelen hebben over twee heel verschillende wetsvoorstellen. Wij hebben hier het wetsvoorstel ter versterking van de rechten van het slachtoffer en het wetsvoorstel ter versterking van de ouderlijke verantwoordelijkheid in het jeugdstrafrecht. Dat maakt het niet zo simpel om die twee aan elkaar te knopen.

Ik zal die twee onderdelen hier afzonderlijk behandelen, waarbij ik ten aanzien van beide begin met de opmerking dat mijn fractie de strekking van beide wetsvoorstellen in elk geval van harte kan ondersteunen, ware het niet dat.

Ik ben ook heel benieuwd naar het antwoord van de minister op de vragen van de VVD-fractie over het comateuze slachtoffer. Dat is inderdaad een interessante kwestie, waarvan ik benieuwd ben hoe de minister daarop gaat antwoorden. Ik voeg daaraan de vraag toe over het recht van het slachtoffer om kennis te nemen van de processtukken. Met dit recht -- de woordvoerder van de ChristenUnie gaf dat ook al aan -- zijn verschillende belangen gemoeid, soms ook strijdige belangen. Wij hebben aan de ene kant het gerechtvaardigde belang van de verdachte in het strafproces, dat niet alles wat in het kader van het proces over hem naar voren wordt gebracht onder de aandacht hoeft te komen van derden, ook niet als de derden mogelijk door hem benadeeld zijn. Ten slotte is de verdachte op dat moment nog niet meer dan dat. Hij is een verdachte en ook hij heeft op bescherming van de persoonlijke levenssfeer.

Aan de andere kant is daar het belang van het slachtoffer of zijn of haar nabestaanden waaraan, naarmate het gepleegde delict ernstiger is, eveneens niet licht getild mag worden. Het slachtoffer heeft er belang bij te weten en te begrijpen waarom de dader tot zijn daad is gekomen en hij heeft het recht om daarover zijn zegje te doen.

Anderzijds is het slachtoffer niet rechter naast de rechters of aanklager naast de aanklagers en zijn recht beperkt zich dan ook tot inzage van de stukken waarbij hij belang heeft. Wie bewaakt echter deze door de wetgever getrokken lijn en hoever strekt in dat opzicht de beslismacht van de officier van justitie of in de cassatiefase die van de

AG? Uit het antwoord van de minister in de schriftelijke voorbereiding heb ik namelijk begrepen dat waar de wet het woord officier gebruikt, daarvoor ook het woord AG gelezen kan worden.

De volgende casus is mij in de praktijk voorgehouden en vind ik belangrijk genoeg om op tafel te leggen. De AG onthoudt het slachtoffer of zijn raadsman kennisneming van delen van het procesdossier doordat die worden weggelakt, onder de mededeling dat deze voor het slachtoffer niet van belang zijn. De raadsman kan vervolgens niet anders dan aan zijn cliënt mededelen dat hij de terechtheid van die stelling niet kan beoordelen, omdat hij daarvoor eerst de niet beschikbaar gestelde stukken moet zien. Ik vind dit een wat Kafkaïaanse situatie. Het is ook een heel traumatische gebeurtenis als wij bedenken dat wij het hier hebben over de versterking van de rechten van het slachtoffer en dat het met name voor het slachtoffer ontzettend belangrijk kan zijn om te weten en te begrijpen wat er gebeurt. Wij hebben gevraagd of in een dergelijke situatie bezwaar kan worden gemaakt en zo ja, hoe dat kan. Het gaat hier niet om een beslissing zoals bedoeld in het derde lid van artikel 51b, maar het gaat om een weging door de staande magistratuur, de officier of de AG, of dit nu "van belang is". Deelt de minister onze visie dat het met de weigering door die official voor het slachtoffer niet einde oefening zou mogen zijn? Dit is dus geen academische vraag, want hij komt voort uit de praktijk. De raadsman kreeg het door de AG achtergehouden deel niet te zien. Uit het oordeel van de Hoge Raad is ook nooit duidelijk geworden wat er precies aan de hand was, waardoor de raadsman zijn cliënten dus ook geen opheldering kon geven over het hoe of waarom van deze beperking. Ik moet, om de zaak wat pregnant neer te zetten, misschien nog zeggen dat de cliënten van deze raadsman de ouders waren van een om het leven gebracht slachtoffer. De minister kan zich misschien voorstellen dat een dergelijke procedure niet spoort met de doelstelling van dit wetsvoorstel. Welke oplossing ziet hij voor dit probleem? Je zou het mogelijk kunnen maken dat de raadsman in vertrouwen inzage van stukken krijgt met de mededeling dat dit echt in vertrouwen gebeurt. Is dat een optie?

De tweede kwestie waarover mijn fractie vragen wil stellen, betreft de verschijningsplicht van de ouders van de minderjarige verdachte. Voor dit "vermaledijde" artikel is door anderen reeds aandacht gevraagd. De strekking van de wetsbepaling die deze verschijningsplicht introduceert en met sancties versterkt, kan mijn fractie onderschrijven. Ik denk dat wij wat meer op de lijn zitten van de bewoording van de VVD-fractie dan die van de SP-fractie. Ik ben wel benieuwd naar het antwoord van de minister op de vraag van de SP-fractie naar de grondslag van deze bepaling. Ik denk dan ook aan de eerder ontvangen brief waarin staat: in wiens belang is dit? Is dit in het belang van de jeugdige verdachte? Ik ben benieuwd wat de minister ziet als de grondslag van een bepaling, in het kader van het jeugdstrafrecht, die de verschijningsplicht van de ouders in de wet

vastlegt, sancties stelt op het niet verschijnen en zelfs het bevel tot medebrenging bevat.

Wij hebben nog enige aarzelingen over het voorgestelde wetsartikel, vooral over de strikte formulering. Ik wil aan de bezwaren die anderen al hebben ingebracht, toevoegen dat ik het een wat lastige zaak vind als de wetgever op die manier de professional zo weinig ruimte wil geven om naar bevind van zaken te handelen. Dit heeft de rechterlijke macht toch niet verdiend? Ik vind het een goede zaak als er in de wet wordt vastgelegd dat er sprake is van een verschijningsplicht. Dat is ook een uiting van vertrouwen. Ik heb ook niet zo'n probleem met bijzondere omstandigheden. Ik vind het punt van de SP-fractie, dat er misschien rechtsongelijkheid zal optreden tussen de verschillende arrondissementen, ook geen groot probleem. Dat kan best en het gebeurt wel vaker met bevoegdheden. Ik zou zeggen: laat die professional naar bevind van zaken handelen.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Het was de VVD die sprak over rechtsongelijkheid. Ik maak bezwaar tegen de strikte manier waarop de plicht om altijd medebrenging te gelasten, is geformuleerd. Ik maak nog meer bezwaar tegen de plicht om altijd aan te houden, ook als je afziet van medebrenging vanwege bijzondere omstandigheden. Ik heb in mijn toespraak gezegd dat ik geen bezwaar had tegen het formuleren van een verschijningsplicht en evenmin tegen het geven van een mogelijkheid om een bevel tot medebrenging af te geven. Het gaat mij veel te ver om de rechter in alle omstandigheden te verplichten om aan te houden en een bevel tot medebrenging uit te vaardigen. Het sluit aan bij wat u zegt, namelijk dat wij de rechter enige ruimte moeten geven.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Mooi. Dan is dat misverstand uit de wereld. Dan ligt deze vraag nu weer bij de minister. Wij zijn benieuwd naar het antwoord.

Ik sluit af. Mijn fractie heeft er problemen mee met dit wetsvoorstel in te stemmen als er geen goed antwoord komt op de problemen die door de professionals zijn aangegeven. Het gaat niet aan dat het wettelijke systeem de problemen die er in het jeugdstrafrecht toch al in hoge mate zijn extra verzaart met onnodige bureaucratische voorwaarden.

*N

Mevrouw **Van Bijsterveld** (CDA): Voorzitter. De leden van de CDA-fractie vinden het belangrijk dat er de laatste jaren meer aandacht is gekomen voor de positie van het slachtoffer, ook in het strafproces. Dit wetsvoorstel codificeert deels een bestaande praktijk en introduceert daarnaast enkele nieuwe rechten. Zoals wij tijdens de schriftelijke behandeling al hebben verwoord, scharen wij ons met overtuiging achter de hoofdlijnen van dit wetsvoorstel waar het de positie van het slachtoffer versterkt. Wij danken de minister voor de beantwoording van de in het verslag gestelde vragen.

Wij stippen nog een tweetal punten aan. Het eerste betreft de financiële-voorschotregeling voor slachtoffers. In antwoord op onze vragen daarover stelt de minister dat hij, ondanks de bij amendement geïntroduceerde ruimere mogelijkheden, bij zijn voornemen blijft om de voorschotregeling voorlopig in elk geval te beperken tot de tenuitvoerlegging van schadevergoedingsmaatregelen die zijn opgelegd bij zeden- of geweldsmisdrijven. Wij steunen zowel de mogelijkheid van een voorschotregeling als de beperkte toepassing ervan voor de genoemde categorieën van ernstige delicten.

Het tweede punt betreft de bereidheid van de minister om na te gaan of het wenselijk of nodig is om bij AMvB nadere regels te stellen om te verzekeren dat aan het slachtoffer verstrekte gegevens niet worden gebruikt voor een ander doel dan waarvoor ze zijn verstrekt. Graag herinneren wij de minister daaraan.

Een heel ander punt betreft het bij amendement voorgestelde nieuwe artikel 496 Strafvordering. Dit bevat de regeling van de verplichte aanwezigheid ter zitting van de ouders of voogd van een minderjarige verdachte. Daarover willen wij iets uitvoeriger met de minister van gedachten wisselen. De minister was zelf niet erg enthousiast over dit amendement. Hij heeft de aanneming ervan zelfs ontraden. De bepaling zal al snel averechts werken op het lik-op-stukbeleid en het verkorten van doorlooptijden in jeugdzaken. Het bevel tot medebrenging van ouders of voogd is een uiterst zwaar middel. Het toepassen ervan -- ik citeer de minister -- "zonder dat enige indicatie over de onwil bestaat, is een belangrijke afwijking van de huidige wijze van bejegening van niet verdachte personen". De Raad voor de rechtspraak beschrijft in zijn brief beeldend dat dit ook kan inhouden dat de ouders in alle vroegte door de politie van hun bed worden gelicht. Het slachtoffer noch de minderjarige verdachte zal altijd met een dergelijke regeling gebaat zijn. Sterker nog, het kan voor deze procesdeelnemers ook belastend zijn. Een probleem is dat de bepaling weinig ruimte laat voor interpretatie en paradoxaal genoeg ook ongelukkig is geformuleerd, waardoor veel onduidelijk blijft. In het verslag hebben wij daarover enkele vragen gesteld. Inmiddels heeft de Raad voor de rechtspraak bij brief van 16 september forse kritiek op de regeling geuit. Dat is wel erg laat, maar aan de inhoud ervan kunnen wij moeilijk voorbijgaan. Hoe moeten wij nu met dit amendement omgaan?

Het voorgestelde artikel maakt een onderscheid tussen verdachten van overtredingen en verdachten van misdrijven. Ik wil eerst even kijken naar de overtredingen. Volgens de toelichting van de indieners van het amendement kan de rechter bij het niet verschijnen van ouders of voogd zowel besluiten om de zitting gewoon doorgang te laten vinden, als besluiten om de zitting uit te stellen. Het ligt dan ook voor de hand dat uitstel zonder last tot medebrenging van een van beide ouders of de voogd ook mogelijk is. Uit de tekst van het tweede lid is dit niet helemaal duidelijk, maar wij zouden vandaag gezamenlijk kunnen bevestigen

dat de interpretatie van dit artikellid overeenkomstig de bedoeling van de indieners geïnterpreteerd moet worden als een bepaling die de rechter keuzevrijheid biedt met betrekking tot uitstel en eventuele last tot medebrenging. Onze vraag is: is de minister bereid om deze lezing te onderschrijven? Blijkens de brief van de Raad voor de rechtspraak lijkt deze interpretatie de raad niet voor ogen te staan, maar ook al is de formulering van dit artikellid niet helder, in ieder geval wordt een deel van de inhoudelijke bezwaren hiermee weggenomen.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Even voor mijn begrip, mevrouw Van Bijsterveld. U had het over overtreding en vervolgens noemde u lid 2. Bedoelt u inderdaad lid 2 of bedoelt u lid 3?

Mevrouw **Van Bijsterveld** (CDA): Sorry, ik bedoel lid 3.

In het geval van een verdenking van een misdrijf ligt het wat lastiger. Als wij in dit geval tot een werkbare uitleg proberen te komen, zal deze al snel strijdig zijn met de letter van de wet en/of met hetgeen de indieners ervan voor ogen stond. Daarom een staatsrechtelijke vraag aan de minister: is er vandaag ruimte in het gesprek tussen minister en Eerste Kamer om tot een interpretatie van het artikel te komen waarmee de tekst in ieder geval op het eerste oog op gespannen voet staat?

Wat ons betreft zijn met betrekking tot misdrijven in hoofdzaak drie kwesties aan de orde. Ten eerste: betreft een last tot medebrenging, als het zover komt, in beginsel altijd beide ouders? Ten tweede: is uitstel van de zitting altijd verplicht bij niet verschijnen van één van de ouders? Ten derde: kan uitstel achterwege blijven indien duidelijk is dat een van de uitzonderingssituaties voor een last tot medebrenging zich voordoet? Ik ga heel kort op ieder van deze drie kwesties in.

Wat de eerste kwestie betreft, wanneer wij strikt kijken naar de letter van de voorgestelde tekst, dan lezen wij dat ten aanzien van verdachten van een misdrijf bij het niet verschijnen van de ouders of van de voogd de zitting altijd wordt uitgesteld en een last tot medebrenging wordt gegeven. In de toelichting op het amendement wordt vermeld dat beide ouders verplicht zijn om te verschijnen, maar dat een last tot medebrenging beperkt kan worden tot een van hen. De bedoeling van de indieners biedt ruimte voor interpretatie, maar lijkt in dit geval strijdig met de letter van de wet die steeds in het meervoud spreekt, van "ouders" dus.

Dan de tweede kwestie. De vraag is of uitstel van de zitting ook achterwege kan blijven als slechts één ouder aanwezig is. Het kan dan gaan om een puur praktische reden, maar bijvoorbeeld ook om verstoorde verhoudingen tussen beide ouders. In beide gevallen zal het belang van de minderjarige en ook van de overige procesdeelnemers niet met uitstel gebaat zijn. Volgens de tekst van het wetsvoorstel en de bedoeling van de indieners gaat het toch steeds om beide ouders. Positieve beantwoording van de

vraag is volgens ons gewenst, maar lijkt dus strijdig met de bedoeling van de indieners en de letter van de wet.

Vervolgens de derde kwestie. De uitzondering ingeval geen woon- of verblijfplaats bekend is ofwel sprake is van bijzondere omstandigheden, slaat taalkundig gezien alleen op de last tot medebrenging en niet op de aanhouding van de zitting. Dit betekent naar de letter van de wet, ook in dit geval, dat aanhouding altijd vereist is, ook al is van tevoren al duidelijk dat de ouders niet ter zitting zullen verschijnen en daartoe ook niet gedwongen zullen worden of kunnen worden. De minister heeft zich ook in deze zin uitgelaten. Tegelijkertijd heeft de minister echter ook de opvatting verwoord dat als duidelijk is dat "het gelasten van medebrenging niet mogelijk is, bijvoorbeeld bij verblijf in het buitenland, het denkbaar is dat de zitting aanstonds wordt voortgezet". Graag ondersteunen wij deze interpretatie. Volgens ons is hierbij echter wel de vraag aan de orde, staatsrechtelijk gezien, hoever wij hier kunnen gaan vandaag. De vraag is ook of dit geldt voor andere gevallen waarin uiteindelijk wordt afgezien van een last tot medebrenging van een van beide ouders.

Ten aanzien van misdrijven wil ik tot slot nog het volgende opmerken. Tijdens de behandeling in de Tweede Kamer heeft de minister de vraag opgeworpen of uitzonderingen voor de last tot medebrenging gelegen kunnen zijn "niet alleen in de gezinssituatie, maar ook in de behoefte om het strafproces voortgang te doen vinden". Hierop is, als wij het tenminste goed hebben gezien, geen reactie gekomen van de zijde van de indieners. De vraag van ons aan de minister is hoe hij deze vraag zelf beantwoordt.

Ik kom tot een afronding. Wij staan op het standpunt dat aanwezigheid van ouders van minderjarige verdachten geen vrijblijvende aangelegenheid is en ondersteunen daarom ook de dieper achterliggende idee achter dit amendement. Maar zelfs als het staatsrechtelijk mogelijk en in het licht van de tekst van het wetsvoorstel verdedigbaar is om te komen tot een interpretatie als zo-even voorgesteld, neemt dit niet weg dat aan de bepaling inhoudelijke en redactionele bezwaren kleven. Het amendement heeft in beginsel vergaande consequenties voor de rechtspraak, is intrinsiek onduidelijk geredigeerd en het interfereert, zoals gezegd, met lopend beleid. Graag vernemen wij de reactie van de minister op onze inhoudelijke punten en op de vraag of hij staatsrechtelijk ruimte ziet om tot een oplossing te komen, gelet op de doelstelling van de indieners en de tekst van de regeling. Hoe kijkt de minister aan tegen het doen van een verzoek tot nadere advisering op dit punt door de Raad van State?

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Oneerlijke handelspraktijken!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Aanpassing van de Boeken 3 en 6 van het Burgerlijk Wetboek en andere wetten aan de richtlijn betreffende oneerlijke handelspraktijken van ondernemingen jegens consumenten op de interne markt (30928).

De beraadslaging wordt geopend.

*N

Mevrouw **Duthler** (VVD): Voorzitter. Het wetsvoorstel oneerlijke handelspraktijken is een een-op-een-implementatie van de Europese richtlijn. Hierdoor zal in alle lidstaten hetzelfde niveau van consumentenbescherming gaan gelden. Het wetsvoorstel bevordert hiermee de vrije concurrentie in alle lidstaten van de EU. De leden van de VVD-fractie zijn een groot voorstander van vrije concurrentie en staan positief tegenover dit wetsvoorstel. Zij hebben nog wel enkele vragen.

Eerst nog een positief aspect van dit wetsvoorstel dat tot nu toe onderbelicht is gebleven. Immers, met dit wetsvoorstel verbetert mogelijk de effectiviteit van andere wetten. Ik doel specifiek op de Wet elektronische handel en de Wet koop op afstand. Die wetten bevatten bepaalde regels die bij elektronische handelspraktijken in acht moeten worden genomen, zoals de publicatie van het handelsregisternummer, vermelding van het btw-nummer van de ondernemer op een toegankelijke plaats op zijn website en het gemakkelijk vindbaar zijn van de algemene voorwaarden die ook nog eens begrijpbaar moeten zijn. Niet eerder mag de koop worden gesloten dan nadat de consument de gelegenheid heeft gekregen om van de algemene voorwaarden kennis te nemen.

Bij de verschillende webwinkeliers op het internet zijn er nogal wat handelaren die er een potje van maken en die zich niets van deze informatieverplichtingen aantrekken. Met het onderhavige wetsvoorstel kan er geen misverstand bestaan en is duidelijk dat in zulke gevallen sprake is van oneerlijke handelspraktijken. Mogelijk zal dit wetsvoorstel een stimulans zijn voor webwinkeliers om de wettelijke regels beter in acht te nemen. Dit wilde ik maar gezegd hebben.

De mogelijkheid voor consumenten om in geval van een oneerlijke handelspraktijk een overeenkomst te vernietigen, is met dit wetsvoorstel, helaas, omslachtig geregeld. De consument moet daarvoor de weg van het wilsgebrek van boek 3 van het BW volgen. Dat is niet praktisch en het komt de rechtszekerheid niet ten goede. Liever had mijn fractie gezien dat met deze wet rechtstreeks de koppeling werd gelegd tussen oneerlijke handelspraktijk en de vernietigbaarheid van een overeenkomst.

Nu schrijft de minister in zijn nadere memorie van antwoord weliswaar dat hij bereid is om de ontwikkelingen te volgen en om zo nodig de wet op basis van opgedane ervaringen aan te

passen, maar dat is te vrijblijvend. Hij gaat pas een jaar na inwerkingtreding van deze wet beoordelen of met de wet voldoende ervaring is opgedaan om een evaluatieonderzoek te starten. Op basis van welke criteria beoordeelt de minister of voldoende ervaring is opgedaan. In België is met de wet al ervaring opgedaan. Kent de minister deze ervaringen? Waarom niet gebruik maken van deze ervaringen? Is de minister bereid om dit evaluatieonderzoek na inwerkingtreding van dit wetsvoorstel gewoon te starten?

Mevrouw de voorzitter. Ook met de regeling van de handhaving van dit wetsvoorstel is mijn fractie minder gelukkig. Wij zijn ons ervan bewust dat dit het gevolg is van een amendement dat in de Tweede Kamer is aangenomen, maar toch! Het wetsvoorstel kent zogenaamde open en gesloten normen. Met het oorspronkelijke wetsvoorstel was bepaald dat afhankelijk van de aard van de overtreden norm privaatrechtelijk of bestuursrechtelijk gehandhaafd kon worden. Als het gaat om open normen is de civiele rechter de instantie om de concrete omstandigheden van het geval te beoordelen. Als het gaat om gesloten normen, waarvan de overtreding eenvoudig is vast te stellen, zijn de Consumentenautoriteit en de AFM de aangewezen instanties om bestuursrechtelijk op te treden. Als gevolg van het amendement kunnen onafhankelijk van de aard van de norm de Consumentenautoriteit en de AFM tegen alle oneerlijke handelspraktijken bestuursrechtelijk optreden.

Een consument zal niet zoveel hebben aan een boete als hij is gedupeerd door een oneerlijke handelspraktijk. Ook lijkt het mij voor ondernemers niet gewenst dat zij uit verschillende hoeken betalingsverplichtingen opgelegd krijgen, of in de vorm van boetes of in de vorm van schadevergoedingsverplichtingen. In beide gevallen moeten zij betalen. Is de minister het met de leden van de VVD-fractie eens dat terughoudend moet worden omgegaan met het bestuursrechtelijk instrumentarium en dat het uitgangspunt moet zijn dat ondernemers en consumenten zoveel mogelijk zelf regelen wat zij kunnen regelen. Wij krijgen graag een expliciete uitspraak van de minister op dit punt.

Al met al zijn de leden van de VVD-fractie niet ongelukkig met dit wetsvoorstel. Wel ziet zij uit naar heldere antwoorden van de minister op de gestelde vragen.

*N

De heer **Van de Beeten** (CDA): Mevrouw de voorzitter. Vorige week maandag verscheen in Het Financieele Dagblad een artikel van twee advocaten, verbonden aan een groot kantoor, die het voorliggende wetsvoorstel bekritiseerden, omdat het een middel biedt aan consumenten om ook bij uitgifte van aandelen of in het geval van woekerpolissen verhaal te halen. Daarmee zou de wet oneerlijke handelspraktijken een onnodig strenge aanvulling van bestaande regels vormen. Beide schrijvers riepen de Eerste Kamer op om in te grijpen. Dit laatste illustreert dat de omvang van

een advocatenkantoor niet garant staat voor een juridisch en rechtspolitek juist inzicht. Het wetsvoorstel betreft immers de implementatie van een richtlijn die bovendien totale harmonisatie beoogt. Voor deze Kamer valt dan weinig in te grijpen, te meer daar het voorstel geen nationale kop bevat, behoudens een kleinigheidje -- enkele buiten de richtlijn vallende wetstechnische verbeteringen -- dat de minister bij dezen en voor deze keer wordt vergeven. Niet alleen qua procedure zaten beide schrijvers met hun standpunt op het verkeerde spoor, ook inhoudelijk en rechtspolitek. Er is geen enkele reden om deze wet buiten toepassing te laten wanneer het om oneerlijke handelspraktijken gaat rondom financiële producten. Integendeel: de ervaringen van de afgelopen tien jaar, leidend tot een gestage uitbouw van normstelling waar de financiële sector zelf tekortschoot, hebben de noodzaak daartoe alleen maar onderstreept. Momenteel bevindt de financiële sector zich in een wereldwijde crisis, zij het vooral made in the USA. Dat is echter geen reden om ons zelf te sussen met de gedachte dat het in Nederland of Europa zoveel beter is geregeld. Op zichzelf wel, maar niet zo dat daarmee ook grootschalige affaires zijn uitgesloten. De Dexia- en woekerpoliszaken illustreren dat.

Ook wanneer het om de fundamenten van het bankstelsel gaat, zijn er redenen tot zorg. Toen de crisis rond de subprime-leningen uitbrak volgde in Europa na korte tijd de weerslag ervan, ook in Nederland. Het leidde onder andere tot het aftreden van de bestuursvoorzitter van de NIB Capital, de vroegere Nationale Investeringsbank. In een interview met Het Financieele Dagblad zei deze bankier: ik wist niet dat wij voor 0,5 mld. aan deze leningen op de balans hadden staan en als ik het wel geweten had, had ik niet geweten wat subprime-leningen zijn. Hij voegde eraan toe dat hij zijn hand ervoor in het vuur durfde te steken dat dit voor het overgrote deel van zijn Europese en Amerikaanse collega's gold. Nu kan men zeggen dat de financiële instrumenten die de laatste decennia zijn bedacht te ingewikkeld zijn voor een bankvoorzitter, maar men kan ook zeggen dat het bijna misdadig is om zo onwetend te zijn. Het heeft mij verbaasd dat de openhartige uitspraken van deze bankman niet tot enig weerwoord uit de hoek van de bancaire sector hebben geleid. Sterker, in de Miljoenennota vind ik een citaat van de heer Maas, de vroegere thesaurier-generaal en ING-bestuurder, die dit ronduit bevestigt. Daaruit kan slechts de conclusie worden getrokken dat die uitspraken volkomen juist zijn. Als dan deze wet ertoe leidt dat de financiële sector nog eens wordt ingescherpt dat men gewoon zijn werk naar behoren moet doen zonder alleen acht te slaan op beurskoersen, rendementen en bonussen, dan is dat echte winst.

Dit neemt niet weg dat wij nog wel enkele opmerkingen en vragen aan de minister zouden willen voorleggen, op een punt daartoe recent aangemoedigd door de Nederlandse Vereniging van Banken, waarvan de woordvoerder in een gesprek met mij toegaf dat men wel wat eerder wakker had mogen worden, niet alleen op het terrein van

woekerpolissen en Dexia-zaken, maar ook op dat van deze wetgeving. Het betreft hier overigens een vraag die mijns inziens vrij eenvoudig kan worden beantwoord, namelijk in hoeverre het voorliggende wetsvoorstel de eisen die voortvloeien uit de in de Wet financieel toezicht geïmplementeerde prospectusrichtlijn verzwaart, een vraag die mogelijk ook de achtergrond vormde van het artikel van de eerder genoemde advocaten. Dit spitst zich voor de banken toe op de thans toegestane praktijk waarbij in plaats van terhandstelling van het gehele prospectus gebruik wordt gemaakt van de algemene verkrijgbaarstelling en de prijsvorming van het boekbuildingsysteem. Dit laatste houdt in dat het prospectus wordt gehanteerd als uitnodiging tot het doen van een aanbod, daarin een bandbreedte is aangegeven voor de prijsvorming en bij inschrijving de consument zich vastlegt op de prijs die uiteindelijk binnen die bandbreedte ligt. Ik ben geneigd om de mening te huldigen dat alles wat het prospectus zelf en zijn inhoud betreft, met inbegrip van de algemene verkrijgbaarstelling en de prijsvorming, de prospectusrichtlijn als *lex specialis* prevaleert. De vraag is vervolgens of de wet oneerlijke handelspraktijken wél geldt in het geval van lacunes in de prospectusrichtlijn respectievelijk de Wet financieel toezicht. In dat verband wijs ik op overweging 10 bij de richtlijn oneerlijke handelspraktijken, die spreekt over bescherming waar specifieke, sectorale wetgeving op communautair niveau ontbreekt. Dat zou erop kunnen duiden dat wat het prospectus betreft sprake is van een uitputtende regeling in de desbetreffende richtlijn, dus zonder aanvullende betekenis van de wet oneerlijke handelspraktijken. Dat lijkt mij een logische gedachtegang, omdat anders systematisch gezien de prospectusrichtlijn een aanvulling zou zijn geworden op de latere richtlijn oneerlijke handelspraktijken. Voor die conclusie is in de teksten geen enkel aanknopingspunt te vinden. Ik teken daarbij aan dat mijns inziens de wijze van presenteren van een prospectus weer wel valt onder de werking van de richtlijn oneerlijke handelspraktijken en die richtlijn dus ook moet gelden voor alle overige communicaties, buiten het prospectus sec, van een uitgevende instelling rond een financieel product, met inbegrip van omissies. Gaarne verneem ik de visie van de minister hieromtrent, opdat deze omissie van de Nederlandse bankwereld in ieder geval wordt weggenomen. Vanzelfsprekend ben ik mij ervan bewust dat het laatste woord aan het Hof van Justitie is. Niettemin kan de minister vandaag wellicht enig houvast voor de rechtspraak scheppen.

Ik kom nu bij een onderwerp dat steeds de bijzondere aandacht van onze fractie geniet, namelijk de bewijslastverdeling. Op zichzelf kan ik daar kort over zijn, aangezien de minister, ondersteund door zijn voortreffelijke ambtenaren, daar al uitgebreid op is ingegaan in de schriftelijke voorbereiding. Ons standpunt was dat een bijzondere bewijsregel niet nodig is in dit wetsvoorstel, omdat de consument enkel de feitelijkheid van een oneerlijke handelspraktijk

hoeft te stellen -- de consument moet die feitelijkheid nog steeds bewijzen -- en het aan de handelaar is om dit te ontzenuwen, en wel in zijn feitelijke verschijningsvorm. Onzes inziens ligt dat besloten in de normstelling zelf, die feitelijk omschreven praktijken omvat. In zijn recente artikel in het Tijdschrift voor Ondernemingsrecht ondersteunt mr. Pijls deze stelling door zijn analyse dat in de vaststelling van de gedraging van de handelaar niet alleen de normoverschrijding, maar ook al de causaliteit besloten ligt. Graag verneem ik een reactie van de minister, wellicht ook in samenhang met de opmerkingen die collega Haubrich nog zal maken over de civielrechtelijke consequenties voor een beroep op dwaling, respectievelijk misbruik van omstandigheden. Als de minister namelijk blijft bij zijn standpunt, is de consequentie dat de consument voor de civielrechtelijke handhaving moet terugvallen op de hoofdregel van bewijsrecht en dan de hulp moet ontberen van de bijzondere bewijsregel die hem wel ten dienste staat bij een onrechtmatige-daadsactie.

Tot slot twee punten, beide inzake de strafrechtelijke handhaving. Uit overleg met de Consumentenbond is mij gebleken dat in die kring de gedachte leeft dat Justitie handhaving van consumentenrecht vooral een zaak van civiel- en bestuursrecht acht. Als dat al zo is, zou ik willen pleiten voor een gerichte inzet van het strafrecht, met name waar het gaat om grote aantallen kleinere financiële belangen. Bij het optreden tegen bijvoorbeeld bedrieglijke bankbreuk wordt regelmatig door het OM bij de eis van een voorwaardelijke vrijheidsstraf de bijzondere voorwaarde gesteld dat de benadeelde schadeloos wordt gesteld, waarbij zelfs een concreet bedrag of concrete bedragen worden genoemd als onderdeel van de bijzondere voorwaarde. Ik kan uit ervaring als advocaat van benadeelden zeggen dat dit een uiterst effectief en relatief snel middel is om verhaal te halen.

Zoals de minister in de memorie van antwoord al opmerkte, kunnen wij veel gedragingen uit dit wetsvoorstel ook kwalificeren als strafbare feiten. Het lijkt mij gewenst dat de ministeries, het Openbaar Ministerie en de Consumentenbond overleg plegen over criteria waaraan met name grootschalige oneerlijke handelspraktijken moeten voldoen om strafvervolging in te zetten, ook als redres voor de benadeelden via bijzondere voorwaarden. Zijn de minister en de staatssecretaris bereid zulk overleg te bevorderen?

Ten leste een ander dierbaar kindje van onze fractie: de verhouding tussen de bestuurlijke boete en de OM-afdoening. Overigens is dit ook een oplossing voor het probleem dat door collega Duthler aan de orde is gesteld. De minister kondigt in de nadere memorie van antwoord aan dat de overheveling van bestuurlijke boetes naar OM-afdoening medio 2008 in een notitie aan de Staten-Generaal uit de doeken zal worden gedaan. Misschien is het aan mijn aandacht ontsnapt, maar ik meen die notitie nog niet te hebben gezien. Is dit juist? Zo ja, wanneer kunnen wij die notitie verwachten?

De **voorzitter**: Het woord is aan mevrouw Haubrich-Gooskens, die haar maidenspeech zal houden.

**

*N

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Mevrouw de voorzitter. Ik mag vandaag mede het woord voeren namens de SP-fractie.

Wij spreken hier vandaag opnieuw over een stuk consumentenwetgeving. Het lijkt om onbelangrijke wetgeving te gaan, want je leest of hoort er zelden over. Hooguit "Kassa!" wil er nog wel eens aandacht aan besteden. Maar alles wat er mis kan gaan bij de aanschaf van goederen of diensten is nu precies een onderwerp dat heel veel emoties oproept bij gewone mensen in gewone huizen en met gewone levens. Eigenlijk zouden alle wetsvoorstellen, en zeker consumentenwetgeving, vanuit die invalshoek bekeken moeten worden.

Wat heeft mijn collega-Kamerlid aan deze nieuwe wet als zij een nieuwe printer koopt? Wordt het internetverkeer van mijn buurman door deze wet makkelijker gemaakt? Schiet mijn neef, die koikarpers houdt, hier iets mee op, als hij zich opgelicht voelt door een koikarperhandelaar? Ik kom daar dadelijk nog op terug.

Dit is een redelijk goed wetsvoorstel. De hoge bestuurlijke boete die door de AFM en de Consumentenautoriteit kan worden opgelegd, kan een effectief instrument zijn, met de vereiste afschrikwekkende werking. De Consumentenbond kan in kort geding op basis van artikel 3:305a BW snel en effectief stopzetting van een louche handelspraktijk vorderen. Maar dit wetsvoorstel had wel beter gekund. Daar kunnen wij als senaat helaas niets meer aan doen. Ik moet zeggen: dat valt mij niet mee.

Ik wil het vandaag niet hebben over het feit dat het consumentenrecht zo langzamerhand een lappendeken is geworden, waarbij de lapjes vaak niet tegen, maar over elkaar heen zitten vastgenaaid. Wie heeft nog overzicht? Een duidelijk voorbeeld daarvan zijn de vandaag aan snee zijnde titels 6.3.3A en 6.3.4.

Ik wil het evenmin hebben over de vrij beperkte afschrikwekkende werking die van deze manier van implementatie van de richtlijn uitgaat. Ook al wil ik het daar vandaag niet over hebben, toch vragen de fracties van PvdA en SP, en naar ik begrijp ook de VVD-fractie, of beide Kamers begin 2009 geïnformeerd kunnen worden over de ervaringen in België, waar dan ondertussen al een heel jaar, namelijk sinds 1 december 2007, praktijkervaring is opgedaan met ontbinding van de overeenkomst door de misleide consument, met de mogelijkheid tot behoud van de prestatie als afschrikwekkende boete.

Ik wil het ook niet hebben over de mogelijkheid dat de rechter het beroep van een door de Consumentenautoriteit beboete handelaar gegrond zou kunnen verklaren omdat de boete niet is gebaseerd op een "duidelijke, nauwkeurige en ondubbelzinnige wetsbepaling", maar op een "open norm" als "een gebrek aan professionele

toewijding", zoals vermeld in artikel 6:193b, lid 2, BW. Is een dergelijke overtreding dan wel eenvoudig vast te stellen? Dat lijkt in strijd met artikel 7 EVRM. En als een dergelijk beroep dan gegrond wordt verklaard door de rechter, ligt het dan niet voor de hand dat de

Consumentenautoriteit en de AFM in gevallen van open-normovertreding er verder wel voor zullen waken om nog eens op basis van een dergelijke open norm een bestuurlijke boete op te leggen?

Ook willen wij niet uitspreken dat kleine ondernemers, zoals zzp'ers, aan dit wetsvoorstel heel weinig hebben. Wij willen dus ook niet vragen wat de minister daaraan denkt te gaan doen.

Wij willen het vooral hebben over de gewone consument. Wordt het hogere doel van deze wet bereikt, namelijk het doeltreffend beschermen van de consument tegen ernstige bedreigingen en risico's waar hij individueel machteloos tegenover staat? Natuurlijk heeft de gewone consument er baat bij als de Consumentenautoriteit via bestuurlijke boetes verdere oneerlijke handelspraktijken voorkomt. Natuurlijk heeft de consument er baat bij als door bijvoorbeeld de Consumentenbond collectieve acties worden ondernomen. Maar wat te doen als het kwaad al is geschied? Wat te doen als de koikarperverzamelaar de bijzondere koikarpers al heeft besteld en ontdekt dat hij daar veel meer voor moet betalen dan hij dacht? Wat te doen als het Kamerlid al weken met haar printer heeft geprint en voor de eerste keer een vervangende cartridge gaat kopen, die exorbitant duur blijkt te zijn? Deze consumenten hebben niet zo veel aan een schadevergoedingsactie. Zij zullen veel vaker behoefte hebben aan vernietiging van de al gesloten overeenkomst. Als mijn buurman de breedbandovereenkomst niet zou hebben afgesloten, zou hij zich gelukkig prijzen dat hij niet in de val is getrapt van een misleidende provider en afzien van het vorderen van schade. Dit laatste staat trouwens nog los van het feit dat die schade meestal ook moeilijk te begroten zal zijn.

De minister zegt geruststellend dat als er sprake is geweest van een misleidend aanbod, er ook wel voldoende grond zal zijn voor een succesvol beroep op een wilsgebrek. Ik heb een tweetal tegenargumenten. Allereerst moet de consument voor een succesvolle vernietiging van de overeenkomst de causaliteit tussen het misleidende aanbod en het sluiten van de overeenkomst aantonen. Het Kamerlid moet dus aantonen dat als zij had geweten dat de vervangende cartridges zo duur waren, zij de printer van dit merk niet had aangeschaft. Ten tweede zal de consument moeten bewijzen dat juist hij is bedreigd of dat juist hij dwaalde en daar terecht een beroep op doet. Immers, oneerlijke handelspraktijken zien op de gemiddelde consument, terwijl het leerstuk van de wilsgebreken, zoals dwaling, ziet op die ene, individuele consument. Als mijn neef de koop van koikarpers wil vernietigen wegens dwaling, dan zou het verweer van de verkoper wel eens doel kunnen treffen dat de gegeven informatie weliswaar niet de uiteindelijk te betalen prijs bevatte, maar dat in deze specialistische branche iedereen pleegt te

weten wat er aan bijkomende kosten moet worden betaald, zodat hij gevoelig mocht aannemen dat mijn neef de aankoop ook zonder het noemen van deze all-inprijs zou hebben gedaan.

Voor beide problemen, de causaliteit en de individuele versus gemiddelde consument, zijn best oplossingen te bedenken. Een gewone consument zou zeer geholpen zijn met de grondregel dat in geval van een oneerlijke handelspraktijk van de zwarte lijst, de causaliteit tussen de oneerlijke handelspraktijk en het wilsgebrek als een gegeven wordt beschouwd, tenzij het tegenbewijs wordt geleverd. De minister stelt in de nadere memorie van antwoord dat invoering van deze grondregel aanpassing van de wet vereist. Wij zijn dat met hem eens, maar met de zojuist gegeven voorbeelden hoop ik duidelijk gemaakt te hebben dat een vastgestelde oneerlijke handelspraktijk niet altijd één op één zal leiden tot een succesvol beroep op een wilsgebrek.

Wij vragen heus niet om een novelle. Deze wet, met al zijn kleine gebreken, moet echt heel snel worden ingevoerd. Wij willen wel de toezegging van de minister en de staatssecretaris dat bij de eerstvolgende wetswijziging op het gebied van het consumentenrecht een nieuw artikel 6:228A wordt ingevoerd, waarbij een oneerlijke handelspraktijk als bedoeld in 6.3.3A voor een consument altijd een grond tot vernietiging van de overeenkomst oplevert.

Er is een andere, minder verstrekkende oplossing die wij van de minister vragen. Een "richtlijnconforme interpretatie" van dit wetsvoorstel kan de civiele rechter nopen om 6:193j BW toe te passen in een vernietigingsprocedure wegens een wilsgebrek. Van Boom spreekt in zijn artikel in het Tijdschrift voor consumentenrecht ook wel van kruisbestuiving vanuit de wet OHP naar het leerstuk van de wilsgebreken. Dit kan dus zonder verdere wetswijziging. Indien de minister onomwonden uitspreekt dat artikel 6:193j BW niet alleen toepasbaar is in geval van schadevordering door een individuele consument, maar dat de rechter ook in een vernietigingsprocedure de handelaar het bewijs kan opdragen dat het wilsgebrek van de consument niet door zijn oneerlijke handelspraktijk kan zijn ontstaan, dan helpt hij ongetwijfeld de rechter bij zijn richtlijnconforme interpretatie van de wet.

Samenvattend zou ik graag drie zaken door de minister beantwoord zien:

- Komt de minister de Kamer tegemoet door een evaluatie van het punitieve Belgische systeem toe te zeggen voor het eerste kwartaal van 2009?
- Wil de minister meer dan vrijblijvend toezeggen dat serieus naar een wetswijziging à la het door mij voorgestelde artikel 6:228A zal worden gekeken?
- Als de minister deze toezegging (nog) niet wil doen, wil hij dan bevestigen dat niets de civiele rechter tegenhoudt om in een richtlijnconforme interpretatie van deze wet de handelaar te belasten met het bewijs dat het beweerd wilsgebrek niet door zijn oneerlijke handelspraktijk kan zijn ontstaan?

Ik zie met belangstelling uit naar het antwoord van de minister en de staatssecretaris.

De voorzitter: Mevrouw Haubrich-Gooskens, ik feliciteer u van harte met uw maidenspeech. U hebt zojuist onder andere voor de fractie van de PvdA het woord gevoerd. Voor deze partij bent u al lang actief. Vanaf 1973 fungeerde u zeven jaar lang als secretaris van de partijafdeling Geldermalsen. Uw partij en het lokale bestuur hebben u niet losgelaten. Want naast en tijdens uw loopbaan als jurist en advocaat was u vanaf 1986 dertien jaar lid van de gemeenteraad van Geldermalsen, waarvan zeven jaar tevens wethouder. Dat was uiteraard nog voor het dualisme. Aansluitend, in 1999, werd u lid van provinciale staten van Gelderland voor de duur van acht jaar, waarna u lid werd van deze Kamer.

U heeft zich niet beperkt tot advocatuur en politiek. Zo was u in de regio onder andere bestuurlijk actief in het Waterschap Rivierenland, was u voorzitter van de Unie Van Vrijwilligers en bekleedde u onder andere het vicevoorzitterschap van de raad van toezicht van de stichting Zorgcentra De Betuwe. Tot op de dag van vandaag wendt u uw deskundigheid in het patiënten- en cliëntenklachtrecht nog aan als voorzitter van verschillende klachtencommissies.

Uw ervaring in het lokale en provinciale bestuur brengt u nu ook op nationaal niveau in deze Kamer in. Daarbij bent u ook internationaal actief. Ik wijs graag op al uw inspanningen als waarnemer bij verkiezingen in Kosovo, in Guatemala en in Georgië. Het zijn gebieden waar, zoals u deze zomer in Lokaal Bestuur schreef, democratie minder vanzelfsprekend is dan in Nederland. In dat artikel maakte u tevens gewag van het feit dat ook deze Kamer, veel vaker dan de gemiddelde Nederlander denkt, Europese regelgeving beoordeelt. U stelt: "Menige gemeente en provincie zal zelfs oordelen: het gaat te vaak om Europese regelgeving (...) waar bemoeit Europa zich mee." Verderop vervolgt u: "Mensenhandel, internetcriminaliteit, broeikasgas en schending van mensenrechten, daartegen helpen geen nationalisme, geen ijsmuts en geen klompen meer." Ik weet niet of het toeval is dat het onderwerp van uw maidenspeech vandaag de implementatie van een Europese richtlijn betreft, maar u bent bepaald niet onkritisch geweest. Een goed kritisch vermogen om wetsvoorstellen te beoordelen, is een wezenskenmerk van Eerste Kamerleden. Ook daarom wens ik u van ganser harte geluk met uw maidenspeech en succes met uw werkzaamheden. **

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De voorzitter: Wenst een van de leden nog het woord in eerste termijn? Dat is niet het geval. **

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Verbetering positie en zeggenschap huurders!

Aan de orde is de behandeling van:
- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op het overleg huurders verhuurder (verbetering positie en zeggenschap huurders) (30856).

De **voorzitter**: Ik heet de minister voor Wonen, Wijken en Integratie van ganser harte welkom in dit huis. Aangezien het de eerste keer is dat zij hier een wetsvoorstel verdedigt, wens ik haar, evenals alle andere collegae in het verleden, wijsheid toe.
**

De beraadslaging wordt geopend.

*N

De heer **Hofstra** (VVD): Mevrouw de voorzitter. De VVD-fractie heeft met grote verbazing kennisgenomen van dit wetsvoorstel. Wij dachten dat wij op weg gingen naar minder regulering in de huursector in ons land, maar wat gebeurt er? Er komen nog meer regels: overregulering zouden wij willen zeggen. De VVD-fractie heeft een en andermaal in de schriftelijke gedachtewisseling een aantal principiële stellingen ingenomen. Wij zijn zeer verbaasd dat de minister op al die onderwerpen zegt: oneens, oneens, oneens. Dat kan toch niet waar zijn. De woningmarkt zit op slot, er is veel te weinig dynamiek en er zijn zeer grote en structurele problemen. De voorzitter memoreerde zo-even dat het de eerste keer is dat mevrouw Vogelaar hier aanwezig is, maar wat krijgen wij nu, geregeld op de vierkante centimeter. Een groter contrast is toch niet voorstelbaar. Dit roept bij mij het beeld op van een uitslaande brand waar de brandweer arriveert met veel lawaai, licht en getoeter, maar niet gaat spuiten omdat volgens de brandweercommandant eerst de lunchpakketten geregeld moeten worden. Er zijn hoofdzaken en er zijn bijzaken. Nogmaals, wij betreuren het dat wij vandaag niet over hoofdzaken maar slechts over een bijzaak kunnen spreken. Dat moet overigens wel gebeuren.

Ik zei al dat er grote structurele problemen zijn. Wij hebben het laagste percentage eigenwoningbezit in Europa, iets boven de 50, en wij hebben een zeer grote huursector die voor een zeer groot deel gereguleerd is op een wijze waarop de DDR veertig jaar geleden trots zou zijn. De sector is veel te groot, nogmaals, overgereguleerd, en er zijn veel te weinig eigen woningen. Ook een belangrijk punt op onze woningmarkt is, dat er geen goede relatie is tussen aan de ene kant de huurprijzen en de andere kant de grootte, de kwaliteit en de locatie van de woningen. Ook dat werd tot mijn verbazing door de minister ontkend.

Ik noem even wat getallen. Er zijn ongeveer 2 miljoen sociale huurwoningen en 1,1 miljoen huishoudens die aangewezen zijn op een

huurtoeslag. Als wij dit relateren aan de totale woningmarkt en de totale bevolkingsgrootte, is onze stelling dat dit voor een hoogontwikkeld land als Nederland een zeer slechte verhouding is. De VVD is voor zelfredzame en mondige burgers en een krachtige en kleine overheid. Als je dat vertaalt naar vraag en aanbod, komen wij op heel andere getallen uit. Daarom waren wij ook blij met de lijn van het vorige kabinet, dat zei dat er geliberaliseerd moest worden op de huurmarkt, zij het zorgvuldig. Daarover is heel veel gedebatteerd. Als je dat gaat doen, is het logisch dat je ook naar de positie van de huurder kijkt. Die mag uiteindelijk niet de dupe worden van dat soort liberaliseringsvoorstellen. Dat vonden wij toentertijd een logisch koppeling.

Wat is er inmiddels gebeurd? Het kabinet heeft die liberaliseringsplannen van tafel gehaald. Herstel, dat heeft de CDA-fractie in de Eerste Kamer gedaan onder aanhef van het begrip controversieel -- dat begreep ik niet helemaal, maar dat kan aan mij liggen -- terwijl het CDA in een eerder stadium de liberaliseringsvoorstellen heeft gesteund, nogmaals, in een voorzichtige en verantwoorde vorm. Nu is het gekke beeld dat wij niets aan de huurliberalisatie doen, maar wel weer meer gaan regelen. Die koppeling vinden wij volstrekt onlogisch en wij hadden gehoopt dat dit wetsvoorstel niet verder in procedure zou zijn gebracht.

Nogmaals, de minister heeft gereageerd op onze principiële kritiek. De formulering viel mij op. De minister zegt in de stukken: het enkele bestaan van een grote sociale huursector is geen probleem. De verkoop van huurwoningen wordt gestimuleerd. Er is geen overregulering, zegt de minister. Over het woningwaarderingssstelsel -- wat een zeer krakkemikkig en niet goed werkend apparaat is, zegt ook het ministerie van VROM al jarenlang -- zegt deze minister dat het een prima apparaat is dat heel goed die relatie weergeeft. Ik kneep mijzelf in de arm. Kan het allemaal waar zijn wat hier staat? Het staat er zwart op wit, maar het is toch ongelooflijk.

Bij het eerste punt, namelijk dat zo'n grote sector op zich geen probleem is, praten wij over een orde van grootte van 1 miljoen woningen die eigenlijk zouden moeten verkassen van huur naar koop. 1 miljoen woningen zouden grootschalig moeten worden verkocht aan zittende huurders. Er worden nu 5000 tot 10.000 woningen per jaar verkocht. In dit tempo duurt het dus honderd jaar om dat voor elkaar te krijgen. Dat ik dat niet meer meemaak, is niet zo heel erg, maar ik wil graag voor onze samenleving dat dit sneller zou kunnen.

Aan het woningwaarderingssstelsel is de laatste jaren op het departement heel veel gewerkt in overleg met huurdersorganisaties en verhuurders om hiervan een veel beter instrument te maken. Dan kan het toch niet zo zijn dat de minister nu zegt: het instrument is eigenlijk prima en laat het maar zo.

Wij hebben inmiddels ook de inflatie gezien, de inflatiemaximaliserende huur -- vorig jaar 1,1%, dit jaar wordt dat 1,6% of 1,8% -- de vennootschapsbelasting die er voor de corporaties

aankomt en de heffing voor de Vogelaarwijken. Het is geen wonder dat sommige corporaties zeggen: ik wil wat anders. Kan ik niet voor mezelf beginnen, kan ik niet uit het bestel?

Wij missen de modernisering van het BBSH, het Besluit beheer sociale huursector, heel erg. Dit hangt onder een honderd jaar oude wet, de Woningwet. Juristen vertellen mij steeds dat het BBSH een krakkemikkig geheel is. De corporaties die eruit willen, kunnen er misschien juridisch ook uit. Ik kan dat niet beoordelen. Wij zien binnenkort wel wat er gebeurt. Wij hebben behoefte aan een modernisering van dat besluit.

Ik kom op een paar onderdelen. Wanneer wordt het BBSH herzien? Ik krijg graag een concreet antwoord op deze vraag. Ook valt mij op dat er verschillende huurdersorganisaties zijn op projectniveau en op instellingsniveau: het is allemaal vrij ingewikkeld. Heb ik goed begrepen dat ook 10% van de huurders allerlei dingen kan afdwingen in het overleg, omdat 90% zich er niet mee bemoeit? Is er geen representativiteits van bijvoorbeeld 50% of 66% of welk getal dan ook? Het is toch heel vreemd dat dit zou kunnen.

Er is ook een element van instemmingsrecht in het wetsvoorstel gekomen, naar ik meen als gevolg van amendering in de Tweede Kamer. Dit gaat naar mijn smaak wel erg ver. Het is toch zo dat de verhuurders verantwoordelijk zijn voor de bedrijfsvoering, zij hebben de vrijheid om contracten af te sluiten en een zeker eigendomsrecht en dit wordt doorkruist door zo'n instemmingsrecht. Ik denk dan bijvoorbeeld aan fusies. Dit zijn belangrijke zaken die veel consequenties kunnen hebben. Als je verplicht bent om een mogelijke fusie te melden als je er alleen nog maar aan denkt om met A of B te fuseren, zal dit een rare invloed zal hebben op de bedrijfsvoering van de verhuurder, hetzij de sociale verhuurder, hetzij de particuliere verhuurder die in deze wet voor een groot deel wordt gelijkgeschakeld met de sociale verhuurders.

Op dit ogenblik geldt er voor de particuliere sector een drempel van honderd woningen. Alle verhuurders met minder woningen vallen niet onder de regeling. De minister stelt in het wetsvoorstel voor om terug te gaan naar vijftieng. Dit geldt ook voor de corporaties. Dit is een zeer laag aantal. Waarom is er niet gekozen voor bijvoorbeeld vijftig? Een andere mogelijkheid is om het aantal op honderd te houden met de bepaling dat corporaties vrijwillig een lager getal kunnen aanhouden. In de stukken wordt een getallenvoorbeeld gegeven waaruit blijkt dat er nu 3700 verhuurders onder de regeling vallen op een totaal van 40.000. Ik ga ervan uit dat de cijfers kloppen, maar de vraag is om welk deel van de woningen het gaat. Volgens mij zijn dat er veel meer dan deze kleine 10%. Daarom de concrete vraag of de minister kan aangeven hoeveel woningen in de particuliere verhuursector in procenten van het totaal onder deze regeling zullen vallen?

Het is mij verder opgevallen dat de verhuurders moeten betalen voor het overlegcircuit en dat de rijksoverheid de Woonbond financieel steunt. Als je spreekt over zelfredzame en mondige

burgers komt de vraag op waarom een huurder die kosten niet zelf kan betalen. Hoe verloopt de afbouw van die subsidie aan de Woonbond? Ik las iets over een jaarlijkse afname met 5%. Gaat dit door tot een vastgesteld bedrag of tot nul?

Tot slot en niet onbelangrijk: de verhuurders zijn sterk betrokken bij deze materie, aan de ene kant de corporaties verenigd in Aedes en aan de andere kant de IVBN en Vastgoed Belang. Tot kort voor deze plenaire behandeling hebben wij weer brieven ontvangen van de verhuurders die ons ervoor waarschuwen dat er nu dingen gebeuren die wel heel erg vreemd zijn. Ik ben het van harte eens met die brieven. Kan de minister verklaren waarom dit zo verloopt? Zij spreekt die lui toch geregeld? Hoe kan er dan op dit punt sprake zijn van zo'n kromme regeling, zo'n overregulering? Zou zij de tijd en energie niet beter kunnen gebruiken om de structurele problemen aan te pakken?

Ik hoop dat de minister in staat is om wellicht iets genuanceerder op onze stellingname in te gaan dan in de schriftelijke gedachtewisseling.

*N

Mevrouw **De Vries-Leggedoor** (CDA): Mevrouw de voorzitter. Ik begin met enig historisch besef. In 1988 werd in de nota Volkshuisvesting in de jaren negentig geconstateerd dat, vooral tegen de achtergrond van de verzelfstandiging van de sociale huursector, de wettelijk geregelde positie van huurders ten opzichte van de verhuurder opnieuw vastgesteld zou moeten worden. Een afweging van de belangen van huurders en hun organisaties enerzijds en die van verhuurders anderzijds leidde uiteindelijk tot de Wet op het overleg huurders verhuurder (Wohv) die eind 1998 in werking trad. In 2001 volgde een evaluatie. De wet functioneerde goed, enkele knelpunten zouden worden verwerkt in de Woonwet. Die wet is echter nooit bij de Tweede Kamer ingediend.

Deze evaluatie vormde het uitgangspunt voor deze wijziging van wet. De commissie-Leemhuis, de Adviescommissie zeggenschap en versterking positie huurders(organisatie), ongetwijfeld bekend bij de minister, heeft onder andere hierover in oktober 2005 advies uitgebracht. Dit advies is in deze wijziging van wet grotendeels overgenomen.

De leden van de CDA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van dit wetsvoorstel. Enerzijds omdat zij het als positief beoordelen dat de positie van huurders in de sociale en in de particuliere sector meer gelijkgeschakeld wordt, anderzijds omdat de CDA-fractie vanaf de totstandkoming van de wet oog heeft voor de balans tussen de belangen van de huurders en die van de verhuurder. Dit heeft ertoe geleid dat bij de totstandkoming van deze wet in mei 1998, dus tien jaar geleden, op initiatief van CDA-senator Baarda door middel van een novelle, het verplicht informeren over fusies, deelnemingen en verkoop van de onderneming uit de wet is gehaald. Hij bracht naar voren dat het hier bij uitstek bedrijfsaangelegenheden betreft die naar hun aard

zeer gevoelig en zeer kwetsbaar kunnen zijn voor ontijdige berichtgeving. In het voorlopig verslag van 18 maart jongstleden hebben wij dan ook vragen gesteld om de redenen te achterhalen waarom in deze wijziging van Wet op het overleg huurders verhuurder alsnog fusies als onderwerp worden opgevoerd waarover al dan niet op verzoek informatie moet worden verstrekt. Het betreffende artikel is bekend. Daarin staat onder meer: "een voorstel tot een fusie als bedoeld in de artikelen 3.1.2 en 3.1.3 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek". Vervolgens regelt artikel 4.1: "De verhuurder informeert de betrokken huurdersorganisaties en betrokken bewonerscommissie eigener beweging schriftelijk over zijn voornemens tot wijziging in het door hem gevoerde beleid of beheer bedoeld in artikel 3, tweede lid."

In de memorie van antwoord van 23 juni 2008 stelt de minister dat de nu voorgestelde wijziging van de WOHV voortvloeit uit de evaluatie uit 2001. Zij stelt dat hoezeer het ook te billijken is dat een verhuurder niet in alle openbaarheid kan of wil ingaan op een fusie- of overnameproces, haar rechtsvoorganger -- de heer Remkes ten tijde van de evaluatie WOHV -- niet voorbij kon gaan aan de terechte behoefte van huurders en huurdersorganisaties om te weten welke gevolgen zij zullen ondervinden van de fusie of overname. De minister onderschrijft dit. Ook de commissie-Leemhuis heeft nog eens de vinger bij dit punt gelegd.

Verder merkt de minister met nadruk op dat informatie over fusies pas van de verhuurder mag worden verlangd zodra er sprake is van een concreet voornemen. Bovendien blijft het derde lid van artikel 3 van de WOHV gehandhaafd. Dit lid beschermt de bedrijfsbelangen van de verhuurder door te bepalen dat een verhuurder geen informatie over een voornemen tot onder andere fusie hoeft te verstrekken aan de huurdersorganisatie(s), indien het bedrijfsbelang van de verhuurder zich tegen deze informatieverstrekking verzet. Als het bedrijfsbelang zich echter niet -- meer -- verzet tegen informatieverstrekking over een voorgenomen fusie, dan is het volgens de minister gerechtvaardigd dat huurdersorganisaties over de fusievoornemens geïnformeerd worden. Hiermee is volgens de minister voorzien in de dekking van het risico van ontijdige berichtgeving.

Als de leden van mijn fractie de redenering van de minister volgen, zou dit betekenen dat de verhuurder bepaalt wanneer het moment gekomen is dat het bedrijfsbelang zich niet meer verzet tegen informatieverstrekking. Ik hoor graag van de minister of zij dit onderschrijft. Zo ja, dan kunnen de leden van de CDA-fractie in deze redenering meegaan. Dit zou nog kunnen worden versterkt door het feit dat de minister stelt dat de aanpassingsvoorstellen in 2001 werden gedeeld door de organisaties van huurders en verhuurders. Dit argument kwam voor de leden van mijn fractie als een duveltje uit een doosje. Nergens hebben wij terug kunnen vinden dat dit het geval is. Niet in de evaluatie uit 2001 -- daar staat zelfs expliciet dat er geen gezamenlijk standpunt is verwoord door de

organisaties -- niet in de correspondentie daarna. Waarop is deze constatering gestoeld?

Verder heeft wijziging plaatsgevonden van het oorspronkelijke wetsvoorstel door amendering in de Tweede Kamer. Het instemmingsrecht met betrekking tot de servicekosten vinden wij opmerkelijk, aangezien het zich onderscheidt van informatie, overleg en advies waartoe de wet zich verder beperkt. Gezien de directe gevolgen voor de huurders -- die dragen immers de kosten -- kunnen wij ons er echter iets bij voorstellen. Wel hecht de CDA-fractie eraan te benadrukken dat dit geen opmaat mag zijn voor het doorslaan van de al eerder genoemde balans tussen de belangen van de huurders en de belangen van de verhuurder.

Zoals reeds gesteld, zijn de adviezen van de commissie-Leemhuis en de evaluatie uit 2001 grotendeels overgenomen, maar niet allemaal. Daar waar te veel bureaucratie, te hoge regeldruk en te grote lastenverzwaring werd verwacht, zijn de voorgestelde aanbevelingen van de commissie achterwege gelaten. Wij spreken onze waardering hiervoor uit.

De CDA-fractie wacht met belangstelling de beantwoording van de minister af.

De heer **Hofstra** (VVD): U hebt al gememoreerd dat in 1998 een novelle van de CDA-fractie hier in de Eerste Kamer heeft geleid tot een wijziging van de toenmalige wetgeving. Nu wekt u in uw betoog de indruk dat wat nu door de minister wordt voorgesteld minder ver gaat dan wat toen door die novelle is teruggedraaid. Dat is volgens mij in het geheel niet waar. Toen was u het er dus niet mee eens en nu gaat u met de formuleringen die u hebt gebruikt akkoord met het voorliggende wetsvoorstel. Laten wij dan weer zo'n novelle maken en deze onzalige dingen eruit halen.

Mevrouw **De Vries-Leggedoor** (CDA): Verdere regelgeving heeft ook meegespeeld bij onze beoordeling. U hebt een heleboel dingen buiten het wetsvoorstel aangehaald. Dat heb ik niet gedaan. Op grond van bijvoorbeeld de SER-code moeten ondernemingen die het voornemen hebben om te fuseren op het moment dat het nog zin heeft hun vakbonden of ondernemingsraden raadplegen. Dit wetsvoorstel ligt in die zin in onze beleving in lijn met andere wetgeving in dit land. Er is een beetje veranderd in de wereld sinds tien jaar geleden, zoals u terecht opmerkte in uw betoog.

De heer **Hofstra** (VVD): Ik vraag mij toch af of u dat goed ziet. Men kan ook naar andere dingen kijken. Ik heb de huurliberalisatie genoemd. De CDA-fractie is er medeverantwoordelijk voor dat die helemaal van tafel is gegaan, wat heel ongunstig uitpakte voor de verhuurders. Als u die elementen erbij neemt, zou u juist nog meer moeten zeggen dat deze wet te ver gaat en dat er een aantal pijnpunten uitmoet.

Mevrouw **De Vries-Leggedoor** (CDA): Dit wetsvoorstel heeft geen uitzonderingspositie waar het gaat om het controversieel verklaren van onderwerpen. U spreekt over de liberalisering van

de huurmarkt en de redenen waarom dit wetsvoorstel op deze manier doorgaat. Er worden ook dingen vanuit het BBSH meegenomen en overgenomen in deze wet. Juist die dingen zorgen ervoor dat wij op dit moment tot deze wijziging komen en niet de liberalisering die niet is doorgegaan.

*N

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Voorzitter. Toen ik de heer Hofstra hoorde in het eerste deel van zijn betoog, dacht ik: ha, eindelijk zouden wij het langverwachte woonbeleid in de breedte kunnen bespreken met deze regering. Het zou dan wat mijn fractie betreft niet alleen gaan over de sociale huursector, maar ook absoluut over de koopwoningensector waarvoor maar liefst 11 mld. compensatie op de rijksbegroting staat. Wij hebben het echter helemaal niet over het uitgebreide woonbeleid, maar over de wijziging van de Wet op het overleg huurders en verhuurder die in 1998 in werking is getreden en in 2001 is geëvalueerd. De toenmalige VVD-minister Dekker heeft een commissie ingesteld om naar aanleiding van die evaluatie te bezien wat er zou moeten gebeuren. Voorzitter daarvan was de VVD'er mevrouw Leemhuis. Die commissie is met allerlei adviezen gekomen waarvan een deel is overgenomen in de wijzigingsvoorstellen die nu voorliggen. Mijnheer Hofstra, als u echt het advies leest van de commissie-Leemhuis, ziet u dat nog verdergaande voorstellen niet zijn overgenomen.

Het belangrijkste winstpunt is dat de positie en zeggenschap van huurders in de sociale sector en in de particuliere sector in belangrijke mate gelijkgeschakeld worden en dat het adviesrecht op een aantal onderdelen wordt uitgebreid. Ondanks de schriftelijke behandeling en het feit dat wij instemmen met de wijzigingsvoorstellen, hebben wij toch nog een aantal vragen en zorgen.

Die zorgen betreffen de daadwerkelijke in plaats van de formele participatie en zeggenschap. Het wetsvoorstel is gericht op de verbetering van de positie en de zeggenschap van huurders. Verbetering van die positie heeft onder meer te maken met de uitwerking van de begrippen "participatie" en "zeggenschap". Participatie vertaal ik in dit verband als het structureel actief meedoen van mensen in de samenleving in verschillende situaties hun directe woon- en leefomgeving betreffende. Zeggenschap is het wettelijk vastgelegde recht om geïnformeerd te worden, overleg te plegen en advies uit te brengen over een aantal in de wet nader aangegeven zaken. Participatie en zeggenschap kunnen naar onze mening niet los van elkaar worden gezien. Zeggenschap zonder participatie kan leiden tot machtsuitoefening van enkelen over velen.

Wij constateren met instemming dat het dit kabinet en zeker deze minister ernst is met het bevorderen van participatie en het serieus betrekken van huurders/bewoners bij hun directe woon- en leefomgeving. In de begroting voor 2009 van deze minister is 25 mln. gereserveerd voor bewoners die zelf iets willen organiseren voor hun

wijk. Hulde daarvoor, hoewel het voor ons wel de vraag is of huurders van een corporatie en bewoners van een gemeente niet allereerst beschouwd moeten worden als stakeholder van zowel de corporatie waarbij zij huren, als de gemeente, waarin zij wonen. Zou het daarom niet meer voor de hand liggen om als minister juist de corporaties en de gemeenten aan te spreken op deze taken? Met beiden worden tenslotte bestuursakkoorden gesloten.

Als gemeenten en corporaties zich onvoldoende verantwoordelijk weten en voelen om de betrokkenheid en medezeggenschap van bewoners over hun eigen woning en de directe leefomgeving hoog op de agenda te zetten, dan helpt ook 25 mln. rijksgeld niet. Is er volgens de minister sprake van taakverwaarlozing van zowel de corporaties als de gemeenten op dit punt? Het feit dat de Nationale ombudsman meent een onderzoek te moeten starten naar inspraakprocedures bij gemeenten op grond van de vele klachten die hij daarover krijgt, doet vermoeden dat er wat te verbeteren valt. Ik hoor graag een reactie van de minister op dit punt.

Wij worstelen, zoals u merkt, met het dilemma dat enerzijds aan huurdersorganisaties wettelijk meer formele invloed toegekend wordt en wij anderzijds in de praktijk van alledag constateren dat de huurdersorganisaties net als de raden van toezicht van corporaties vergrijzen, weinig multicultureel zijn samengesteld en steeds moeilijker vrijwilligers kunnen vinden voor de bestuursbanen. De Woonbond constateert dit ook in haar beleidsplan en streeft weliswaar naar de instroom van jongeren en allochtonen in huurdersorganisaties en de verenigingsorganen van de Woonbond, maar heeft daar stellig hulp bij nodig. Het probleem zou wel eens groter kunnen zijn dan hardop wordt gezegd.

Hoewel wij positief gestemd zijn over de verschillende initiatieven die reeds genomen worden, moet er naar ons oordeel nog versnelling aangebracht worden. Wij zouden daarvoor een ernstig beroep willen doen op de minister om deze problematiek niet te onderschatten en samen met de Woonbond, maar zeker ook met instanties als Forum en de SEV, gemeenten en corporaties, ondersteund door onderwijs en wetenschap, zichtbaar te investeren in een zoektocht naar nieuwe werkmethoden en instrumenten om huurders/bewoners meer en beter te betrekken bij de vormgeving en het beleid rond de eigen woning, straat en wijk en daarover beide Kamers te informeren en met voorstellen te komen tot verbetering. Het is nooit verkeerd om in die zoektocht ook buitenlandse ervaringen te betrekken.

Het moet naar ons idee mogelijk zijn om tot nieuwe vormen van participatie te komen waardoor de adviezen, het overleg en de instemming die door in deze wet op tal van onderdelen door de corporatiebestuurder gevraagd moeten worden aan de formele huurdersorganisaties in de toekomst op een groter draagvlak kunnen rekenen dan nu het geval is. Het gaat niet alleen om initiatieven die de betrokkenheid van bewoners/huurders vergroten,

maar vooral ook om het leggen van een verbinding tussen betrokkenheid en zeggenschap. Juist omdat wij als PvdA-fractie de positie en zeggenschap van de huurder daadwerkelijk willen verbeteren en ook zouden willen streven naar nieuw vormen van eigenaar- en aandeelhouderschap, is niet alleen een wettelijke verankering noodzakelijk zoals in deze overlegwet vastgelegd is en nu aangevuld wordt, maar is het ook nodig om nieuwe participatie- en zeggenschapsvormen te ontwikkelen en die mogelijk op termijn wettelijk te verankeren. Als daar niet fors op ingezet wordt, dan dreigt er een spagaat te ontstaan van toenemende formele zeggenschap en afnemende legitimatie door geringe en eenzijdige deelname van de huurderspopulatie aan de formele organisatie. Dat verhoogt de kloof tussen de instituties en de samenleving, want ook een huurdersorganisatie is dan een institutie. Wij hopen en verwachten dat de minister onze zorgen deelt en zich als minister voor Wonen, Wijken en Integratie als eerste verantwoordelijk voelt om aan dit urgente vraagstuk te gaan werken en om dit onderdeel te laten uitmaken van de belangrijkste prestaties voor 2009, zoals in de systematiek begroting past. Graag een reactie van de minister op dit punt.

Ik heb nog een aantal vragen over de rechten. Naast het recht op informatie, overleg en advies is door een amendement van de Tweede Kamer het instemmingsrecht geïntroduceerd met betrekking tot de servicekosten. Juridisch gezien is het niet zo eenduidig hoe het instemmingsrecht van een formele huurdersorganisatie zich verhoudt tot het recht van bewonerscommissies van afzonderlijke complexen en tot het recht van de individuele huurder als contractpartij. Politiek vinden wij de toevoeging van het instemmingsrecht op dit punt echter interessant genoeg om te zien hoe dit zich ontwikkelt. Wij zouden de minister willen vragen, dit onderdeel van de nieuwe wet goed te volgen en daarvan verslag te doen, bijvoorbeeld door het onderdeel te laten uitmaken van de jaarlijkse rapportage over de woningcorporaties.

Het recht op informatie en advies over fusies, dat toegevoegd is, is in de Tweede Kamer en in de schriftelijke behandeling in deze Kamer onderwerp van bespreking geweest. Het is maar goed dat er nog verschillen bestaan, want wij zijn van mening dat een corporatie die niet regelmatig met haar huurders praat over haar beleid en de beleidsvoornemens, zich gedraagt alsof bestuurder en raad van toezicht eigenaar zijn van het bedrijf en dat kan niet waar zijn. Onder het bespreken van beleidsvoornemens vallen ook fusievoornemens en wat onze fractie betreft, gebeurt dit niet pas wanneer er sprake is van een concreet voornemen, zoals de minister antwoordt op kritische vragen van de VVD op dit punt, maar veel eerder, namelijk bij de bespreking van strategische visies en ondernemingsplannen, die voortdurend gemaakt worden.

Corporaties zijn geen marktgevoelige bedrijven waar concurrentieposities een rol spelen, als er over overname gesproken wordt. Corporaties zijn maatschappelijke ondernemingen en horen met

hun directe en indirecte stakeholders over hun beleidsvoornemens te spreken en daar adviezen over in te winnen. Dat dwingt bestuurders van corporaties tot helder formuleren van de voor- en nadelen van een mogelijk samengaan met andere. Daar kan niet genoeg aandacht voor zijn. Fusies in de corporatiesector worden nu te weinig voorzien van een duidelijk verhaal over nut en noodzaak en toegevoegde waarde. Over de mogelijkheid om naast het advies, overleg en het informatierecht ook het initiatiefrecht in te voeren, heeft de minister aangegeven dat omstreeks deze tijd na onderzoek en overleg met verschillende partijen, een wijzigingsvoorstel van het Burgerlijk Wetboek de Kamer zal bereiken. Kan de minister de stand van zaken wat dit betreft aangeven?

Ten slotte maak ik nog enkele opmerkingen over de Woonbond. Wij zijn van mening dat het van groot belang is dat er op landelijk niveau een organisatie is die zorg draagt voor de belangenbehartiging en ondersteuning van huurders en hun organisaties. Daarom begrijpen wij niet waarom er bij de subsidie van VROM voor de Woonbond geen sprake is van indexering, erger nog, waarom er in de memorie van antwoord gesproken wordt van efficiencykorting. Kan de minister hier iets over zeggen?

Participatie bevordert en opkomen voor belangen van huurders zou echter ook, zoals eerder aangegeven, core business van corporaties moeten zijn en het zou daarom niet vreemd zijn, wanneer de woningcorporaties afzonderlijk of door middel van de brancheorganisatie een financiële bijdrage zouden leveren voor het in stand houden van een landelijke ondersteuningsorganisatie van huurders. Waarom geen aansluiting gezocht bij de systematiek van de vakbeweging waar de werkgevers een financiële bijdrage leveren aan de vakbeweging voor de onderhandelingen rond cao en andere zaken? Mogelijk kan de minister dat nog eens meenemen in haar besprekingen met de brancheorganisatie.

Wij wachten met belangstelling de antwoorden van de minister af.

*N

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Voorzitter. Het zal de minister en mijn collega's niet verbazen dat mijn fractie een voorstander is van deze wet, waarbij weer een kleine stap vooruit is gezet in de regeling van het overleg tussen huurders en verhuurder. Een kleine stap, maar voor een grote groep burgers. Mijn partij is van kleins af aan opgekomen voor de belangen van huurders en die verbondenheid is niet kleiner geworden, nu wij groot gegroeid zijn.

7 miljoen mensen wonen in een huurhuis, van beginnende jonge stelletjes tot ouderen. Niet dat in deze tijd van financiële crisis onze aandacht niet tevens uitgaat naar mensen in een koophuis wier toekomst bedreigd wordt door mondiaal gegok met geld, maar daarover hebben we het een andere keer. Vandaag kijken we hoe we de verhouding tussen huurders en verhuurders kunnen

verbeteren. Zoals gezegd, dit wetsvoorstel staat ons wel aan.

Het onderscheid tussen de huurders bij de woningbouwcorporaties -- samen verreweg de grootste huisbaas; ze verhuren 35% van de totale woningvoorraad -- en die bij de particuliere verhuurders wordt met deze wet grotendeels opgeheven; ook verbreedt de wet de reikwijdte van waar het overleg over dient te gaan. Dat vinden wij, net als mevrouw Meindertsma, een goede zaak. Met mevrouw Meindertsma zijn wij het trouwens op veel meer punten eens. Wat dat betreft, kunnen wij elkaar dus goed vinden.

Maar het zal de minister ook niet verbazen dat mijn fractie nog wensen heeft; een daarvan heb ik in het voorlopig verslag al genoemd: de positie van huurders als het gaat om sloop en renovatie. Dat komt heel aardig in de buurt van wat mevrouw Meindertsma hierover heeft gezegd, alhoewel zij het meer in het algemeen over participatie heeft en wij het hebben over een specifiek punt waar het volgens ons nogal eens mis gaat. De minister heeft op onze wens gereageerd in de memorie van antwoord, maar mijn fractie is daarvan nog niet gelukkiger geworden. Ik hoop dat dit vandaag nog verandert.

Hoewel wij afgesproken hebben, in het voorjaar een debat te houden over de stand van zaken bij de nieuwe aanpak van wonen, wijken en integratie en wij daar meer dan nu de gelegenheid hebben om de deelaspecten van de wijkenaanpak in een groter verband te beschouwen, wil ik toch in het kort schetsen waarom mijn fractie teleurgesteld is dat er niet meer in deze wet is geregeld voor de inbreng van huurders bij sloop- en renovatieplannen.

Bij mijn recente werkbezoeken aan een aantal buurten viel mij een aantal zaken op. In de Amsterdamse Dapperbuurt, waar het met de renovatie en de bewonersparticipatie eigenlijk niet slecht gaat -- het is een bloeiende buurt -- werd toch duidelijk dat de renovatieplannen voor een aanzienlijk deel van de oudere sociaal niet draagkrachtige bewoners betekenden dat zij uit de wijk moesten verdwijnen, omdat zij de huur na renovatie, ondanks tegemoetkomingen van diverse aard, niet meer op zouden kunnen brengen. Een dergelijk proces zag ik ook bij een deel van de winkels en onderneminkjes die nu net op de grens zaten van wat zij op konden brengen en na renovatie net niet meer. Dat betekent naast een verrijking van de buurt -- meer middenklasse, meer koopwoningen, een mooie opgeknaptte buurt met, dankzij de acties van de bewonersverenigingen meer groen in plaats van het asfalt en de geplande parkeerplaatsen -- tegelijkertijd een verarming door het verdwijnen van buurtbewoners die er wel graag hadden willen blijven en die doorgeschoven worden naar elders, plus een fikse groei aan McDonalds en Lidl's ten koste van de kleine buurtondernemingen, die vervolgens weer met erg veel moeite teruggelokt moeten worden. Nu begrijpt de minister ook wel dat ik het helemaal niet met haar oneens ben dat zij onlangs een buurt-"Appie" heeft geopend in een wijk in Den Haag, maar wij mogen toch hopen dat dit niet altijd ten koste zal gaan van

de kleinere ondernemingen die zo belangrijk zijn voor de leefbaarheid van de buurt.

Ik ga ervan uit dat de minister het met mij eens is dat de sociale cohesie in stadswijken van groot belang is en dat die al sterk is teruggelopen, onder andere door het verdwijnen van het traditionele verenigingsleven en door de sterke vermindering van club- en buurthuiswerk en opbouwwerk. In de Dapperbuurt kon ik horen dat het door het vertrek van veel oudere bewoners ook moeilijker werd om de bewoners nog te motiveren om voor hun belangen en hun buurt op te komen. Het feit dat wij daar wel een mooie structuur voor hebben, maar dat het niet zo gemakkelijk is om bewoners nog actief te krijgen, heeft mevrouw Meindertsma ook al benadrukt. Dat de inbreng van huurders bij sloop en renovatie meer nadruk zou moeten krijgen, is dus niet alleen in het belang van die individuele huurders, maar ook voor de cohesie in de hele buurt, die -- ook daarover zal de minister het waarschijnlijk niet met mij oneens zijn -- heel moeilijk terug te winnen is als die eenmaal sterk is afgekalfd, nog afgezien van wat de minister zelf het waterbedeffect noemt: wanneer de minder draagkrachtigen die vertrekken, het elders ook weer moeilijk krijgen.

Naast goede voorbeelden van woningbouwcorporaties die in samenspraak met de bewoners sociale plannen hadden opgesteld, kwam ik in andere wijken voorbeelden tegen waar het echt mis was gegaan. De corporatie bleek bijvoorbeeld te hebben gezegd dat er voldoende inspraak en instemming over de sloopplannen was geweest, maar toen de bewoners dat nagingen, bleek dat niet waar te zijn. De overgrote meerderheid was tegen sloop en voor renovatie en liet zelf nieuw onderzoek doen waaruit bleek dat een groot deel van de woningen niet gesloopt hoefde te worden. Het punt bij dit verhaal is dat er soms te weinig controle blijkt op de plannen van sommige corporaties, die de bewoners soms meer behandelen als lastige tegenspelers dan als partners, en dat het wel eens zo zou kunnen zijn dat sommige stadsbestuurders zo blij zijn met renoverende corporaties dat er te weinig wordt gelet op het nakomen van afspraken. Datzelfde geldt ook bij het opleveren van gerenoveerde woningen en bedrijfspanden, wat soms zo lang duurt dat de bewoners en zeker de winkeliers die een deel van hun inkomsten kwijt zijn, het opgeven. Vandaar dat ik bij de minister aandrang op meer helderheid over wat zij denkt te doen aan de verbetering van de positie van huurders bij sloop en renovatie. De minister heeft aangegeven een sociaal plan op het verzoek van de huurdersorganisatie wel op zijn plaats te vinden, maar toch niet mee te hebben willen gaan met het amendement-Depla, Ortega en Martijn, omdat dat te ruim was geformuleerd. Maar wat dan wel? Kan de minister daar haar licht over laten schijnen?

De minister wijst erop dat huurders op basis van de Algemene wet bestuursrecht het recht hebben om bij de gemeente bezwaren in te dienen bij sloopplannen. De praktijk wijst echter uit dat die huurders enorme kennis en vaardigheden moeten hebben, naast geduld, vasthoudendheid en een

ongelofelijke stressbestendigheid wat de bureaucratie betreft waar zij in terecht komen, om dat voor elkaar te krijgen. Het ene moment kunnen zij worden weggestuurd omdat de plannen nog niet rond zouden zijn, en op een ander moment omdat de plannen nu in een te vergevorderd stadium zouden zijn om nog inspraak te kunnen hebben. Daarom maken wij nu mee dat buurtbewoners liever hun toevlucht nemen tot gewone ouderwetse actie -- gelukkig zijn zij daarvoor bij mijn partij nog steeds aan het goede adres -- dan om te proberen de slopende weg te bewandelen om onnodige sloop tegen te gaan. De vraag van onze fractie is dus wat de minister denkt te gaan verbeteren op het vlak van inbreng van huurders bij sloop en renovatie, zodat er minder uit protest gekraakt hoeft te worden en er in de toekomst minder ministers in schijndebatten verantwoording af hoeven te leggen over eens gezette solidaire handtekeningen.

Mijn laatste punt. De minister heeft in de memorie van antwoord gezegd dat zij ernaar zou streven om voor de zomer met een wetsvoorstel te komen voor de verhuiskostenvergoeding, zodat die ook zal kunnen gelden voor huurders van particuliere verhuurders. Mijn fractie wil graag horen wanneer we dat wetsvoorstel kunnen verwachten, gezien het feit dat de zomer voorbij is. Mijn fractie wacht met grote belangstelling de reactie van de minister af.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Versterking positie slachtoffer!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van het Wetboek van Strafvordering, het Wetboek van Strafrecht en de Wet schadefonds geweldsmisdrijven ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces (30143).

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Minister **Hirsch Ballin**: Voorzitter. Ik zal graag ingaan op de verschillende opmerkingen die zijn gemaakt over dit wetsvoorstel, door de leden van uw Kamer. Ik ben ook blij dat het wetsvoorstel ongeveer bij de eerste gelegenheid na het zomerreces aan de orde is. Ik hoop dat het, na aanvaarding door uw Kamer, nu ook spoedig in werking zal kunnen treden. Het is van belang uit het oogpunt van de positie van de slachtoffers in het strafproces en vanuit het oogpunt van de implementatie van het onderliggende kaderbesluit. Daarbij is het ook van belang dat niet volstaan kan worden met beleidsregels, om aan het kaderbesluit uitvoering te geven. Er is een formele rechtsbasis

nodig voor de regeling van de positie van de slachtoffers.

Ik ben mij ervan bewust dat enige vragen zijn opgeroepen door de amendering van het wetsvoorstel in de Tweede Kamer. Terecht werd opgemerkt dat ik het amendement in de Tweede Kamer heb ontraden. Uiteraard geldt in de staatsrechtelijke verhoudingen dat na aanneming van een amendement de vraag voor de regering is, of zij het wetsvoorstel nog wil verdedigen in de Eerste Kamer of niet. Die vraag heb ik namens het kabinet bevestigend beantwoord. Dat betekent dat ik het wetsvoorstel zoals het er ligt zal toelichten en verdedigen. Ik hoop dat die toelichting er ook aan zal bijdragen dat de verhouding tussen het amendement en de gezichtspunten die door de Raad voor de rechtspraak naar voren zijn gebracht, opgehelderd wordt. De Raad voor de rechtspraak heeft daarover inderdaad zeer kort geleden, op 16 september, een brief aan mij gericht. Dat was naar aanleiding van de amendering, die alweer bijna een jaar geleden had plaatsgevonden. De raad heeft de bevoegdheid om van advies te dienen over wetgeving. Er bestaat echter geen verplichting om elk amendement dat gevolgen heeft voor de rechtspraak voor te leggen aan de raad, voordat de Tweede Kamer erover beslist. Het is goed om in het advies van de raad te lezen wat wij in ieder geval onder ogen moeten zien bij de hantering van het wetsvoorstel, na de amendering. Ik zal daar straks nader op ingaan.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Ik zou graag aan de minister willen vragen of er een soort monitorsysteem bestaat, waardoor de Raad voor de rechtspraak direct gemakkelijk op de hoogte komt van amenderingen van wetsvoorstellen, waarvan de raad van mening is dat zij van invloed zijn op de rechtspraak. Er zijn natuurlijk een heleboel amendementen die ooit bij de rechter zullen komen, die zich er dan over zal moeten buigen. Dat is echter iets van een andere orde dan waarover ik het nu heb. Ik heb het over amendementen waarvan de Raad voor de rechtspraak meent dat zij een enorme impact zullen hebben op de werkwijze van de gerechten. Mijn vraag is dus of er een soort monitorsysteem bestaat. Dat zou heel handig zijn. Het heeft nu ongelofelijk lang geduurd voordat wij de brief kregen, pas in het weekend, die overigens ook niet aan ons gericht was.

Minister **Hirsch Ballin**: Nee, de brief was gericht aan mij, zoals dat ook voortvloeit uit de Wet op de rechterlijke organisatie. De gezichtspunten die de raad daarin naar voren brengt, waren op zichzelf niet nieuw. Ik heb dus ook geen reden om tegen de raad te zeggen: had dit maar eerder gezegd. Het zijn ook punten die wij onder ogen hebben gezien bij de bespreking van het amendement in de Tweede Kamer. Op de vraag of dit enorme gevolgen zijn of niet, hoop ik straks in te gaan.

Voor het volgen door de raad en anderen van wat zich in de Tweede Kamer afspeelt, zijn inderdaad allerlei mogelijkheden. Om te beginnen uiteraard de openbaarheid van de beraadslagingen in beide Kamers der Staten-Generaal en de

amendementen die op Kamerstukken beschikbaar zijn, uiteraard ook voor alle adviescolleges. Daarnaast zijn er regelmatig contacten tussen mijn ministerie en de adviescolleges waarmee wij in het bijzonder contact onderhouden. Zoals gezegd, het was geen nieuw gezichtspunt, maar het is goed dat de raad de verschillende gezichtspunten nog eens op een rij heeft gezet in deze brief van 16 september jongstleden. Ik zal er zo dadelijk op ingaan.

Mevrouw Broekers-Knol heeft terecht opgemerkt dat bijzondere bepalingen voor comateuze slachtoffers ontbreken. Gelukkig is dat zeer uitzonderlijk, maar wij moeten er wel rekening mee houden, dat ben ik met mevrouw Broekers-Knol eens. In ieder geval zijn ten aanzien van minderjarige slachtoffers de ouders en voogden als wettelijk vertegenwoordiger bevoegd om zonder volmacht schadevergoeding te vorderen en daartoe de processtukken in te zien. Het spreekrecht is strikt genomen persoonsgebonden en kan niet worden overgedragen, maar de praktijk laat zien dat rechters in concrete zaken wegens bijzondere omstandigheden wel uitzonderingen toelaatbaar achten.

Mevrouw Broekers-Knol wijst er terecht ook op dat er andere mogelijkheden zijn in het civiele recht; naast artikel 451, tweede lid van boek I van het Burgerlijk Wetboek, kan ook gebruik worden gemaakt van het eerste lid van ditzelfde artikel. Volgens de regels van het burgerlijk recht zijn er voldoende mogelijkheden voor het waarnemen van de belangen van personen die tevoren geen bijzondere voorzieningen hebben getroffen voor het geval zij daartoe plotseling als gevolg van een ongeval of door andere omstandigheden niet meer in staat zijn.

Verder is er natuurlijk een recht op juridische bijstand, ook voor een comateus slachtoffer. Artikel 38, derde lid voorziet in de mogelijkheid van rechtsbijstand aan verdachte personen die verhinderd zijn van hun wil te doen blijken en die geen wettelijke vertegenwoordiger hebben. Het ligt voor de hand om deze bepaling analoog toe te passen ingeval van een comateus slachtoffer. Ik denk dus dat met analoge toepassing van die bepaling een bevredigend antwoord op de vraag van mevrouw Broekers-Knol te geven is.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Ik hoor de minister zeggen dat ook het comateuze slachtoffer zich kan laten bijstaan door een raadsman. Daarover zijn wij het eens. Maar het ging nu ook om het volgende. In de memorie van antwoord heeft de minister artikel 451, lid 2 genoemd in relatie tot de officier van justitie en de zorginstelling. Begrijp ik nu goed dat de minister zegt dat mentorschap inderdaad ook kan worden gevraagd volgens artikel 451, lid 1, namelijk als het gaat om de echtgenoot, de partner, de levensgezel of de bloedverwant, naar ik meen tot in de vierde lijn? Dan is mijn vervolgvraag aan de minister deze. De wettekst zoals die voorligt, opent die mogelijkheid niet. Er staat niet "indien het slachtoffer niet in staat is" of iets dergelijks, waarbij gesproken wordt van de vertegenwoordiger van het

slachtoffer. Er staat "het slachtoffer". Dan is het lastig om daar die interpretatie van artikel 451 van het Burgerlijk Wetboek aan te geven.

Minister **Hirsch Ballin**: Nee, dat lijkt mij niet zo lastig. Ik denk dat wij inderdaad met artikel 451, tweede lid, maar ook met het eerste lid, uit de voeten kunnen. Ook rechters kunnen nadenken, bij uitstek zelfs, daar zijn zij voor opgeleid. In die uitzonderlijke situatie lijkt het mij een alleszins redelijke toepassing van de bepaling over het horen van het slachtoffer om dat zo op te vatten.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik weet niet of ik goed nadenk, maar uit mijn hoofd heb ik het idee dat de mentor geen financiële handelingen kan verrichten namens degene die onder zijn mentoraat valt.

Minister **Hirsch Ballin**: De raadsman kan dat weer wel. Er zijn verschillende gezichtspunten die het slachtoffer naar voren kan brengen wanneer hij of zij wordt gehoord. Voor zover het gaat om de toelichting op het slachtofferschap lijkt het mij prima als de mentor dat doet. Wanneer het gaat om belangenbehartiging, waar je een raadsman voor hebt, kan dat door de advocaat worden gedaan. Dit is een uitzonderlijke situatie. Ik weet niet of er door mevrouw Broekers-Knol in het bijzonder wordt gedacht aan een coma als gevolg van het misdrijf.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Mijn achterliggende gedachte was al toen ik de vraag ook al schriftelijk stelde, dat het het meest voor de hand ligt dat het gaat om een slachtoffer dat in coma is geraakt als direct gevolg van handelingen, conform de definitie van "slachtoffer" in het wetsvoorstel. Als je verder nadenkt, kunnen er ook slachtoffers zijn die al in coma waren en die vervolgens slachtoffer zijn geworden van een misdrijf. Maar ik denk dat dat zo uitzonderlijk is dat ik dit ook in mijn plenaire inbreng zojuist in het midden heb gelaten, en dat ik heb gesproken van "een slachtoffer dat in coma verkeert".

Minister **Hirsch Ballin**: Dank voor deze toelichting. Ik ben het met mevrouw Broekers-Knol eens dat de tweede situatie zo uitzonderlijk is dat je je echt moet afvragen of de wetgever daarvoor een bijzondere voorziening moet treffen. Wat het eerste betreft, moeten wij ons ook wel realiseren dat een langdurige coma als gevolg van een misdrijf ook uitzonderlijk is. Je zou al haast aan de toepassing van snelrecht of supersnelrecht moeten denken als wij het hebben over een comateuze toestand als gevolg van het misdrijf. Het gaat dus om behoorlijk uitzonderlijke situaties. Bij deze behoorlijk uitzonderlijke situaties -- om niet te zeggen: zeer uitzonderlijk -- lijkt mij deze duiding van de wettelijke bepaling alleszins acceptabel, zeker in het licht van het gesprek dat hier vanmiddag plaatsvindt.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Ik sluit mij aan bij de vraag van mevrouw Broekers-Knol en ik breng een nuance aan bij het antwoord van de minister. Of dit nu werkelijk zo uitzonderlijk is weet ik niet. Het komt toch inderdaad voor dat mensen als gevolg van een misdrijf in coma geraken en dat vervolgens aan de nabestaanden of aan de naasten de vraag is hoe lang zij dit laten voortduren. De minister zal zich ongetwijfeld herinneren dat wij kort geleden nog een ernstig geweldsincident hebben gehad, waarbij uiteindelijk is besloten dat op het slachtoffer euthanasie zou worden toegepast, waarop vervolgens de tenlastelegging ook in moord werd gewijzigd. Ik denk dan ook dat het zaak is om dit heel serieus te nemen, omdat wij toch niet willen dat in zo'n situatie een zo afschuwelijk juridisch misverstand komt te bestaan. In artikel 51d wordt de overeenkomstige toepassing verklaard van de vorige bepaling op de nabestaanden. Willen wij nu eigenlijk dat al die rechten die aan de slachtoffers worden gegeven, en die hier ook aan de nabestaanden worden gegeven, in dit soort situaties ook toekomen aan de naasten van het slachtoffer dat in coma is geraakt? Dat is de vraag die ons bezighoudt.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik begrijp deze zorgen goed, ook al gaat het om zeer uitzonderlijke situaties. Dat ik op de uitzonderlijkheid de nadruk leg, is ook ingegeven door het feit dat het vrij onwaarschijnlijk en heel uitzonderlijk is dat, terwijl de toestand van coma als gevolg van het misdrijf nog voortduurt, reeds de berechting plaatsvindt en deze vraag zich voordoet. Maar als die zich voordoet, moet er ook een bevredigend antwoord op worden gegeven, dat ben ik geheel met de leden eens die daarover zojuist hebben gesproken. Dat kan, hetzij doordat een advocaat voor hen optreedt, hetzij doordat een mentor voor hen optreedt, langs de lijn van de bepaling die ik daarnet heb genoemd.

Ingeval van overlijden -- de laatste situatie die werd genoemd -- is uiteraard de regeling voor nabestaanden van het slachtoffer van toepassing.

Mevrouw Broekers-Knol heeft verder gesproken over de verschillen in de praktijk met betrekking tot schadebemiddeling bij politie en Openbaar Ministerie en de behandeling van de vordering van de benadeelde partij. Het onderwerp van het WODC-rapport van juli 2007 De praktijk van schadevergoeding voor slachtoffers van misdrijven van S. van Wingerden, M. Moerings en J. van Wilsem. Mevrouw Broekers-Knol vraagt zich af of met het voorliggende wetsvoorstel dergelijke verschillen tot het verleden zullen gaan behoren. Inderdaad behoort het tot mijn verantwoordelijkheid om maatregelen te nemen om juist ten aanzien van de hier genoemde punten te waarborgen dat de rechten van slachtoffers zo veel mogelijk gelijkelijk worden behartigd en in acht genomen. De inwerkingtreding van dit wetsvoorstel wordt mede benut voor het stroomlijnen en verbeteren van de praktijk ten aanzien van de schadebemiddeling en de schaderegeling. De verbetering van de uitvoering van de schaderegelingen, beslissingen op vorderingen tot schadevergoedingen en de tenuitvoerlegging van

schadevergoedingsmaatregelen, maken deel uit van het verbetertraject dat vorig jaar is ingezet onder de titel Slachtoffers Centraal.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Voorzitter. Het kan aan mij liggen, maar ik kan de minister zeer slecht verstaan. Mogen wij aan de minister vragen of hij iets duidelijker kan spreken?

De **voorzitter**: Ik heb inmiddels de microfoon al op zijn hardst gezet. Minister, misschien kunt u iets duidelijker spreken, zodat wij u beter kunnen verstaan.

**

Minister **Hirsch Ballin**: Luider, duidelijker, luider! Oké, dat zal ik doen.

De **voorzitter**: Als u luider spreekt, zal dat een hoop schelen.

**

Minister **Hirsch Ballin**: En is dat allemaal te danken aan mijn stemverheffing of aan uw manipulatie van de microfoon?

De **voorzitter**: Zullen wij het antwoord maar in het midden laten?

**

Minister **Hirsch Ballin**: Voorzitter. In het antwoord op de vragen van mevrouw Broekers-Knol over de verschillen in de huidige praktijken tussen de arrondissementen heb ik zojuist verwezen naar het verbetertraject onder de titel Slachtoffers Centraal. Daarin staat een aantal maatregelen. De verantwoordelijkheid voor de schadebemiddeling in het voortraject komt geheel bij het OM te liggen. De politie bemiddelt alleen zelfstandig in de zogenaamde boter-bij-de-vis-zaken; dat is zoiets als lik-op-stuk, maar dan smakelijker. Er zijn inmiddels landelijk uniforme criteria opgesteld voor de schadebemiddeling en verder ontwikkelt het OM een uniform procesmodel voor de processen op het terrein van de slachtofferzorg, waaronder de schadebemiddeling en -regeling. Dat procesmodel wordt landelijk ingevoerd. Voor de rechterlijke macht en het Openbaar Ministerie zijn oriëntatiepunten, respectievelijk richtlijnen in voorbereiding voor de behandeling van schadeverzoeken door slachtoffers. Al die maatregelen worden tegelijkertijd met de invoering van de wet geëffectueerd. Ik ben van plan om enige tijd na invoering van deze wet aan de hand van de resultaten van het project Slachtoffers Centraal, opnieuw de praktijk van de schadevergoeding tegen het licht te houden om te zien of er voldoende verbetering is opgetreden, ook wat betreft de verschillen in de praktijk tussen de arrondissementen.

Mevrouw Quik-Schuijt heeft namens de SP-fractie gewezen op het onderzoeksproject over de verbetering van de betrokkenheid van Marokkaans-Nederlandse ouders. Daarvan zijn wij inderdaad op de hoogte. De resultaten zijn veelbelovend en deze hebben dan ook onze aandacht. Op dit moment is

er overleg met prof. dr. I. Weijers en het Veiligheidshuis in Utrecht dat het project heeft gecoördineerd om dit onderzoeksproject te verbreden naar alle ouders, dus niet alleen de Marokkaans-Nederlandse ouders. Om te bepalen of er behoefte is aan nadere wetgeving, zullen wij de resultaten van dat project daarbij betrekken. Ik verwacht dat dit project begin 2009 wordt gestart en wij zullen uiteraard de vinger aan de pols houden op het punt dat mevrouw Quik-Schuijt aan de orde stelde.

Mevrouw Westerveld heeft de vraag opgeworpen of het slachtoffer kan opponeren tegen een weigering van de officier van justitie om kennisneming van stukken toe te staan. Op grond van artikel 51b, vierde lid, kan het slachtoffer aan wie de kennisneming van bepaalde processtukken is geweigerd, een bezwaarschrift indienen bij het gerecht waar de zaak aanhangig is. Het gerecht beslist over de uiteindelijke kennisneming door het slachtoffer. Dat geldt ook voor de behandeling in cassatie: het slachtoffer kan nu in meer gevallen dan onder de bestaande wettelijke regeling, die alleen gold voor de benadeelde partij, een weigering van de advocaat-generaal voorleggen aan de Hoge Raad. Het idee van het toestaan van de inzage door de raadsman en niet door het slachtoffer zelf, wordt in het algemeen door de advocatuur afgewezen. Dat zou in theorie een mogelijkheid zijn, maar de advocatuur voelt daar heel weinig voor, omdat dit de vertrouwensrelatie tussen advocaat en degene die hij of zij vertegenwoordigt op de proef kan stellen.

Mevrouw Westerveld sprak ook over de verschijningsplicht voor ouders van minderjarige verdachten. Het belang van de verschijningsplicht voor ouders van minderjarige verdachten, het meer betrekken van de ouders bij de aanpak van jeugdcriminaliteit, wordt door ons allemaal onderschreven. Ik kom dadelijk terug op de vraag of er nog mee te werken valt, maar ik merk nu al op dat het fundamentele nut hiervan wordt onderkend.

Mevrouw Quik heeft gesproken over een pakket aan beleidsmaatregelen om ouders van verdachte minderjarigen op een effectieve en consequente wijze bij de strafzaak van het kind te betrekken. Dat is ook een uitgangspunt van dit onderdeel van het wetsvoorstel, zoals dat is geamendeerd. Dit betekent in eerste instantie uitbreiding en versterking van de huidige mogelijkheden. Of wij die lijn op een later moment zullen doortrekken, met andere elementen dan die welke nu aan de orde zijn, bezien wij als de wet een tijdje heeft gewerkt.

Ook de heer Holdijk heeft namens de fracties van de SGP en de ChristenUnie het belang van het verschijnen van de ouders onderschreven. Daarbij verdient de Raad voor de kindbescherming inderdaad aandacht, omdat die de rol van raadsonderzoeker en casusregisseur in jeugdstrafzaken heeft. In die hoedanigheid benadert de Raad voor de kindbescherming de ouders van de minderjarige verdachte op een actieve wijze. De raad wijst hen erop dat het in het belang van het kind is dat zij bij de rechtszaak zijn

betrokken. Bij de invoering van de verschijningsplicht wordt ouders ook gewezen op de gevolgen van hun afwezigheid ter zitting.

Dan kom ik op de vraag of het allemaal goed kan werken. Daarbij spelen ook de vragen die ik aan de orde heb gesteld in mijn reactie op het amendement. Dat heeft geleid tot een aantal verduidelijkingen en wijzigingen in het oorspronkelijke amendement. De indieners van het amendement in de Tweede Kamer hebben ook een toelichting gegeven. Wij hebben nu te maken met het wetsvoorstel zoals het er geamendeerd ligt. Ik stel voorop -- dat zei ik zojuist al toen ik reageerde op de opmerkingen van mevrouw Westerveld en Holdijk -- dat het ook in mijn ogen van belang is dat de aanwezigheid van de ouders regel wordt en wordt aangescherpt. Het amendement heeft een buitengewoon begrijpelijk motief. Het is waar dat ouders in veel gevallen al verschijnen op de oproep, in ieder geval één van de ouders, of beide ouders, maar dat is vrij zeldzaam. De raad wijst erop dat in de meeste gevallen één van de ouders komt. Dat is prima, maar dat mag ons niet het gevoel geven dat er verder niets te doen is op het punt van de aanwezigheid van ouders. De Raad voor de rechtspraak voegt eraan toe dat bij een deel van de verdachten -- ik citeer nu uit de brief van de raad -- veelal 17-jarigen en veelplegers, dus ook jonger dan 17 jaar, de aanwezigheid van ouders te wensen overlaat. Dat is wat de indieners van het amendement in de Tweede Kamer in gedachte hebben gehad bij het toevoegen van een bepaling over de aanwezigheid van de ouders ter zitting.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Voorzitter. Wij zijn het erover eens dat die aanwezigheid ook bij veelplegers buitengewoon belangrijk is. De vraag is echter wat het effect is van de medebrenging zoals die in de wet staat. Ik heb veel medebrengingen meegemaakt. Ik vind het een buitengewoon gênante, ontorende en beschamende vertoning. Ik denk dat een kind niet zoveel respect voor zijn ouders overhoudt als zij tussen twee bodyguards naar binnen worden gebracht.

Minister **Hirsch Ballin**: De vraag is of het respectvol gedrag van de kant van de ouders is om weg te blijven van de zitting als hun kind wordt berecht. De medebrenging is wel een uiterste middel. Dat moeten wij ons realiseren. Wanneer in het wetsvoorstel een regeling wordt getroffen op basis waarvan ouders niet alleen verplicht zijn te verschijnen, maar ook ter zitting kunnen worden gebracht wanneer zij geen gevolg geven aan die verplichting, zal het gevolg daarvan hopelijk zijn dat medebrenging minder noodzakelijk wordt. In de situatie dat je een verplichting aan ouders oplegt en je je realiseert dat het om allerlei redenen vervelend, onaangenaam en onwenselijk is als ouders moeten worden gedwongen te verschijnen, of zelfs van huis moeten worden opgehaald op een vroeg moment op de dag, vergeleken met de situatie dat erin wordt berust dat zij niet komen, is het toch de moeite waard een poging te doen om ouders ervan te overtuigen dat zij moeten komen.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Misschien kan ik deze vraag ook op een andere manier insteken. Ik heb deze vraag ook al in mijn eerste termijn gesteld. Wat mij bij dit thema opvalt, is dat er op twee manieren naar het onderwerp wordt gekeken, namelijk door degenen die dit amendement erg belangrijk vonden enerzijds en vanuit het jeugdstrafrecht anderzijds. Kan de minister ons zeggen wat de grondslag is van dit bevel tot medebrenging en van de aanhouding? De minister zei zo-even: "het laat te wensen over". Dan leid ik daaruit dus af dat men met dit amendement beoogt ouders in te scherpen dat zij hebben te komen als hun kind voor de strafrechter komt. Is dat het doel of is het achterliggende doel het belang van de jeugdige die terecht staat? Ik denk dat het goed is om dit eens scherp te stellen.

Minister **Hirsch Ballin**: Het gaat niet alleen om het belang van de jeugdige die terechtstaat, maar ook om het belang van de samenleving. De ouders hebben een verantwoordelijkheid. Dit is zo uitgesproken door de heren Çörüz en Wolfsen en door anderen die hierover het woord hebben gevoerd in de Tweede Kamer. Ook van regeringszijde is gezegd dat het van belang is dat ouders ook worden geconfronteerd met hun verantwoordelijkheid voor het gedrag van degenen die onder hun gezag staan. Dat dit ook weer een gevolg heeft voor de minderjarige die onder hun gezag staat, voor de positie van het slachtoffer, voor de afwikkeling van de verplichting tot schadevergoeding en voor het creëren van een situatie waarin na berechting geen recidive plaatsvindt, hoort allemaal bij de manier waarop wij nu aankijken tegen de rol van ouders en hun verantwoordelijkheid ten aanzien van het achterwege blijven van crimineel gedrag van minderjarigen.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Dus feitelijk zegt de minister het volgende, en ik zeg het op mijn manier: als de situatie zich voordoet dat de jeugdige het eigenlijk ontzettend gênant vindt dat zijn ouders tussen twee kleerkasten naar binnen gebracht worden, heb ik mijn doel eigenlijk wel bereikt, want wij willen als samenleving een jeugdige op alle mogelijke manieren laten ervaren dat hij iets gedaan heeft wat niet kon?

Minister **Hirsch Ballin**: Ik zou dit niet als een doel in zichzelf willen zien, maar wij moeten niet berusten in een situatie waarin de ouders die hun verantwoordelijkheid nemen, wél komen en ouders die zich aan hun verantwoordelijkheid onttrekken, niet komen zonder dat dit enig gevolg heeft.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik denk dat wij de ogen niet mogen sluiten voor het feit dat het kan voorkomen -- het komt voor -- dat het belang van de minderjarige en het belang van de samenleving om de ouders op te voeden tegenstrijdig zijn. Ik onderken beide belangen met de minister. Artikel 3 van het internationaal verdrag verplicht ons in dat geval te kiezen voor het belang van het kind.

Minister **Hirsch Ballin**: Zeker. Ingeval van tegenstrijdige belangen zullen wij zo nodig met een maatregel van jeugdbescherming moeten ingrijpen.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): In de huidige terminologie heeft de rechter geen enkele mogelijkheid om geen bevel tot medebrenging te geven of de zaak niet aan te houden, als dit in het belang van het kind is. Hij kan niet zeggen: het is niet in het belang van het kind om deze zaak aan te houden en/of om een bevel tot medebrenging te geven. Dat is mijn bezwaar tegen de strikte formulering van deze wetsbepaling. In alle achterliggende gedachten kan ik de minister volgen, maar er zit geen ruimte in deze bepaling.

Minister **Hirsch Ballin**: Ingeval van uitzonderlijke omstandigheden kan dit achterwege blijven. Dit is een onderdeel van de regeling zoals deze is getroffen.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Dit geldt alleen de medebrenging, niet de aanhouding.

Minister **Hirsch Ballin**: Ja, dat is een van de punten van uitleg van de wettelijke regeling. Ik heb al in de Tweede Kamer gezegd dat het ook denkbaar is dat de rechter de zitting kan voortzetten na constatering van zo'n geval. Ik zal op deze punten nog nader ingaan. Dadelijk kom ik terug op mijn voorstel hoe ik een en ander wil gaan doen. Ik denk namelijk dat het belangrijk is dat wij wel verder gaan met het wetsvoorstel. Ik denk dat de uitgangspunten van de amendering goed zijn. Daarom verdedig ik het wetsvoorstel graag, zoals dit geamendeerd voorligt. Ik onderken dat er vragen zijn met betrekking tot de uitwerking in de praktische toepassing. Daarvoor zijn in de tekst, zoals deze nu luidt na amendering, aanknopingspunten te vinden. Wij zullen dit uiteraard preciezer moeten bezien. Er staat: "de ouders of voogd zijn verplicht tot bijwoning van de rechtszitting". Zij worden hiertoe opgeroepen. Hierin is inderdaad niet een bevoegdheid gegeven aan de ouders om weg te blijven als zij het zelf niet nuttig vinden. De rechter moet dit beoordelen. Als de ouders niet komen en de rechter het onderzoek vervolgens aanhoudt en beveelt tot hun medebrenging, dan is de tweede volzin van het tweede lid van toepassing, namelijk dat het gerecht indien op grond van bijzondere omstandigheden het geven van een bevel tot medeneming achterwege kan laten. Voor zover het gaat om een duiding van de verhouding tussen de tweede volzin en de eerste lijkt mij een redelijke uitleg dat als aan de tweede volzin toepassing wordt gegeven, ook de aanhouding van de zaak zoals bedoeld in de eerste volzin van het tweede lid geen zin heeft.

Mevrouw **Van Bijsterveld** (CDA): Tot voor kort konden wij het helemaal eens zijn met het antwoord van de minister, namelijk dat de aanwezigheid van de ouders bij de rechtszitting geen vrijblijvende zaak is en dat de aanwezigheid van de ouders niet alleen een pedagogisch motief voor het kind is, maar ook een maatschappelijke

verantwoordelijkheid voor de ouders. Dat er enige dwang of drang op de achtergrond is en dat hiermee ook bedreigd kan worden, vinden wij niet zo vreemd. Echter, als wij kijken naar het voorgestelde artikel, wordt dit in feite geheel bestreken door het eerste lid. Als je het bij het eerste lid zou laten, dan zouden alle ingrediënten die de minister zojuist noemde, hierin terug te vinden zijn. Bovendien ligt hierin ook nog een zekere beoordelingsruimte voor de rechter om te bezien of een en ander in het concrete geval ook effectief is. Hij heeft ook nog een dwangmogelijkheid. Dit eerste lid zou wat ons betreft op zich dus al voldoende zijn. Ik heb nog een tweede punt. Ik ben mijn vraag in eerste termijn begonnen met een staatsrechtelijke dimensie. Het amendement is aangenomen in de zin zoals wij deze nu kennen. Het is duidelijk -- ik geloof dat wij het hierover eens zijn -- dat het vrij star en bovendien vrij ongelukkig is geformuleerd. Nu is dit niet een voorstel van de kant van de regering, maar een amendement dat afkomstig is van de Tweede Kamer. Daarom de volgende vraag: in hoeverre hebben wij de ruimte om te komen tot een interpretatie waarvan wij kunnen zeggen dat deze misschien wat op gespannen voet staat met de tekst van de bepaling of in strijd is met de doelstelling die de indieners, die hier niet aanwezig zijn, voor ogen stond?

Minister **Hirsch Ballin**: Mevrouw Van Bijsterveld stelt de vraag aan de orde hoe wij het wetsvoorstel moeten zien nu het aldus is geamendeerd door de Tweede Kamer en wat de staatsrechtelijke positie daarbij is van regering en Eerste Kamer. Het wetsvoorstel dat wij nu behandelen en ik nu verdedig namens de regering, is het wetsvoorstel zoals het voorligt met de geschiedenis van de Tweede Kamer. Over de doelstelling van het amendement zijn wij het eens. Dat is: het is goed om de ouders te confronteren met hun verantwoordelijkheid en het is goed om te verwachten dat ouders komen ter zitting, ook als het gaat om de veelplegers van wie de Raad voor de rechtspraak constateert dat de ouders vaak weg blijven. Ik zou zeggen dat wij juist in dat geval in de toekomst moeten bewerkstelligen dat ouders meer op hun verantwoordelijkheid worden aangesproken. Dit behoort tot de kern van de positie en de verantwoordelijkheid van de ouders. Dit hoort ook bij de manier waarop wij de criminaliteitsbestrijding ter hand willen nemen. Ik heb onlangs samen met mijn collega voor Jeugd en Gezin een brief aan de Tweede Kamer gestuurd. Wij willen precies deze verantwoordelijkheid van de ouders ten aanzien van jeugdigen onder de twaalf jaar onderstrepen. Deze verantwoordelijkheid verandert wel met het ouder worden van de kinderen, maar eindigt pas op het moment dat de kinderen achttien worden. In zekere zin eindigt de verantwoordelijkheid ook dan niet, maar dan is er geen sprake meer van juridische verantwoordelijkheid. Op deze verantwoordelijkheid worden zij aangesproken.

Nu weten wij dat er situaties zijn waarin ouders die deze verantwoordelijkheid wel kunnen

nemen desalniettemin hierin tekortschieten. Met het oog daarop is dit amendement opgenomen, om duidelijk te maken dat het geen verzoek is waarvan naar geloven en afhankelijk van wat er verder op de dag van de zitting te doen staat door de ouders gezegd kan worden: wij komen maar wel of wij komen maar niet. Zij zijn echt verplicht om te komen. Dit heeft alleen zin als er ook iets volgt op het niet komen. De vraag waar wij nu voor staan is of met de manier waarop dit vorm heeft gekregen in het amendement, goed te werken valt. De beoordeling daarvan is afhankelijk van de interpretatie die wij kunnen geven aan het tweede lid van artikel 496, zoals dit door amendement is komen te luiden. Mij lijkt de uitleg redelijk -- maar ik zal hierop graag ingaan in het contact met de Raad voor de rechtspraak -- aangezien de tweede volzin van het tweede lid aangeeft in welke situaties de zitting bij niet verschijnen moet worden aangehouden en er moet worden overgegaan tot het geven van een last tot medebrenging. Ik wil hierover dus in contact treden met de Raad voor de rechtspraak, want het is belangrijk dat de Raad voor de rechtspraak dezelfde opvatting heeft over een redelijke uitleg van deze wettelijke bepaling. De raad zal, naar ik aanneem, graag kennisnemen van mijn reactie op de in zijn brief uitgesproken zorgen. Ik meen dat die ook van belang is voor de rechters die met deze bepaling moeten werken. Vervolgens kunnen wij nagaan wat de toepassingspraktijk van deze wettelijke bepaling zal zijn.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik kan voorspellen dat de rechters zullen zeggen: Raad voor de rechtspraak, wij zijn toch nog steeds onafhankelijk en bemoei je hier niet mee; zeg ons niet hoe wij de wet moeten uitleggen. Zoals het er staat, staat het er en u hebt ons niet voor te schrijven dat wij dat anders moeten interpreteren.

Minister **Hirsch Ballin**: Het omgekeerde is ook het geval. Zij hoeven de tekst ook niet zo te interpreteren als mevrouw Quik doet. Dat betekent dat de rechters in hun onafhankelijkheid zullen kijken wat er in de Handelingen staat. Dat is zeer gebruikelijk bij de toepassing van wettelijke bepalingen. Zij zullen zich afvragen wat een redelijke uitleg van de bepalingen is. Er is dus staatsrechtelijk niets op tegen, maar juist alles voor om deze kwestie te bespreken met de Raad voor de rechtspraak. De Raad voor de rechtspraak heeft erover geschreven en het lijkt mij ordelijk dat dit met een brief van mijn kant wordt beantwoord. Het lijkt mij terecht dat die brief dan precies gaat over de uitleg in het licht van de discussies over deze bepaling in beide Kamers der Staten-Generaal.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Voorzitter. Ik vind het natuurlijk een verheugende ontwikkeling dat de minister dit nog eens met de raad wil opnemen, maar ik vraag mij af wat hij nu precies van de raad wil horen. In de bedoelde volzin wordt uitsluitend gesproken over de bevoegdheid van het gerecht om het geven van het bevel tot medebrenging achterwege te laten als sprake is van bepaalde

omstandigheden. Er staat niet in lid 2 dat het gerecht kan besluiten om de aanhouding achterwege te laten. Ik vraag mij dus af wat de minister precies van de Raad voor de rechtspraak wil horen. Wil hij horen dat men denkt dat deze wetsbepaling die ruimte geeft? Als dat zo is, zeg ik: daar zijn wij toch voor. Wij bepalen hoe iets in de wet komt. Ik wil mij daarom toch aansluiten bij de vraag van de CDA-fractie: vindt de minister dat, gelet op de wettekst zoals die is komen te luiden, er überhaupt ruimte is om met de Raad voor de rechtspraak in conclaaf te gaan over de vraag of er mogelijkheden zijn om de rechter de bevoegdheid te geven om de zitting aan te houden zonder dat daarvoor de voorliggende wettekst wordt aangepast? Ik meen dat het om deze vraag gaat.

Minister **Hirsch Ballin**: Mevrouw de voorzitter. Ik had het niet over een conclaaf. Een conclaaf speelt zich af in beslotenheid. Wat mij voor ogen staat, is iets wat geheel in de openbaarheid gebeurt. Wat ik wil, is de brief van de Raad voor de rechtspraak beantwoorden. Dat kan worden voorafgegaan door een gesprek. Daarin zullen wij onder ogen moeten zien wat redelijkerwijs de strekking van deze bepaling kan zijn. Daarbij gaat het dus om de vraag of het zin heeft om de zitting aan te houden als de rechter daartoe geen aanleiding ziet, gegeven de uitzondering die geformuleerd is met de tweede volzin van het tweede lid om tot medebrenging over te gaan. Het kan zijn dat de mogelijkheid onder ogen wordt gezien dat de ouders alsnog zullen verschijnen. Bedoelde bevoegdheid heeft de rechter sowieso. Er kan het risico van miscommunicatie zijn en dan kan hij concluderen dat de ouders wellicht op een later moment vrijwillig zullen komen. Dat is dan prima en in allerlei opzichten ook zeer wenselijk. Er kan sprake zijn van bijzondere omstandigheden. Ik wil dus reageren op de brief van de Raad voor de rechtspraak. Daaraan kan een gesprek voorafgaan. Ik zal de Kamer graag op de hoogte stellen van mijn bevindingen op dit punt door haar van die brief een afschrift te sturen.

Mevrouw de voorzitter. Ik hoop hiermee de vragen in eerste termijn te hebben beantwoord.

Mevrouw **Van Bijsterveld** (CDA): Voorzitter. Ik heb een ordevoorstel. Is het mogelijk, het debat een momentje te schorsen?

De **voorzitter**: Wat verstaat u onder een momentje?
**

Mevrouw **Van Bijsterveld** (CDA): Een minuut of vijf.

De **voorzitter**: Ik schors de vergadering vijf minuten.
**

De vergadering wordt van 16.30 uur tot 16.40 uur geschorst.

*N

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Voorzitter. Ik dank de minister voor de beantwoording in eerste termijn. Ik wil nog een opmerking maken over het comateuze slachtoffer. De verschillende aspecten wil ik even op een rijtje zetten. Volgens artikel 51f, lid 4, kunnen ouders als wettelijke vertegenwoordigers van het minderjarige kind optreden wanneer de schadevergoeding gekoppeld wordt aan de strafprocedure. De vraag is: kunnen ouders van een slachtoffer ook optreden zonder de werking van artikel 51f, lid 4, dus als er geen schadevergoeding gevorderd wordt? Ik heb de minister horen zeggen dat dat kan. Ik heb dat niet gelezen in het wetsvoorstel. Het staat er gewoon niet. Wat ik stelde kan wel bij schadevergoeding. Dan moet dus altijd sprake zijn van een vordering van schadevergoeding, maar in artikel 51a tot en met 51e heb ik niet gelezen dat het anders ook kan. Daarom wil ik op dit punt helderheid.

De minister heeft gezegd dat het comateuze meerderjarige slachtoffer zich van een raadsman kan laten bedienen. Ik ben dat met de minister eens. Maar het comateuze slachtoffer moet dan wel kosten maken, want die raadsman werkt niet voor niets. Dat is een positie waar wij het slachtoffer niet per se in willen brengen. Dit wetsvoorstel is er juist op gericht om de positie van het slachtoffer in het strafproces te versterken.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Het slachtoffer heeft volgens de nieuwe regels recht op gefinancierde rechtsbijstand, ongeacht het eigen inkomen. Ik zou mij ook de volgende variant kunnen voorstellen. Eigenlijk had ik verwacht dat mevrouw Broekers die variant aan de minister zou voorleggen. Als wij het comateuze slachtoffer en de familie van het slachtoffer op één lijn stellen, zou dat eigenlijk ook voor de vertegenwoordigers van het comateuze slachtoffer moeten gelden. Ook dat zou een insteek kunnen zijn.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Dat zou een insteek kunnen zijn. Ik wacht op dit punt graag de beantwoording door de minister af. Dit is een interessant punt.

Ten slotte een punt dat door mij aan de orde is gesteld en waar de minister op is ingegaan, ook in zijn memorie van antwoord. In de memorie van antwoord schrijft de minister dat op grond van artikel 4:51, lid 2 BW voor het comateuze slachtoffer een mentorschap kan worden ingeroepen. Ik heb zelf opgemerkt dat artikel 4:50, lid 1 BW bepaalt dat dit wel via de kantonrechter moet lopen, dus dat dit gewoon tijd kost. Vervolgens heb ik gewezen op 4:51, lid 1 BW, waarin bepaald wordt dat de echtgenoot, partner, levensgezel en anderen om het mentorschap kunnen vragen. Ik heb de minister horen zeggen dat inderdaad het slachtoffer zich via dat mentorschap van 4:51, lid 1 BW ook door al die anderen kan laten vertegenwoordigen in de procedure. Nogmaals vraag ik de minister: is dit echt mogelijk, zonder dat het wetsvoorstel daar enige opening voor biedt? Ik hoor daar graag een definitief antwoord op.

Vervolgens maak ik een opmerking over het amendement op stuk nr. 11. Dat is hier al uitgebreid aan de orde geweest. Ik zal mij daar niet al te zeer over uitlaten, want ik heb begrepen dat anderen daar veel pregnantere vragen over zullen stellen. De strekking van dat amendement, die door iedereen ondersteund wordt, is dat ouders aanwezig moeten zijn bij de procedure tegen hun minderjarige kind, niet alleen bij misdrijven, maar ook bij overtredingen. Er is een verschil tussen misdrijven en overtredingen. Bij overtredingen kán volgens artikel 496, lid 3 Wetboek van Strafvordering het gerecht de medebrenging van de ouders gelasten; bij misdrijven is dat vereist. Dat is ook niet ten onrechte, want het kind van die ouders, dat de leeftijd van achttien jaar nog niet bereikt heeft, heeft een strafrechtelijk als ernstig aangemerkt feit gepleegd en dat kind is aan de zorg van zijn ouders toevertrouwd. Om die reden is het ongelooflijk belangrijk dat de ouders aanwezig zijn, dat zij de procedure volgen en op hun verantwoordelijkheid gewezen worden. Wij moeten ook onder ogen zien -- in dat kader is het amendement in de Tweede Kamer aangenomen -- dat het meebrengen van de ouders door de verdachte in het belang is van het slachtoffer. Als een minderjarige, die een slachtoffer heel ernstig letsel heeft toegebracht, terechtstaat terwijl er geen ouders aanwezig zijn, blijft het slachtoffer met de problemen zitten als de verdachte veroordeeld wordt en kort na de veroordeling wellicht weer vrij komt. Er is dan geen ouder die daar vervolgens iets aan doet. Ik zal niet zeggen dat dit altijd kan gebeuren, maar het is wel belangrijk voor het slachtoffer dat de verantwoordelijke personen, namelijk de ouders, ook zien dat zij verantwoordelijk zijn en daar op gewezen worden.

De tekst van het gewijzigde artikel 496 Wetboek van Strafvordering is inderdaad heel strak en rigide opgesteld. De problemen die hier aan de orde zijn gesteld, zullen zich misschien voordoen, maar mijn fractie is het eens met de tekst van het wetsvoorstel zoals het er nu ligt. In mijn interruptie tijdens het betoog van mevrouw Quik heb ik al gezegd dat er enerzijds allerlei projecten gestart moeten worden om de ouders op een heel goede manier erbij te betrekken, zoals het project waar professor Weijers over schrijft, maar dat er anderzijds tegelijkertijd een stok achter de deur moet zijn. Die stok zal inderdaad verschrikkelijk stevig moeten zijn, want alleen dan werkt die. Ik geef toe dat dit tijdelijk een hiccup in de gerechtelijke procedures zal geven, maar als die hiccup weg is, weet iedereen wat de vreselijk nare gevolgen kunnen zijn voor de ouders als zij niet komen. Als de ouders die gevolgen eenmaal weten, komen zij gewoon mee met hun kind.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Ik stel mevrouw Broekers nog een aanvullende vraag, nadat wij dit hele punt uitgebreid met elkaar gewisseld hebben. Zegt de VVD-fractie nu eigenlijk dat zij met de wet kan leven als die inderdaad inhoudt dat de rechter een zaak kan aanhouden omdat een ouder niet verschenen is, ook in de situatie die niet in het belang van het slachtoffer, niet in het belang van

de dader en niet in het belang van de samenleving is? Of gaat dat de VVD-fractie toch te ver?

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Ik stel mevrouw Westerveld de volgende vraag: wie bepaalt dat het noch in het belang van de verdachte, noch in het belang van het slachtoffer, noch in het belang van de ouders en noch in het belang van de samenleving is om een zaak aan te houden? Wie bepaalt dat dan?

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Ik zou zeggen dat dit bepaald wordt door de professional die wij als dirigent over het hele proces aangesteld hebben, te weten de kinderrechter.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Dat is nu juist het probleem. Mevrouw Westerveld zegt dat die zaak beoordeeld moet worden door de kinderrechter. De kinderrechter echter moet zich baseren op rapporten. De kinderrechter moet zich er natuurlijk over laten adviseren waarom noch de samenleving, noch de ouders, noch het slachtoffer, noch de verdachte zelf baat hebben bij het medebrengen van de ouders. Zelfs voor heel knappe kinderrechters, die ik zeer hoog waardeer, is het moeilijk om op grond van eigen kennis te zeggen: dat is voor niemand van belang.

*N

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Voorzitter. Mijn fractie hecht aan kwaliteit van wetgeving. Ik kan mijn verleden als rechter niet verloochenen. Aan wat hier staat, kan geen enkel overleg met de Raad voor de rechtspraak iets veranderen. Het is zo stringent geformuleerd dat de Raad voor de rechtspraak misschien wel de minister ter wille wil zijn, maar de minister niet ter wille kan zijn, omdat de Raad voor de rechtspraak rechters niet kan voorschrijven hoe zij de wet interpreteren. De wet kent een duidelijke formulering. Eerlijk gezegd verwacht ik dus niet veel van het overleg met de Raad voor de rechtspraak.

Met nadruk zeg ik dat ik het eens ben met de strekking van deze wetgeving. Ouders horen bij het proces te zijn. Artikel 40 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind bepaalt dat staten moeten garanderen dat jeugdigen een procedure hebben die overeenkomstig hun waardigheid is. Enerzijds vindt de samenleving dat ouders erbij moeten zijn. Anderzijds hebben jeugdigen daar in speciale omstandigheden absoluut geen baat bij. Sterker nog, het kan soms vernederend of ontarend zijn als de ouders er spektakel maken. Als de rechter geen mogelijkheid meer heeft om die afweging van belangen te maken, dan schenden wij de artikelen 3 en 40 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Immers, de grondslag voor de aanwezigheid van ouders ter zitting is het bijstaan van de minderjarige tijdens de procedure en het steunen van de ouders in hun opvoedende taak.

De consequentie van deze overweging moet ik nog met mijn fractie bespreken. Als er geen enkele andere toezegging komt dan het overleg

met de Raad voor de rechtspraak, dan vrees ik dat wij niet met dit wetsvoorstel akkoord kunnen gaan.

*N

De heer **Holdijk** (SGP): Voorzitter. Ik dank de minister voor zijn reactie op de opmerkingen, waaronder die van onze kant. In tweede termijn zal ik slechts een opmerking maken over artikel 496, waarover voorshands enig verschil van inzicht blijkt te bestaan.

In het slot van mijn eerste termijn wees ik er al op dat de rechter niet zonder meer kan en hoeft te berusten in het niet verschijnen van ouders ter zitting. Ik ben het eens met de minister dat op het niet verschijnen eventueel medebrenging, dat wil zeggen een vorm van dwang of drang, kan volgen. Die dwang of drang kan effectief zijn. Ik ben in dit opzicht iets genuanceerder dan mevrouw Quik. De rechter moet ruimte hebben voor een afweging. Het niet verschijnen van ouders moet kunnen worden getoetst. Gegeven de tekst van lid 2 van artikel 496 kan de rechter niet besluiten tot niet-aanhouding van de zaak. Dat is onze visie. Het contact met de Raad voor de rechtspraak over een redelijke uitleg van deze bepaling kan er mijns inziens niet toe leiden dat er een contra-legeminterpretatie ontstaat. Wij zijn benieuwd naar wat die redelijke uitleg zou moeten zijn. De minister heeft al toegezegd dat hij het resultaat van dit contact in een brief aan de Kamer zal zenden. Ik stel voor dat wij de beraadslaging over het wetsvoorstel nu schorsen. Pas als wij dit bericht van de minister hebben ontvangen, kunnen wij een eendoordeel over het wetsvoorstel geven. Wat is de mening van de minister over dit voorstel?

*N

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Voorzitter. Ik kom eerst terug op de rechten van het slachtoffer. De verleiding is groot om ons heel erg te concentreren op het amendement, maar ik wil het moment om een aantal punten scherp te krijgen niet laten lopen. Er zit nog een ander steentje in onze schoen.

De minister zal het met mij eens zijn als ik zeg dat een centraal onderdeel van de rechten van het slachtoffer wordt gevormd door artikel 51a, lid 2, waarin staat dat de officier van justitie zorg draagt voor een correcte bejegening van het slachtoffer. Vervolgens worden met het slachtoffer gelijkgesteld de nabestaanden van het slachtoffer. Mevrouw Broekers heeft aandacht gevraagd voor het comateuze slachtoffer. De minister heeft gezegd dat het niet zo verschrikkelijk vaak zal voorkomen dat het slachtoffer nog comateus is als de dader moet voorkomen. Ik weet dat niet. Er zijn mensen voor wie het volstrekt in strijd met hun geloof is om een eind te maken aan de situatie waarin iemand langdurig in coma ligt. Wij kennen voorbeelden van mensen die als gevolg van een ernstig misdrijf jarenlang in coma liggen. Het zal niet zo vaak voorkomen, maar juist omdat het om zulke pijnlijke, uitzonderlijke situaties gaat, legt dat op ons als wetgever de verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat dit soort situaties goed

"afgetimmerd" zijn. De rechten die aan slachtoffers en nabestaanden worden toegekend, moeten in dit soort omstandigheden ook gelden voor de naasten die in rechte voor het slachtoffer optreden. Als de minister mij dat kan toezeggen, dan ben ik daar gelukkig mee.

Ik kom op de respectvolle bejegening. Dat geldt ook voor mijn vragen om inzage in de stukken. Het antwoord van de minister ging mij ietsje te snel. Bij artikel 51b hebben wij het over twee artikelleden. In het eerste lid staat dat het slachtoffer kennis kan nemen van de processtukken die voor hem of haar van belang zijn. In het derde lid staat de mogelijkheid voor de officier om inzage te weigeren. Er lijkt geen rechtsmiddel aanwezig te zijn voor de situatie waarin de officier slechts een deel van de stukken geeft omdat hij uitsluitend dat deel van belang acht. Het is dan geen weigering om inzage te geven, maar een weging van de officier. Gelden voor zo'n weging de rechtsmiddelen die in lid 3 worden genoemd of bestaat voor deze situatie een juridisch vacuüm?

Wat de verschijningsplicht van de ouders betreft ben ik geneigd het eens te zijn met de analyse van de heer Holdijk over het contra legem. Ik stel ook vast dat de rechterlijke macht in de brief op twee gedachten lijkt te hinken. Enerzijds wordt gezegd dat het helemaal niet kan. Anderzijds worden openingen geboden, waardoor er interpretatief toch iets mogelijk is. Ik wil de rechterlijke macht hierin niet te veel voor de voeten lopen. Ik heb er mijn twijfels over, maar ik vind het voorstel verstandig om te schorsen en op dit punt in beraad te gaan. Het is ook mogelijk dat de minister, nadat besloten is om te schorsen, zich nog eens achter het oor krabt, nog eens goed naar de wettekst kijkt en zich afvraagt of de problemen niet opgelost kunnen worden door in het tweede lid voor "het geven van een bevel" de woorden "de aanhouding of" in te voegen. Daarmee zijn wij er ook en hoeven wij ons niet allemaal de hersens te kraken over de vraag of de rechters eigenlijk graag iets doen wat niet in de wet staat.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Begrijp ik goed dat mevrouw Westerveld zegt dat de bijzondere omstandigheden in de memorie van antwoord beperkt zijn omschreven? Zij legt dat naast zich neer. De rechter kan gewoon zelf bijzondere omstandigheden creëren om geen bevel tot medebrenging te geven of om niet aan te houden.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Ik zeg dat wij hier parlementaire geschiedenis maken. Als de minister aangeeft dat hij hierover in conclaaf wil met de rechtelijke macht... Sorry, ik gebruik het verkeerde woord. Ik wil niet suggereren dat het om achterkamertjespolitiek gaat. Dat is ook niet de associatie die ik bij het woord conclaaf heb. Als de minister in overleg met de rechtelijke macht wil treden over de interpretatie van de bijzondere omstandigheden en daar komt iets anders uit, dan hebben wij daarmee parlementaire geschiedenis gemaakt. Ik heb alleen problemen met parlementaire geschiedenis als er wordt voorgesteld, iets te doen wat heel expliciet niet

wordt toegestaan in de wet. Als de rechtelijke macht daarover zelf ook dubbel is, laat men dat dan maar met elkaar bekijken, denk ik.

*N

Mevrouw **Van Bijsterveld** (CDA): Mevrouw de voorzitter. Zoals wij hier in eerste termijn al hebben verwoord, is in de visie van de CDA-fractie de aanwezigheid van ouders of voogd van een minderjarige verdachte inderdaad geen vrijblijvende zaak. Wij houden inhoudelijk en redactioneel echter bedenkingen tegen het voorgestelde amendement, het nieuwe artikel 496 Strafvordering. De minister heeft in zijn reactie niet op al onze vragen geantwoord, maar wij zijn daarentegen graag bereid op het voorstel van de minister in te gaan en de nadere brief van hem af te wachten over een mogelijke interpretatie van dit artikel, eventueel na overleg met de Raad voor de rechtspraak. Wij zullen met belangstelling kennismaken van de inhoud van deze brief. In afwachting daarvan stellen wij aanhouding van de beraadslaging voor. Hieraan voegen wij toe dat het inlassen van een denkpauze, zoals wij dat nu zouden kunnen doen, het bijkomende voordeel heeft dat wij eens van gedachten kunnen wisselen met onze collega's aan de overkant, om te zien of zij gehoord hebbende deze beraadslaging en gelezen hebbende de brief van de Raad voor de rechtspraak, misschien zelf nieuwe gedachten hebben over de redactie van dit artikel.

*N

Minister **Hirsch Ballin**: Mevrouw de voorzitter. Dank voor de opmerkingen in tweede termijn. Ik begin met hetgeen mevrouw Broekers-Knol naar voren bracht over het comateuze slachtoffer. Haar vraag kwam er eigenlijk op neer of ik echt meende wat ik in eerste termijn heb gezegd. Het antwoord op die vraag is ja. Dat geldt voor het mentorschap, voor de mogelijkheid van bijstand van een advocaat en de mogelijkheid om daarbij ook gebruik te maken van de gefinancierde rechtsbijstand. Uitzonderlijke gevallen kunnen desalniettemin belangrijk zijn. Ik meen dat daarin op deze manier voldoende is voorzien. Dit zeg ik uiteraard ook in antwoord op de vragen van mevrouw Westerveld in tweede termijn.

Ik dank mevrouw Broekers-Knol voor hetgeen zij heeft gezegd over de rol van de ouders. Ik ben dat zeer met haar eens. De positie van de ouders moet niet vrijblijvend zijn. Wij zien deze visie nu over de hele linie en ik denk dat die ook steeds meer wordt onderkend in de bestrijding van criminaliteit en van veel voorkomende criminaliteit. Ouders zijn belangrijk en zij moeten op hun verantwoordelijkheid worden aangesproken. Dat lukt niet als het een uitnodiging is om te komen zonder gevolgen. Het enige waar het volgens mij om gaat, is de vraag of dit, als zij niet komen, zulke gevolgen moet hebben dat dit weer negatief uitwerkt op het functioneren van de strafrechtspleging. Dat moet niet. Ik kom dadelijk op de uitleg van deze bepaling terug.

Mevrouw Quik-Schuijt is ook ingegaan op dit punt. Zij denkt dat de uitleg die ik heb gegeven aan deze bepaling, waarbij ik met name heb gewezen op de tweede volzin van het tweede lid, niet kan. Ik spreek ook uit mijn eigen rechtelijke ervaring en ik hoop dat mevrouw Quik-Schuijt dat zal herkennen. Wettelijke bepalingen moet je altijd op zo'n manier uitleggen dat ze een zinvolle betekenis hebben. Er is geen gevestigde regel van interpretatie dat je aan wettelijke bepalingen de uitleg moet geven die de grootste problemen veroorzaakt. Daarop zou ik het in dit geval willen houden.

Dat neemt niet weg dat het goed is om dit preciezer onder de aandacht te brengen. Dit geldt dus ook voor het contact dat ik mij voorstel te hebben met de Raad voor de rechtspraak. Ik zeg dit ook in reactie op de opmerkingen van de heer Holdijk over ditzelfde onderwerp. Ik wijs erop dat artikel 495a van het Wetboek van Strafvordering waaraan men zich gespiegeld heeft bij het redigeren van artikel 496 in het amendement, in de rechtspraak zo is uitgelegd dat van aanhouding kan worden afgezien wanneer hiermee geen redelijk belang is gemoeid. Ik zal dit punt van uitleg van artikel 495a waaraan men zich heeft gespiegeld bij artikel 496, ook in de brief betrekken.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik kan een zucht niet onderdrukken. Als je eenmaal zit met een wet, moet je wat, maar nu kunnen wij die wet nog maken.

Minister **Hirsch Ballin**: Het zou echter ook niet goed zijn om artikel 496 zo uit te leggen dat artikel 495a niet meer op deze manier kan worden verstaan. Zo is artikel 495a in de jurisprudentie verstaan en de twee bepalingen zijn op elkaar geëent. Hoe dan ook, ik bevestig graag mijn toezegging om hierover in overleg te treden met de Raad voor de rechtspraak en mijn visie op de uitleg van deze bepaling na dit gesprek in een brief neer te leggen. De Raad voor de rechtspraak is echter niet de Hoge Raad. De Hoge Raad zal uiteindelijk in hoogste instantie moeten oordelen over de uitleg van wettelijke bepalingen, maar de Hoge Raad, en ook dat is gevestigde jurisprudentie, let in zijn uitleg van wettelijke bepalingen op de wetsgeschiedenis. Deze brief zal van de wetsgeschiedenis deel uitmaken.

Mevrouw Westerveld heeft de vraag aan de orde gesteld over de kennisneming van de processtukken. Ik heb in eerste termijn al geantwoord dat het gerecht daarover beslist, ook in het geval van het bezwaarschrift dat wordt ingediend bij het gerecht waar de zaak aanhangig is. Een weigering van de advocaat-generaal kan ook aan de Hoge Raad worden voorgelegd en er kan beroep worden ingesteld tegen een gedeeltelijke weigering. Wellicht is het goed, deze precisering uitdrukkelijk uit te spreken naar aanleiding van de zorgen van mevrouw Westerveld.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Kan ook beroep worden ingesteld tegen de beslissing van de officier dat bepaalde processtukken voor het slachtoffer

niet van belang zijn? Met ander woorden, als de advocaat van het slachtoffer het procesdossier krijgt waarin een velletje ligt waarop staat, deze processtukken zijn niet ingevoegd want die zijn niet in het belang van het slachtoffer, is dat dan ook een beslissing waartegen bezwaar mogelijk is?

Minister **Hirsch Ballin**: De formulering die mevrouw Westerveld hanteert, is wat meerduidig. Van tweeën een, of het zijn processtukken en als die niet worden opgenomen, wat de motivering ook mag zijn bijvoorbeeld geen belang, dan valt dit onder de regeling voor het bezwaarschrift tegen de weigering, of het gaat om stukken die wellicht wel ergens zijn, maar niet processtukken zijn. Dan zijn het geen processtukken.

Mevrouw de voorzitter. Ik zal graag voldoen aan het verzoek dat mevrouw Van Bijsterveld aan het slot van haar betoog heeft verwoord om in een brief neer te leggen hetgeen ik zojuist heb gezegd over de uitleg van artikel 496 zoals opgenomen in het wetsvoorstel. Het is uiteraard aan uw Kamer om een beslissing te nemen over het voorstel voor behandeling dat mevrouw Van Bijsterveld deed.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik heb nog een vraag over de ouders, wat in de praktijk vaak een wat vaag, maar ook ruim begrip is. De ouders, zijn dat alleen de ouders met gezag, of moeten alle ouders worden opgeroepen?

Minister **Hirsch Ballin**: Deze bepaling moet hier in juridische zin worden opgevat. Dit zijn dus de ouders die in juridische zin deze verantwoordelijkheid dragen en daarop worden aangesproken.

De **voorzitter**: Ik dank de minister voor zijn reactie in tweede termijn. Gehoord de Kamer, stel ik voor om de beraadslaging over dit wetsvoorstel te schorsen tot de minister schriftelijk nadere informatie via de voorzitter aan de Kamer heeft verstrekt.

**

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Mevrouw de voorzitter. De VVD-fractie is van mening dat er niet per se een schorsing nodig is, maar als een meerderheid daarom vraagt, sluiten wij ons daarbij aan.

De **voorzitter**: Ik constateer dat de beraadslaging niet wordt gesloten, maar wordt geschorst tot nader order.

**

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Oneerlijke handelspraktijken!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Aanpassing van de Boeken 3 en 6 van het Burgerlijk Wetboek en andere wetten aan de richtlijn betreffende oneerlijke handelspraktijken van ondernemingen jegens consumenten op de interne markt (30928).

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Minister **Hirsch Ballin**: Mevrouw de voorzitter. Met de plenaire behandeling van het wetsvoorstel oneerlijke handelspraktijken zetten wij vandaag een belangrijke stap om consumenten beter te beschermen tegen malafide handelaren. Ik ben dan ook verheugd dat de strekking van de richtlijn en de wijze van implementatie in het Burgerlijk Wetboek op hoofdlijnen wordt ondersteund door de leden van de Kamer die daarover hebben gesproken. Dank dus voor wat daarover door de sprekers en spreker naar voren is gebracht.

Ik wil vanachter de regeringstafel ook graag mevrouw Haubrich-Gooskens gelukwensen met haar maidenspeech.

De staatssecretaris van Economische Zaken zal de vragen beantwoorden over de wijze van handhaving, de Consumentenautoriteit en de bestuurlijke boete. Ik zal ingaan op de richtlijn en het wetsvoorstel, de onderlinge verhouding, de wijze van implementatie en de wilsgebreken.

In antwoord op de vraag van mevrouw Duthler en mevrouw Haubrich waarom in het wetsvoorstel niet is opgenomen dat een wilsgebrek een gegeven is indien sprake is van een oneerlijke handelspraktijk en de overeenkomst dus vatbaar is voor vernietiging, merk ik onder verwijzing naar de memorie van antwoord op dat een dergelijke bepaling ons niet nodig lijkt, omdat wij ervan mogen uitgegaan dat met de vaststelling dat er sprake is van een oneerlijke handelspraktijk doorgaans tevens zal zijn voldaan aan de voorwaarden voor vernietiging van de overeenkomst op basis van de wettelijke vernietigingsgronden. Ik verwijs hiervoor naar het Kamerstuk C, pagina 3. Indien een overeenkomst tot stand is gekomen als gevolg van een misleidende of agressieve handelspraktijk zal immers vrijwel altijd ook sprake zijn van bedrog of dwaling. Op grond van de artikelen 3.44 en 6.228 van het Burgerlijk Wetboek heeft de consument in die gevallen de bevoegdheid de betreffende overeenkomst te vernietigen. Zoals in de nadere memorie van antwoord al is opgenomen, zal ik echter graag de ontwikkeling in de rechtspraak op dit punt onder ogen zien en de wet aanpassen als onverhoopt en tegen onze verwachtingen in zal blijken dat die aanpassing nodig is. Dit uiteraard pas als de noodzaak daartoe is gebleken.

Wanneer beginnen wij met de evaluatie van het per december 2007 in België ingevoerde punitieve systeem? Bij de plenaire behandeling van het wetsvoorstel in de Tweede Kamer heb ik toegezegd op basis van de ervaringen met de

Belgische en Nederlandse implementatiewetgeving te onderzoeken of de consument voldoende rechtsbescherming heeft en of er behoefte is aan een regeling vergelijkbaar met die van de civiele sanctie die eind 2007 is geïntroduceerd in de Belgische wetgeving inzake oneerlijke handelspraktijken. In het debat in de Tweede Kamer hebben wij al naar voren gebracht dat de evaluatie zal kunnen worden uitgevoerd zodra er voldoende ervaring is opgedaan. Een tamelijk voor de hand liggend vereiste; evaluatie kan pas na de ervaring komen. Ik denk niet dat wij dit al begin 2009 mogen verwachten -- dat zou echt te vroeg zijn -- maar wel als er voldoende gegevens beschikbaar zijn. Ik denk dat dit een jaar of wat na de inwerkingtreding van het wetsvoorstel het geval zal zijn. Dus dan valt te denken aan 2010. Ik wil u nu al toezeggen dat wij een jaar na de inwerkingtreding van het wetsvoorstel zullen beoordelen of er zoveel ervaring is opgedaan dat het onderzoek kan werken. Daarover zal ik de Kamer graag informeren.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Waarom moet in Nederland de wet al zijn ingevoerd om het systeem zoals dat in België sinds 1 december 2007 in werking is te kunnen evalueren? Welke ervaringen verwacht de minister precies te kunnen vergelijken?

Minister **Hirsch Ballin**: Het gaat om de vergelijking tussen de werking in Nederland en in België. Ik zal mijn Belgische collega, minister Vandeurzen, binnenkort vragen of inmiddels ervaring is opgedaan met de regeling in het koninkrijk België. Als er voldoende aanknopingspunten zijn om daar alvast te beginnen met dat onderzoek, zullen wij dat doen.

Er werd gevraagd naar de criteria die wij zullen hanteren bij het onderzoek naar de wilsgebreken. Er is een aantal mogelijkheden om deze te onderzoeken. Het gaat ten eerste om het aantal zaken dat is aangebracht bij de rechtbank. Daarnaast kunnen ook geschillencommissies input leveren. Er zal ook naar de vorderingen zelf worden gekeken en worden bezien op welke artikelen een beroep wordt gedaan. Wij moeten overigens wel een substraat hebben voor het onderzoek van ervaringsgegevens. Daarbij zullen wij deze punten in elk geval betrekken.

De heer Van de Beeten vroeg of de aansprakelijkheid voor de prospectus door dit wetsvoorstel wordt verzwaaard. Dit is een punt waarvan mij bekend is dat het ook bij de Nederlandse Vereniging van Banken leeft. De richtlijn oneerlijke handelspraktijken is een generieke richtlijn die van toepassing is op alle mogelijke handelspraktijken. Een onderscheid naar sector wordt niet gemaakt. De regeling is dus ook van toepassing op handelspraktijken die financiële diensten betreffen. In de richtlijn en het wetsvoorstel is echter aangegeven dat specifieke wetgeving neergelegd in andere EU-richtlijnen, zoals de prospectusrichtlijn, voorrang heeft op de regels die zijn neergelegd in het wetsvoorstel.

Het wetsvoorstel is dus alleen van toepassing als er geen communautaire sectorale wetgeving bestaat betreffende specifieke aspecten van oneerlijke handelspraktijken zoals de informatieverplichtingen en de regels over de manier de informatie aan de consument moet worden gepresenteerd. Dat betekent dat voor uitgevende instellingen de regels uit de prospectusrichtlijn leidend zijn en blijven. Voor de inhoud van de prospectus, de verkrijgbaarstelling ervan en de prijsvorming kunnen uitgevende instellingen volstaan met de regels uit de prospectusrichtlijn, zoals die in de Wet op het financieel toezicht zijn geïmplementeerd. Als er sprake zou zijn van strijdigheid tussen bepalingen in het wetsvoorstel en bepalingen uit de prospectusrichtlijn, prevaleren dus die laatste. Dat blijkt ook uit artikel 3, lid 4, en overweging 10 van de considerans van de richtlijn oneerlijke handelspraktijken.

Het Hof van Justitie zal uiteraard uiteindelijk een uitleg moeten geven aan de verhouding tussen de nieuwe generieke richtlijn en de bestaande specifieke regelgeving. Die uitleg zal ook voor kwesties van prospectusaansprakelijkheid bepalend zijn. In het licht van artikel 3, lid 4, en overweging 10 van de considerans kom ik echter tot deze conclusie. Ik hoop dat daarmee de vraag van de heer Van de Beeten eenduidig is beantwoord.

De heer Van de Beeten heeft ook gevraagd naar de vaststelling van de causaliteit bij de beoordeling van de gedraging van de handelaar. Daarbij gaat het niet alleen om de normoverschrijding, maar is ook de causaliteit vastgesteld. In de schriftelijke voorbereiding van de behandeling van dit wetsvoorstel hebben wij al van gedachten gewisseld over de bijzondere bewijsregel, dus de omkering van de bewijslast, zoals die in de richtlijn is opgenomen. In de nadere memorie van antwoord ben ik ingegaan op de verhouding van het voorgestelde artikel 6:193j van het Burgerlijk Wetboek waarin artikel 12 van de richtlijn wordt geïmplementeerd tot het bestaande artikel 150 van het Wetboek van Rechtsvordering: "wie stelt, die bewijst".

De heer Van de Beeten heeft gewezen op een artikel van mr. drs. A.C.W. Pijs in het Tijdschrift voor Ondernemingsrecht onder de titel "Misleiding van het beleggende publiek, een oneerlijke handelspraktijk!". Dit is gepubliceerd in het Tijdschrift voor Ondernemingsrecht 2008, aflevering 9 op de bladzijden 342 tot 349. Ik vermeld dat laatste uiteraard voor de latere gebruikers van de Handelingen van uw Kamer. In dat artikel wordt onder meer ingegaan op de misleidingsnorm en het causaliteitsvereiste. Betoogd wordt dat in de regeling van de oneerlijke handelspraktijken in de misleidingsnorm de causaliteitsvraag is geïntegreerd. Die interpretatie kan ik onderschrijven.

Ik noem een voorbeeld. Een consument koopt een televisie die volgens de reclame "op de toekomst is voorbereid". Al snel blijkt dat niet het geval te zijn omdat de beeldkwaliteit die met de digitale televisie behaald zou kunnen worden met deze televisie niet kan worden bereikt. De

consument kan in dat geval stellen dat de onjuiste of onvolledige mededeling de koop als het ware heeft veroorzaakt. Of er een causaal verband is tussen de mededeling en de koop behoeft de consument niet aan te tonen. Wanneer de rechter oordeelt dat de mededeling misleidend is, is daarmee het handelen van de openbaarmaking onrechtmatig. Dat brengt mij tot de conclusie dat het causaliteitsvereiste in deze regel is geïntegreerd. Daarmee hoop ik in elk geval voor zover dat aan de beraadslagingen over dit wetsvoorstel kan worden ontleend, een helderder beeld op de toekomst te hebben gegeven dan te zien zal zijn op de zojuist bedoelde televisie.

De heer Van de Beeten heeft ook gevraagd naar nader overleg -- als ik het goed heb begrepen, geeft hij daar ook de wenselijkheid van aan -- tussen het OM en de Consumentenautoriteit over de criteria voor strafvervolging van grootschalige oneerlijke handelspraktijken, vooral met het oog op schadevergoeding voor de gedupeerden van de betreffende strafbare feiten. Het is te verwachten dat er oneerlijke handelspraktijken zullen zijn die ook een strafrechtelijk delict opleveren, zoals oplichting of bedrog. Een veroordeling vergemakkelijkt zeker het verkrijgen van een schadevergoeding in een civiele procedure. In de Wet handhaving consumentenbescherming is opgenomen dat indien overtreding van de regels van consumentenrecht ook te kwalificeren is als een strafrechtelijk vergrijp, een delict, de Consumentenautoriteit de zaak ter behandeling voorlegt aan het OM. Dat staat in artikel 2.19 van de Wet handhaving consumentenbescherming. In een samenwerkingsprotocol tussen het OM en de Consumentenautoriteit is hieraan een praktische invulling gegeven. Dit protocol wordt binnenkort ondertekend, in een van de komende weken. Naast deze praktische werkwijze die vermoedelijk strafvervolging bevordert, ben ik bereid aan het College van procureurs-generaal de vraag voor te leggen of het bestaande strafvorderingsbeleid ten aanzien van specifieke feiten, zoals bedrieglijke bankbreuk, aanpassing behoeft. Ik hoop dat hiermee in elk geval aan de doelstelling die de heer Van de Beeten voor ogen stond voldoende uitvoering wordt gegeven.

Ook heeft de heer Van de Beeten gevraagd hoe het zit met de notitie over de verhouding tussen de verschillende sanctiestelsels, dus de verhouding tussen OM-afdoening en de bestuurlijke boete. Die notitie is nog niet gereed. Er vindt nog interdepartementaal overleg over plaats. De verwachting is gewettigd dat deze notitie voor het einde van dit kalenderjaar aan de Staten-Generaal kan worden toegezonden. Er is dus niets aan de aandacht van de heer Van de Beeten ontsnapt. Ik had mij dat ook moeilijk kunnen voorstellen. Ik denk dat de heer Van de Beeten zich dat zelf ook niet kon voorstellen. Het was echter zeer vriendelijk dat hij mij er op deze wijze om vroeg.

Mevrouw Haubrich vroeg mij of ik kan toezeggen of bevestigen dat niets de civiele rechter tegenhoudt om in een richtlijnconforme interpretatie van deze wet de handelaar te belasten met het bewijs dat het beweerde wilsgebrek niet

door zijn oneerlijke handelspraktijk kan zijn ontstaan. De omkering van de bewijslast is in de richtlijn beperkt tot de volledigheid en juistheid van de informatie die de handelaar heeft verstrekt. Ik wijs op artikel 12 van de richtlijn.

De vragen die ik nog niet heb beantwoord, zullen door staatssecretaris Heemskerk worden beantwoord.

*N

Staatssecretaris **Heemskerk**: Mevrouw de voorzitter. Zoals de minister van Justitie ook zei, evenals de drie woordvoerders, wordt met dit wetsvoorstel een nieuw element toegevoegd aan de consumentenbescherming. Met deze wetgeving kan volgens mij ook de neef van mevrouw Haubrich hier wat mee, als hij problemen heeft met koikarpers. Immers, wanneer er sprake zou zijn van een oneerlijke handelspraktijk van de koikarperhandelaar, staat die neef sterker bij de rechter. Mocht die koikarperhandelaar zelfs meer consumenten duperen, dan kan de Consumentenautoriteit optreden. Volgens mij was dat ook precies het punt dat mevrouw Duthler aanstipte, toen zij zei: dit wetsvoorstel maakt juist andere bestaande wet- en regelgeving effectiever.

Mevrouw Duthler vroeg als een echte liberaal of gegarandeerd kon worden dat toezichthouders, Consumentenautoriteit en AFM, terughoudend zouden omgaan met hun bestuursrechtelijke bevoegdheden. Daarbij doelde zij vooral op de zogenaamde open normen. Toezichthouders moeten toezicht houden, maar moeten niet direct in actie komen. Ik kan haar gerust stellen. Het uitgangspunt van de Wet handhaving consumentenbescherming (Whc) is dat de publieke handhaving pas zal plaatsvinden indien de private partijen het probleem zelf niet effectief of efficiënt kunnen oplossen. Dat geldt voor dit wetsvoorstel en dit geldt dus ook voor het amendement op stuk nr. 14 van mevrouw Vos. Nogmaals, terughoudendheid is daarbij het uitgangspunt; partijen kunnen zelf de problemen oplossen door middel van zelfregulering, via de klachtenafhandeling, via de geschillencommissies, door tussenkomst van de rechter.

Mochten de private partijen zelf klachten of geschillen over oneerlijke handelspraktijken niet binnen afzienbare tijd structureel oplossen, of indien de klachten zullen aanhouden of terugkeren, ondanks maatregelen, genomen door de private partijen, dan is het aan de publieke toezichthouders om te besluiten om al dan niet over te gaan tot handhavende maatregelen. Ook daarvoor geldt, nogmaals, dat men de eigen prioriteiten, het eigen prioriteringsbeleid, tot uitgangspunt neemt. Overigens worden die prioriteiten nog eens samen met de private partijen, de marktpartijen, vastgesteld. In het kader daarvan wijs ik ook op het wettelijk voorgeschreven maatschappelijk overleg dat de Consumentenautoriteit voert met de relevante marktpartijen. In dat overleg komen ook de voornemens voor de prioriteiten aan de orde en kan duidelijk worden welke zaken om een bestuursrechtelijke handhaving vragen en welke

uitstekend zelf door de marktpartijen kunnen worden opgelost.

Ik geef graag nog een reactie op de vraag van mevrouw Duthler of ondernemingen nu zowel bestuursrechtelijk als civielrechtelijk aangesproken worden. Worden zij dus door de kat en door de hond gebeten? Het antwoord is: ja, maar dat zou bij strafrechtelijke of civielrechtelijke publieke handhaving niet anders zijn. Een boete van NMa is bestuursrechtelijk en een rechtszaak kan vervolgens aangespannen worden door gedupeerde klanten van het beboete kartel of het bedrijf dat misbruik maakte van mijn economische machtspositie. In de oude situatie van voor het amendement-Vos gold dit ook. Als dus de Consumentenautoriteit tegen een bedrijf een verzoekschriftprocedure, dus civielrechtelijk, zou starten bij het Hof in Den Haag, konden daarnaast individuele consumenten een civiele procedure starten.

Mevrouw Haubrich wilde het over heel veel dingen niet hebben. Zij begon haar inleiding daar althans mee. Een van de dingen waar zij het niet over wilde hebben, was de lappendeken in het consumentenrecht. Ik heb de neiging om het daar ook niet over te hebben, maar ik spreek toch wel over die lappendeken. De minister van Justitie en ik zijn vanuit Europa namelijk volop bezig met een verder uniformering. Dat betreft ook het Nederlandse consumentenrecht. Wij zijn bezig met de bestaande acht richtlijnen. Ik denk aan kopen op afstand en timesharing. Het is de bedoeling om dat op een horizontale kaderrichtlijn te brengen en dat wat meer te uniformeren. Daarover wordt de Eerste Kamer natuurlijk ook geïnformeerd.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Als ik goed ben geïnformeerd, doelt u op de herziening van het consumentenacquis, zoals dat op het ogenblik door Europa wordt uitgevoerd. Daar is nu juist heel veel mis mee. Wij zouden heel graag willen dat u daar heel sterk op zou inspringen. Immers, onder voorbijgaan aan het stadium van het witboek worden voor het eind van 2008 slechts vier van de acht richtlijnen in het consumentenacquis opgenomen. Aangezien het een kaderrichtlijn wordt, is er ook sprake van een enorme verslechtering van de rechtspositie van de Nederlandse consument. Misschien kunt u hierop nog uw visie geven. Ik vind het namelijk allerminst geruststellend, als u zegt dat hiermee wat aan de lappendeken wordt gedaan.

Staatssecretaris **Heemskerk**: Natuurlijk willen wij niet dat er een verslechtering komt van de consumentenbescherming. De minister en ik hebben daarover ongeveer twee weken geleden ook uitgebreid met de overzijde gesproken. Daarbij hebben wij aangegeven wat er voor de Nederlandse praktijk gedaan kan worden en welke definities eventueel onduidelijk zijn. Tevens hebben wij gereageerd op heel veel vragen op basis van het eerste groenboek. Ook hebben wij aangegeven wat onze inzet is, zodra de kaderrichtlijn er is. Dat komt via een fiche naar de Kamers. Er zijn dus nog tal van mogelijkheden om daarover op basis van heel

concrete voorbeelden te spreken in plaats van nu uit de losse pols. In ieder geval is onze inzet dat het consumentenbeleid niet per definitie verslechtert. Dat willen wij ook niet. Wel bekijken wij waar een verdere vereenvoudiging mogelijk is. Ik noem nog de administratieve lasten en de grensoverschrijdende handel. Het is niet zo dat de consument er echt slechter op zou moeten worden; daar is het allemaal niet voor begonnen.

Hiermee heb ik de antwoorden afgerond op de vragen die aan mijn adres gesteld zijn.

*N

Mevrouw **Duthler** (VVD): Voorzitter. Ik dank de minister voor zijn antwoord. Ik had hem gevraagd om heldere antwoorden op mijn vragen. Ik moet zeggen: die heldere antwoorden heb ik gekregen. Nogmaals, heel veel dank daarvoor.

Ik heb ook gevraagd om bevestiging van de toezegging dat, als in België voldoende ervaring is opgedaan -- de minister spreekt binnenkort zijn Belgische collega -- de minister het evaluatieonderzoek naar voren haalt. Daar kan de VVD-fractie alleen maar blij mee zijn.

Ik ben ook blij met de toezegging van de staatssecretaris dat publiekrechtelijke toezichthouders zich terughoudend zullen opstellen en pas in actie zullen komen, als private partijen het zelf niet lukt om effectief op te treden tegen oneerlijke handelspraktijken.

Nogmaals, ik ben blij met beide bevestigingen. Ik had het al laten doorschemeren: de VVD-fractie staat positief tegenover dit wetsvoorstel en kan er dus mee instemmen.

*N

De heer **Van de Beeten** (CDA): Voorzitter. Allereerst ook de complimenten namens de CDA-fractie aan het adres van mevrouw Haubrich voor haar maidenspeech. Dat belooft een heel plezierige samenwerking in deze Kamer te worden, ook al zijn wij het vandaag niet op alle punten geheel met elkaar eens geworden. Ik kom er zo nog op terug.

Ik dank de bewindslieden ook voor de gegeven antwoorden, in het bijzonder van de minister van Justitie inzake de Nederlandse Vereniging van Banken (NVB). Ik interpreteer zijn antwoorden ook zo -- hoewel ik moet oppassen met het woord "interpretatie" in verband met het vorige onderwerp dat hier aan de orde is geweest -- dat in ieder geval, wanneer het gaat om de vraag of er wellicht een lacune zou zijn in de materie, die door de prospectusrichtlijn wordt bestreden, het niet zo is dat dan de richtlijn oneerlijke handelspraktijken daar inspringt, om het maar zo te zeggen. Wat dat betreft, denk ik dat wij het hierover eens zijn.

Ik dank de minister ook hartelijk voor zijn antwoord op de vraag over de causaliteit. Toch roept dat bij mij de vraag op waarom die bijzondere bewijsregel nodig is op het terrein van de onrechtmatige daad. Ik incasseer het antwoord evenwel volledig. Daarmee constateer ik dat een belangrijk probleem betreffende de civielrechtelijke handhaving eigenlijk getackeld is. Mevrouw

Haubrich zei het zojuist al: causaliteit was een van de twee aspecten. Het idee waar ik op zichzelf sympathiek tegenover stond, was het verzoek om een artikel 6:228a in het Burgerlijk Wetboek op te nemen. Op zichzelf stond ik dus sympathiek tegenover dat idee. Ik denk dat het eigenlijk overbodig is geworden door het antwoord van de minister op het punt van de causaliteit. De notitie over de OM-afdoening zie ik uiteraard met belangstelling tegemoet. Ik zou willen vragen of de Kamer een kopie kan krijgen van het protocol, zodra het gesloten is, al was het maar voor de informatie. Ik dank de regering voor de antwoorden.

*N

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Voorzitter. Mijn fractie heeft gevraagd om een grondregel, waarbij het wilsgebrek als een gegeven wordt beschouwd bij een oneerlijke handelspraktijk. Ik ben een beetje teleurgesteld dat de minister uitsluitend herhaalt wat in de memorie van antwoord was geformuleerd. Ik had gehoopt met mijn voorbeelden aan te geven dat niet alle oneerlijke handelspraktijken een-op-een leiden tot een succesvolle vernietiging wegens een wilsgebrek. Ik hoor de minister dat zelf ook zeggen. Hij gebruikt woorden als: "het lijkt niet mogelijk", "het zal vrijwel altijd leiden tot een succesvol beroep op een wilsgebrek", of "doorgaans". Daarmee bevestigt hij eigenlijk wat ik zojuist al zei, dat het niet een-op-een is. Dat is zo jammer. Hierin zou voorzien kunnen worden door een afzonderlijke grond voor vernietiging van een overeenkomst in de wet op te nemen. Een van de oneerlijke handelspraktijken, zoals die in 6.3.3A zijn verwoord, zou tot een vernietiging van de overeenkomst moeten kunnen leiden.

Een andere constructie is ook mogelijk. In de Belgische constructie leidt het tot een ontbinding van de overeenkomst. Dat is toch iets anders. De prestatie mag behouden worden bij ontbinding van de overeenkomst, maar er is sprake van ontbinding en niet van vernietiging. Het lijkt mij goed als gekeken wordt of deze constructie ook in Nederland kan worden ingevoerd. Eerlijk gezegd vind ik zelf dat het een betere constructie zou zijn.

De minister zegt dat hij eerst de ervaringen wil afwachten. Afhankelijk daarvan zou de regering bereid zijn de wet zo nodig aan te passen. Maar komen die ervaringen er wel? Ik heb wat rond gebeld en sta niet alleen met deze vraag. Door de moeilijke constructie, uitsluitend via een onrechtmatiggedaadsvordering, maken wij een gereede kans dat geen consument er gebruik van zal maken en men geen ervaringen kan opdoen met het systeem. Graag hoor ik een reactie van de minister op dit punt.

Ik ben met mevrouw Duthler blij met de toezegging van de minister met betrekking tot België, dat hij bereid is met de heer Vandeurzen contact op te nemen. Mogelijkerwijs -- zo heb ik het althans verstaan -- hebben wij dan toch begin 2009 daarover een evaluatie.

De minister zegt dat een richtlijnconforme uitleg van 6:193j -- ik vereenvoudig het maar even -- niet kan leiden tot een omkering van de bewijslast, als het gaat om een vernietiging wegens een wilsgebrek. Strikt genomen ben ik dat met hem eens. Men zag echter ook dat de algemene voorwaarden verder doorgewerkt hebben, dan dat een dergelijke voorwaarde alleen onverbindend bleek. Zij hebben een veel verderstreckende werking gekregen. Als er werkelijk sprake is van de kruisbestuiving, zoals bepleit door Van Boom, kan het wel degelijk op die manier worden uitgebreid. Overigens was Van Boom dat ook met mij eens. Ik heb daarover met hem contact gehad; misschien ontleent het voorstel daaraan iets meer gezag dan wanneer het door mij werd gedaan.

Ik wil nog iets zeggen over het onderwerp waarover ik het niet wilde hebben: het consumentenacquis. Ik heb net mijn grote zorg uitgesproken over de wijze waarop dit op dit moment in Europa wordt aangepakt. Daarmee zou het namelijk in plaats van een lappendeken met dubbele lapjes, wel eens een lappendeken met een heleboel gaten kunnen worden. Die kans is niet gering, als je ziet dat de fase van het witboek nu wordt overgeslagen, waarmee consumentenorganisaties de mogelijkheid wordt ontnomen om hierover nog hun visie aan Europa kenbaar te maken. Ik zou graag willen dat de staatssecretaris toezegt dat de optie om de fase van het witboek aan te snijden, in Brussel alsnog zal worden aangekaart. Wij moeten daarbij goed in de gaten houden dat het bij een kaderrichtlijn wel degelijk gaat om een maximumharmonisatie, zodat je geen enkele mogelijkheid meer hebt om je eigen nationale wetgeving op dat punt nog toe te passen. Die moet je afschaffen. Ik vrees met grote vrees dat het niet zo gemakkelijk zal zijn als lijkt uit de woorden van de staatssecretaris.

De voorzitter: Dan zijn wij nu toe aan de tweede termijn van de regering. Ik geef allereerst het woord aan de minister, die naar ik aanneem zal bevestigen dat het gezag van een lid van deze Kamer het hoogste gezag is voor de regering.

**

*N

Minister Hirsch Ballin: Ik heb u niet verstaan, mevrouw de voorzitter.

De voorzitter: Ik veronderstelde dat u naar aanleiding van de woorden van mevrouw Haubrich zou bevestigen, dat het gezag van leden van deze Kamer voor de regering het hoogste gezag is.

**

Minister Hirsch Ballin: Voorzitter. Ik heb de vergelijking gehoord met de rechtsgeleerde auteur, die ik natuurlijk als rechtsgeleerde hoog schat. Het gezag van uw Kamer in zaken van wetgeving kan echter door geen rechtsgeleerde auteur worden overtroffen. Na deze bevestiging van wat u natuurlijk al van mijn gezicht aflas, zal ik verder

gaan met het inhoudelijke deel van mijn beantwoording.

Ik begin met mevrouw Haubrich, ook in verband met de overige punten van haar bijdrage. Mevrouw Haubrich-Gooskens heeft een kanttekening geplaatst bij vernietiging en ontbinding. Ik denk dat het goed is om deze kanttekening te registreren. Het lijkt mij geen goede gedachte om een wetsvoorstel als dit te overladen met specifieke regels, daar waar zij niet nodig zijn in verhouding tot de algemene regels zoals die reeds in het Burgerlijk Wetboek zijn gegeven. Dat geeft de mogelijkheden tot vernietiging, waarop ik al ingegaan ben. Inderdaad "doorgaans", omdat aan de voorwaarden voldaan moet zijn. De bepalingen over de vernietiging zijn van toepassing in de gevallen dat aan de voorwaarden voor vernietiging is voldaan. Wij zullen kijken naar de ervaringen. Mochten die aanleiding opleveren om er nog nader naar te kijken, dan zullen wij dat uiteraard doen. Ook in de vergelijking met België bevestig ik graag wat ik daarover zo-even heb gezegd. Ik hoop dat dit punt voor mevrouw Haubrich voldoende is beantwoord, om de toekomst met dit wetsvoorstel in de hand met voldoende vertrouwen tegemoet te zien.

De heer Van de Beeten heeft bevestigd dat wij het eens zijn op het punt van de verhouding tot de prospectusrichtlijnen en de implementatie daarvan in de Nederlandse wetgeving. Het lijkt mij goed om dat hier te onderstrepen. Dat geldt ook voor de kwestie van de causaliteit. Ook daarover is overeenstemming tussen wat de heer Van de Beeten naar voren heeft gebracht en mijn reactie daarop. Ik zeg graag toe dat ik u van het protocol waarvan ik zo-even melding maakte, een afschrift zal doen toekomen.

Ten slotte kom ik bij mevrouw Duthler, die als eerste sprak en die zo vriendelijk was haar blijdschap uit te spreken over de antwoorden die werden gegeven door collega Heemskerk en mij in eerste termijn. Laat ik daar van mijn kant niet voor onder doen en onze blijdschap verwoorden over de steun voor het wetsvoorstel die zij in het vooruitzicht heeft gesteld.

*N

Staatssecretaris **Heemskerk**: Voorzitter. Er is iets gezegd over het hoogste gezag. Niemand heeft het gezag van Sinterklaas, toch?

Er is mij maar één vraag gesteld door mevrouw Haubrich, namelijk of het kabinet duidelijk wil maken dat het overslaan van de fase van het witboek niet de voorkeur heeft. Sterker nog, dat het kabinet dat liever niet had gehad. Dat kan ik haar toezeggen. Dat is namelijk precies wat wij ook met de Tweede Kamer hebben besproken en wat wij daar hebben toegezegd. Overigens mag een witboek, maar het moet niet, dus men kan deze fase overslaan. Ik vermoed dat de tijdsdruk van de Europese verkiezingen en het feit dat een commissaris nog iets op zijn naam wil hebben hierin een rol heeft gespeeld, maar wij zien erop toe dat -- ook met overslaan van de fase van het witboek -- er wel volledige betrokkenheid is van alle

maatschappelijke organisaties en met name ook consumentenorganisaties. Dit kan niet leiden tot afraffelen en tot een onzorgvuldige horizontale kaderrichtlijn.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Verbetering positie en zeggenschap huurders!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op het overleg huurders verhuurder (verbetering positie en zeggenschap huurders) (30856).

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Minister **Vogelaar**: Voorzitter. Dit is inderdaad mijn eerste optreden in uw Kamer om een wetsvoorstel te behandelen. Ik meen dat wij dat een maidenspeech noemen. Ik vind het ook zeer plezierig dat het over dit onderwerp gaat. Mevrouw De Vries heeft er al indirect op een subtiele manier naar verwezen dat ik in de gelukkige omstandigheid verkeer dat ik zelf ook lid van de commissie onder voorzitterschap van mevrouw Leemhuis ben geweest die ten grondslag aan dit wetsvoorstel heeft gelegen. Die commissie heeft namelijk een advies aan de voorganger van mijn voorganger, mevrouw Dekker, uitgebracht over het versterken van de positie van huurders. Dat maakt het des te bijzonderder dat dit nu dan ook mijn eerste wetsvoorstel is, dat ik zowel in de Tweede als in de Eerste Kamer behandel.

Mevrouw De Vries heeft ook al heel uitvoerig de historie van het wetsvoorstel geschetst. Ik had mij voorgenomen om dat zelf ook nog even aan te halen. Maar ik kan mij geheel vinden in de manier waarop zij dit heeft weergegeven, dus het is niet meer nodig dat ik dit herhaal.

Ik hecht er wel aan, vooral in reactie op de inbreng van de heer Hofstra, om toch nog eens te stipuleren waarom een wetsvoorstel als dit, waarin de positie van de huurders wordt versterkt, naar mijn idee toch belangrijk is, ondanks het feit dat de liberalisering niet is doorgegaan doordat dit kabinet daarvan heeft afgezien. Dat heeft met een aantal factoren te maken.

In de eerste plaats is wonen toch iets wat van groot belang is voor de burgers in dit land. Het is ook in de Grondwet vastgelegd dat de overheid een sociale zorgplicht heeft op het terrein van wonen. Als wij zien hoe de woningmarkt nu functioneert, moeten wij constateren dat vraag en aanbod niet met elkaar in evenwicht zijn en dat dit

dus ook betekent dat de balans tussen de positie van huurders en verhuurders niet aanwezig is. Dat is in ieder geval een van de rechtvaardigingen om via een wetsvoorstel als dit daarin verbetering aan te brengen. Dit wetsvoorstel betekent immers een grote afhankelijkheid van de huurder ten opzichte van de verhuurder.

Ik kom bij de tweede reden. De heer Hofstra legde het verband tussen liberalisering en dit wetsvoorstel. Daarin heeft hij gedeeltelijk gelijk, maar er waren ook andere motieven op grond waarvan wij het wenselijk achtten om aan de positieverbetering van huurders te werken. Dat is ook de reden waarom minister Dekker indertijd de commissie-Leemhuis heeft ingesteld. Dit heeft ermee te maken dat er een evaluatie van de bestaande overlegwet heeft plaatsgevonden in 2001. Op grond daarvan was geconstateerd dat op een aantal onderdelen verbetering wenselijk was.

Daarnaast heeft minister Dekker in 2004 een bestuurdersconvenant gesloten tussen het ministerie en de Woonbond om aan positieverbetering van de huurder te werken. Dus alleen maar de constatering dat de liberalisering van de huren niet is doorgegaan als overweging om af te zien van het wetsvoorstel waarover wij hier vandaag spreken is wat mij betreft een beetje kort door de bocht. Er zijn meerdere factoren geweest die aanleiding zijn geweest om dit wetsvoorstel in te dienen.

Het lijkt mij goed om nog even te stipuleren wat wij beogen met dit wetsvoorstel. Dan gaat het erom dat er meer huurders onder de overlegwet gaan vallen. Tot op heden heeft een en ander alleen betrekking op de sociale huursector. Door dit wetsvoorstel zal het ook betrekking hebben op de huurders die huren bij grotere particuliere verhuurders, de vastgoedinvesteerders en de kleinere particuliere verhuurders. Ten tweede hebben wij het aantal onderwerpen uitgebreid waarover informatie, overleg en advies moet worden gegeven door de verhuurder.

De heer **Hofstra** (VVD): Voorzitter. Even terug naar het begin. Ik ontken niet dat er af en toe enige spanning tussen vraag en aanbod is, maar het is wel heel principieel of je dat probeert te verbeteren via dit soort regelgeving of structureel door te zorgen voor meer eigen woningen. Dat kan door bijvoorbeeld veel huurwoningen, die wij echt veel te veel hebben in dit land, te verkopen aan zittende huurders. Je krijgt dan een structureel betere situatie en dan hoeft je dit allemaal niet meer zo gedetailleerd te doen.

Minister **Vogelaar**: Wij hebben dezelfde opvatting over het stimuleren van verkoop door sociale verhuurders aan hun zittende huurders of zelfs aan andere partijen. Ik vind dat belangrijk om verschillende redenen. Ik heb een andere opvatting over het verkleinen van de huursector. Het is niet mijn bedoeling de sociale huursector te verkleinen. Ik vind het wel belangrijk dat er een koopmogelijkheid is voor huurders, omdat dit de betrokkenheid van bewoners bij hun leefomgeving vergroot. Natuurlijk biedt het iemand de kans om te

komen tot een sociale stijging op de woningmarkt als hij een beetje geluk heeft en er waardevermeerdering plaatsvindt. Daar zijn ook allerlei constructies voor in de vorm van mengvormen van huur en koop, die ik van harte stimuleer, zodat die meer dan nu bevorderd kan worden.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Mevrouw de voorzitter. Ik heb er echt grote problemen mee dat een eenvoudige wijziging van de overlegwet met huurders en verhuurders aangegegrepen wordt om een beleidsdiscussie te voeren over de sociale huursector. Daarover hebben wij het niet en dat hebben wij niet voorbereid. Wij hebben het over de wijziging van de overlegwet die in 1998 tot stand gekomen is, die niets te maken heeft met de liberalisering van toen en nu en die ook niets te maken heeft met hoe de toekomst van de sociale huursector eruit gaat zien. Als wij dat debat willen voeren, dan moeten wij dat apart agenderen.

De heer **Hofstra** (VVD): Ik ben het natuurlijk niet met deze opmerking eens, want ook in de schriftelijke uitwisseling is dit punt naar voren gekomen. Ik ben dus blij dat de minister er ook voor is dat er meer huurwoningen worden verkocht. De huurders vinden dat ook de mooiste oplossing, maar ik heb voorgerekend dat als het met het huidige tempo gaat, wij 100 of 200 jaar bezig zijn. Wat ons betreft mag het wel iets sneller. Kan de minister daarover misschien nog iets zeggen?

Minister **Vogelaar**: Het getal dat u noemde in uw redenering is mij even ontschoten. Toen u het noemde, dacht ik dat het aantal woningen dat jaarlijks door woningcorporaties verkocht wordt, feitelijk hoger is, maar ik heb aangegeven dat ik dat stimuleer. Ik zal dat ook blijven doen, zonder dat het mijn primaire doel is, de sociale huursector te verkleinen. Ik heb andere, intrinsieke redenen, waarom ik het belangrijk vind dat dit gestimuleerd wordt.

De heer Hofstra stelde ook dat er sprake is van overregulering in de sector. Ik constateer dat wij daarover van mening verschillen. Ik heb heden ten dage de indruk dat collega's van mij in de Verenigde Staten en in Groot-Brittannië -- om maar eens twee willekeurige landen te noemen -- nu met enige jaloezie naar mij kijken en denken: hadden wij dat ook maar. Daar is sprake van zeer geringe regulering van de huizenmarkt. Wat dat betreft kan het dus verkeren.

De heer Hofstra heeft ook gevraagd wanneer het BBSH wordt herzien. Ik heb de Tweede Kamer toegezegd -- ik zal alles in het werk stellen om die toezegging gestand te doen -- dat ik voor de zomer van 2009 een wetsvoorstel zal indienen om tot wijziging daarvan te komen. Ik heb de heer Meijering gevraagd om samen met de brancheorganisatie van woningcorporaties te bezien hoe wij de kwestie van de governance in de sector beter kunnen regelen en moderniseren. Wat betreft die governance zal een relatie worden gelegd met het wetsvoorstel maatschappelijke onderneming, waarvoor de Kamer vorig jaar bij de algemene

beschouwingen ook warme belangstelling bestond. Ook wordt dan ingegaan op de reikwijdte en de rol van de corporaties. Afhankelijk van de snelheid waarmee de Tweede Kamer het wetsvoorstel behandelt, zal ik er te zijner tijd graag met deze Kamer over van gedachten wisselen.

De heer Hofstra vroeg ook waarom er geen representativiteitseis is opgenomen ten aanzien van de huurdersorganisaties. Wij hechten aan een laagdrempelige toegang voor het overleg van huurders en verhuurders. Het gaat daarbij om informatie-, advies- en overlegmogelijkheden. Uit de evaluatie van 2001, waaraan ik al refereerde, is op geen enkele manier gebleken dat het nodig is om representativiteitseisen aan huurdersorganisaties te stellen, omdat dit nergens tot problemen heeft geleid. Dat lijkt mij dus een voorbeeld van overbodige regelgeving, want als uit een evaluatie blijkt dat dit tot geen enkel probleem leidt, lijkt het mij niet nodig om er regeltjes in de wet voor op te nemen.

De heer Hofstra vroeg ook nog of ik kan aangeven hoeveel woningen van particuliere verhuurders hieronder zouden vallen. Dat kan ik niet zeggen, omdat wij niet weten hoeveel woningen bij particuliere verhuurders in de verhuur zijn. Een groot deel van de particuliere verhuurders is niet aangesloten bij een brancheorganisatie, dus een dekkend beeld kan ik er niet van geven.

De heer Hofstra heeft voorts een vraag gesteld over de servicekosten. Hij koppelde die aan het instemmingsrecht. De heer Hofstra verkeert ook in de veronderstelling, als ik hem goed heb begrepen, dat dit instemmingsrecht ook betrekking heeft op fusies. De heer Hofstra vroeg mij om iets toeschietelijker te zijn dan in de schriftelijke beantwoording het geval was. Dit berust echter op een misverstand. Voor fusies wordt geen instemmingsrecht voorgesteld. Het enige instemmingsrecht dat aan de orde is, heeft betrekking op het servicekostenbeleid.

De heer **Hofstra** (VVD): Voorzitter. Mijn excuses als ik dit heb gesuggereerd, want de minister heeft gelijk. Het instemmingsrecht heeft alleen maar betrekking op de servicekosten. Ik heb niet bedoeld te zeggen dat dit ook voor fusies zou gelden. Dat geldt echter wel voor de verplichting tot informatie, maar dat kan ook al heel schadelijk zijn voor de rechten van de eigenaar.

Minister **Vogelaar**: Ja. Ook mevrouw Meindertsma heeft daar een vraag over gesteld. Het is ontzettend belangrijk dat een organisatie, bijvoorbeeld bij fusies -- voor de sociale huursector geldt het nog meer dan in de particuliere sector -- overleg voert met de betrokken huurdersorganisaties over de strategische beleidskeuzen. Dat is de eerste fase. De tweede fase treedt in als sprake is van een concreet voornemen om tot fusie over te gaan. Daarvan hebben wij aangegeven dat wij het belangrijk vinden dat daarover overleg wordt gevoerd. Daarbij moet altijd worden gewogen of het moment waarop wordt gestart met het overleg niet strijdig is met het bedrijfsbelang. Dit was ook de vraag die

mevrouw De Vries stelde namens de CDA-fractie. Ik kan haar vraag met een volmondig ja beantwoorden. In deze situatie van een voorgenomen fusie is het inderdaad zo dat een verhuurder dit moment bepaalt. Hij moet de afweging maken of dit wel of niet strijdig is met het bedrijfsbelang. Vervolgens is het wel zo dat er nog een geschillenregeling moet komen. Als de huurdersorganisatie vindt dat dit te laat is gebeurd, betekent dit dat deze organisatie de mogelijkheid heeft om een geschillenprocedure te starten. Daarnaast moet in geval van fusie in de sociale huursector -- bij corporaties is dit veelvuldig aan de orde -- bij mij om toestemming gevraagd worden. Dit is verankerd in het BBSH. Ik hanteer hiervoor momenteel drie toetsingscriteria. Ten eerste: blijft de nabije dienstverlening gegarandeerd? Immers, als je een grotere organisatie tot stand brengt, bestaat altijd het risico dat dienstverlening het kind van de rekening is. Hierop toets ik en ik wens heldere uitspraken van de nieuw te vormen organisatie dat zij dit organiseert. Ten tweede hanteer ik altijd het criterium of er instemming is van de betreffende gemeenten waar de nieuw te vormen corporatie in corporeert enerzijds en van huurdersorganisaties anderzijds. Dit zijn voor mij belangrijke randvoorwaarden om akkoord te kunnen gaan met een verzoek tot fusie. Ten derde is er de kwestie van de salariering. In afwachting van de commissie-Dijkstal hanteer ik het beleid dat ik ervan uit ga dat er geen salarisverhoging plaatsvindt op grond van het enkele feit van de fusie.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Ik kan mij voorstellen dat er in de particuliere sector mogelijkwerwijs bedrijfsbelangen zijn die wellicht geschaad zouden kunnen worden als je in een vroeg stadium wat zegt over de voornemens tot fusie. Afgezien daarvan: deelt de minister niet onze opvatting dat je met betrekking tot de sociale huursector goed moet nadenken over de reden om van kleinschalig over te stappen op grootschalig? Overigens is het interessant dat in de nota van de VVD over de gezondheidszorg zeer expliciet de nadruk gelegd wordt op kleinschaligheid en dat een reden is om in een heel vroeg stadium met je stakeholders te overleggen over de voor- en nadelen van het samengaan met anderen. Dit is toch niet iets wat je pas moet doen als het voornemen concreet is?

Minister **Vogelaar**: Ik deel de opvatting van mevrouw Meindertsma dat het wenselijk is om dit in een vroegtijdig stadium te doen voor zover het gaat om de sociale huursector. Wat mij betreft gaat dit veel verder dan alleen maar fusies. Mevrouw Meulenbelt had het over de problematiek van sloop en herstructurering. Of het nu gaat om fusie, sloop of herstructurering, als je pas op het moment dat er concrete plannen liggen de formele overlegprocedure ingaat, organiseer je in feite je eigen weerstand. Als je van het begin af aan in dat soort situaties kiest voor een enigszins open overleg met de huurdersorganisaties, dan neem je mensen mee in een proces en bied je ruimte voor

inbreng van hun opvattingen. Uiteindelijk zie je dat investeren in de voorkant zich op het moment van de formele overleg- en instemmingsprocedure driedubbel terugverdient. Immers, dan zeggen de mensen: natuurlijk, wij zijn het eens geworden in dit proces. Ik probeer richting de sector uit te dragen dat dit van groot belang is. Gisteren was ik in Amsterdam-Noord en werd ik geconfronteerd met een zaak waarin dit niet was gebeurd. Door interventie van de gemeente heeft de desbetreffende woningbouwcorporatie afgezien van sloop en is zij overgegaan tot renovatie. Je ziet dat de vertegenwoordigers van de huurdersorganisatie weliswaar gelijk hebben gekregen, maar zeer gefrustreerd zijn. Men wilde van mij de onderkenning dat de corporatie de zaak niet goed heeft aangepakt. Ik herken dit dus sterk.

Mevrouw **De Vries-Leggedoor** (CDA): Ik denk dat hetgeen de minister zei over fusies in de sociale huursector klopt; dan heb je een andere situatie. Mevrouw Meindersma refereerde hier ook al even aan. Als je het hebt over het meer gelijkgeschakelen van de positie van huurders in de particuliere sector met de huurders in de sociale sector, betekent dit dat je dit ook van toepassing verklaart op organisaties die niet tot de sociale huursector gerekend worden. Ik kan mij voorstellen dat ontijdige berichtgeving in dat geval gewoon heel verkeerd zou zijn. Daarom is het voor ons heel belangrijk dat de verhuurder dit moment kan bepalen. Natuurlijk heb je altijd iets te kwader trouw waarvoor je op een gegeven moment naar de geschillencommissie zou kunnen. Als het goed gaat, zou dat echter een garantie moeten zijn om ervoor te zorgen dat je "ongelukken" voorkomt.

Minister **Vogelaar**: Dit ben ik volkomen met mevrouw De Vries eens. Daarom is het volgens mij belangrijk dat wij in dit debat het onderscheid maken tussen de sociale huursector en de particuliere sector, waar het bedrijfsbelang van een andere orde is. In het wetsvoorstel is dit ook zo opgenomen. Ik ga ervan uit dat de sociale huursector hier op een andere manier mee omgaat en dat heb ik zo-even proberen aan te geven.

Een aantal Kamerleden heeft vanuit een wat verschillende invalshoek de vraag gesteld hoe het nu zit met de subsidie die ik aan de Woonbond geef. Ik moet de Kamer bekennen dat in de memorie van antwoord verkeerde informatie is versterkt. Ik gebruik deze mogelijkheid dan ook graag om een en ander recht te zetten. Zoals men weet, wordt er rijksbreed een efficiencykorting doorgevoerd van 5%. Ik heb in het overleg met de Woonbond ervan afgezien om dit ook voor de bond door te vertalen. Dit betekent wel dat ik er niet voor gekozen heb om ook nog eens een prijscorrectie toe te passen. Wat dat betreft heb ik volgens mij op een verantwoorde manier het midden gevonden tussen het niet toepassen van een prijscorrectie en het niet doorvoeren van een efficiencykorting. De Woonbond krijgt voor de periode 2008-2011 -- dit is voor een aantal jaren afgesproken, zodat men weet waarop men kan rekenen -- een bedrag van €987.880. Ik ben ook

niet van plan om dit in mijn periode af te bouwen. Ik vind het belangrijk dat de Woonbond ook van mijn kant middelen krijgt om het werk te doen dat hij verricht voor de huurdersorganisaties.

Vervolgens kom ik te spreken over de vragen van mevrouw De Vries. Ik denk dat ik haar eerste vraag heb beantwoord. Verder verwees zij naar een passage in de memorie van antwoord. Mijn ambtenaren hebben naarstig gezocht naar de precieze passage waaraan zij refereerde, maar ik moet zeggen dat wij haar niet hebben kunnen vinden. Wellicht kan mevrouw De Vries dit in tweede termijn alsnog aangeven. Ik ben anders ook bereid om hierop schriftelijk te reageren.

Mevrouw **De Vries-Leggedoor** (CDA): Laten wij korte klap maken. Een en ander staat op pagina twee, het derde blokje en daarvan de eerste zinnen.

Minister **Vogelaar**: Ik stel voor dat wij daar straks op terugkomen. Als ik dat nu moet opzoeken, kost dat misschien erg veel tijd.

Mevrouw **De Vries-Leggedoor** (CDA): Ik zal dan letterlijk voorlezen wat er staat: De aanpassing van de Wet op het overleg huurders verhuurder, verder te noemen WOHV, vloeit voort uit de evaluatie van de WOHV die in 2001 heeft plaatsgevonden. De aanpassingsvoorstellen in de brief van 6 december 2001 werden door de organisaties van huurders en verhuurders gedeeld.

Minister **Vogelaar**: En met name over dat laatste gaat uw vraag. Wij gaan zoeken en straks kom ik hier graag op terug.

Uw derde vraag ging over het instemmingsrecht in het geval van servicekosten. U constateerde dat alleen hier instemmingsrecht aan de orde was en zei dat dat geen opmaat zou moeten zijn voor instemmingsrecht op meer punten. Ik wijs erop dat de desbetreffende bepaling tot stand is gekomen via een amendement dat in de Tweede Kamer is ingediend. In eerste instantie kwam deze bepaling dus niet in het wetsvoorstel voor. In de Tweede Kamer is ook nog gediscussieerd over de vraag of er instemmingsrecht moet zijn bij de opstelling van een sociaal plan. In eerste instantie heb ik in de discussie in de Tweede Kamer daarop afwijzend gereageerd. Daarna heb ik gezegd dat als het echt gaat om het beleid en dus niet om een concreet sociaal plan, maar om de uitgangspunten daarvoor, ik bereid ben om deze mogelijkheid van een positief preadvies te voorzien. Tot mijn verwondering is dat voorstel door de meerderheid van de Kamer verworpen. Nu zegt mevrouw De Vries dat geen sprake zou moeten zijn van een opmaat voor uitbreiding van het instemmingsrecht. Dan is het goed om aan te geven dat ik in het debat met de Tweede Kamer ter zake van het sociaal plan enige ruimte heb geboden. Het zou van consistentie van de Tweede Kamer getuigen als zij mij opnieuw vroeg om met een open mind de ideeën op dit punt tegemoet te treden. Het zou dan vreemd zijn als ik hier zou zeggen: dat is niet aan de orde. Dit

onderwerp is echter het enige wat op een later moment nog een keer ter sprake kan komen. Ik ben het verder met mevrouw De Vries eens dat wij van de mogelijkheid van het instemmingsrecht zeer spaarzaam gebruik moeten maken.

Dan kom ik toe aan een reactie op de opmerkingen van mevrouw Meindertsma. Zij maakte een helder onderscheid tussen formele zeggenschap en feitelijke participatie. Haar analyse op dit punt deel ik. Zojuist heb ik aangegeven dat het bij formele zeggenschap ontzettend belangrijk is om de actieve participatie goed te ontwikkelen. Daardoor kan het formele zeggenschap als het ware de hamerklap worden. Dan moet je dat participatietraject wel goed vormgeven. De twee vormen van participatie kunnen elkaar dus aanvullen. Natuurlijk is het belangrijk om met de wet een aantal minimumvereisten vast te leggen. Het is namelijk mogelijk dat partijen niet gemakkelijk met elkaar omgaan en dan is er een wettelijk kader waarop verhuurders zich kunnen beroepen in het contact met hun huurder. In een heleboel gevoel zullen partijen op een ordentelijke manier met elkaar omgaan. Daar marcheert alles dan goed. Dan kan ook zo zijn bij de zeggenschap die men in het bedrijfsleven heeft. Je hebt wel een wet nodig als blijkt dat alles niet marcheert zoals het moet. Dan heb je een basis nodig waarop je als partij terug kunt vallen als er bijvoorbeeld door de verhuurder geen goede overlegstructuur is gecreëerd. Hoe belangrijk ik het stimuleren van participatie van huurders en bewoners vind, blijkt uit mijn manier waarop ik de wijkenaanpak vorm geef. Daarbij is dit een van de centrale thema's.

Ik ben het met mevrouw Meindertsma eens dat gemeenten en corporaties ook een verantwoordelijkheid hebben. Veel gemeenten hebben leefbaarheidsbudgetten en over de besteding ervan kunnen bewoners beslissingen nemen. Vaak worden de budgetten samengevoegd; ook ik stel budgetten beschikbaar. Corporaties stellen eveneens zeer frequent budgetten beschikbaar voor bewonersinitiatieven en nemen dus deel aan de financiering ervan. Verder wijs ik erop dat met deze overlegwet is geregeld dat de verhuurder moet voorzien in de mogelijkheid van deelname aan scholing en in vergoeding van de kosten die de huurdersorganisatie moet maken. Dan is wel de formele overlegstructuur aan de orde. Daarbij hebben de verhuurders namelijk een verantwoordelijkheid. Ik heb het idee dat zowel de gemeenten als de corporaties in de leefbaarheid, het overleg en de participatie stevig investeren.

Mevrouw Meindertsma heeft nog vragen gesteld over het probleem van de representativiteit van de huurdersorganisaties. Zij wees erop dat met name jongeren en allochtonen ondervertegenwoordigd zijn in de huurdersorganisaties. Dat beeld herken ik. Ik heb er met de Woonbond al meerdere keren over gesproken. Deze ondervertegenwoordiging is trouwens een veel breder maatschappelijk vraagstuk. Bij allerlei organisaties doet zich die namelijk voor. De vraag is hoe je deze mensen kunt betrekken bij een huurdersorganisatie. Vaak merk je dat mensen zich niet voor een zeer lange tijd aan

een bestuurdersfunctie willen committeren, maar wel bereid zijn om korter durende klussen, activiteiten, projecten enzovoorts voor hun rekening te nemen. Dat vraagt om een andere manier van werken. Vooral jongeren die druk bezetten agenda's hebben willen op een andere manier investeren dan de traditionele verenigingen of belangenorganisaties gewend zijn van vrijwilligers of kaderleden.

Wat de allochtonen betreft, merk ik dat de ondervertegenwoordiging veel te maken heeft met onze manier van benaderen van mensen. Wij zijn gewend om dat met veel papier en vergaderingen te doen. Zij zijn echter een andere cultuur gewend. Ook dat vraagt om een omslag. Hoe doe je dat? Hoe weet je die mensen op een andere manier te bereiken, zodat ze toch betrokken raken bij activiteiten? Ik zie heel veel ontwikkelingen, maar nog niet voldoende. Wij zijn er absoluut nog niet. Je merkt evenwel dat huurdersorganisaties bezig zijn met andere manieren van inspraak, het vormgeven van betrokkenheid en het horen van opvattingen van de huurders dan via de traditionele vergadering. Hierbij denk ik aan portiekgesprekken en huiskamerontmoetingen. Er kunnen allerlei vormen aan de orde zijn.

Voor het bereiken van allochtonen werkt de Woonbond vrij intensief samen met FORUM, het expertisecentrum voor minderheden. Met woonateliers probeert men mensen op een andere manier bij de activiteiten te betrekken. Wat mij betreft is dit een belangrijk aandachtspunt en ik ben dan ook bereid om toe te zeggen dat ik apart met de Woonbond overleg wil plegen over de vraag of wij nog andere initiatieven kunnen nemen. Mevrouw Meindertsma noemde SEF, maar ik weet dat er in Amsterdam ook een zeer actieve club is die met bewonersparticipatie bezig is. Ik wil mij nu niet binden aan SEF, maar wel nagaan of het de moeite waard is om een aantal huurdersorganisaties pilots te laten doen. Dat zeg ik graag toe.

Mevrouw Meulenbelt sprak over de positie van huurders bij sloop en renovatie. Ik heb al gezegd hoe ik denk over hun positie in de praktijk. Wij regelen nu dat er overleg moet zijn, maar als wij echt willen dat de bewoners invloed hebben en bij de plannen betrokken worden, zonder dat er al een plan ligt dat uitgaat van sloop, dan zullen corporaties met een wat opener agenda het gesprek moeten aangaan over wat er dient te gebeuren. De corporaties zullen moeten zeggen: er zijn problemen met de kwaliteit van de woningen hier, hoe gaan wij daarmee om? Ik herinner mij een voorbeeld van de manier waarop het niet moet gebeuren. Bewonersorganisaties in Groningen hadden een heel open uitnodiging gekregen van de woningcorporatie om te overleggen over de toekomst van de buurt. Toen de mensen op de betrokken bijeenkomst kwamen, werd daar een maquette gepresenteerd waaruit duidelijk werd dat de helft van de buurt gesloopt en de andere helft gerenoveerd zou worden. Op die manier gaan bij de mensen alle haren overeind staan. Het is dus in het belang van de corporaties zelf niet verstandig om een dergelijke zaak op die manier aan te pakken,

omdat men dan in een ontzettend confronterende positie tegenover elkaar komt te staan. Als men in een opener situatie overleg voert -- daar kan ik ook voorbeelden van geven -- is het heel goed mogelijk om wel overeenstemming te krijgen. Bijvoorbeeld in Ondiep in Utrecht was er heel veel verzet toen er plannen bestonden om een tuindorpachtige wijk uit de jaren dertig te slopen. Een deel is uiteindelijk gesloopt en in retrostijl herbouwd. Op dit moment komen fervente tegenstanders van sloop vragen of hun buurt ook niet op die manier herbouwd kan worden. Nu de mensen het resultaat zien, kunnen zij zich er ook iets bij voorstellen en zien zij ook dat sloop en herbouw ook heel aantrekkelijk kan zijn. Het slagen van een project heeft dus heel veel te maken met de manier waarop je de zaak aanpakt.

Ik heb de Tweede Kamer toegezegd dat ik mij zal beraden op een zodanige aanpassing van het BBSH, dat daarin de verplichting wordt opgenomen om tot een sociaal plan te komen in geval van sloop. Ik ben voornemens om daarover voor 1 januari 2009 met een standpunt te komen. Op dit moment is een sociaal plan niet verplicht, maar in de praktijk wordt een dergelijk plan in de meeste gevallen wel opgesteld. In elk geval heb ik afgesproken dat ik daar nog naar zal kijken.

Ik had aangekondigd dat ik voor het eind van de zomer bij de Kamer het wetsvoorstel zou indienen inzake de verhuiskostenvergoeding in geval van sloop of renovatie voor huurders van woningcorporaties en voor huurders in de particuliere sector. De zomer is inderdaad voorbij, maar het wetsvoorstel ligt inmiddels bij de Tweede Kamer, dus dat komt op een gegeven moment ook naar de Eerste Kamer.

Inmiddels heb ik van mijn ambtenaren het antwoord op de vraag van mevrouw De Vries aangereikt gekregen. Mevrouw De Vries heeft een scherp punt gemaakt, want in de memorie van antwoord is een en ander onduidelijk geformuleerd. Bedoeld is dat de organisaties van huurders en verhuurders de voorstellen procedureel deelden, maar dat zij het er inhoudelijk niet op alle punten mee eens waren. Waarvan akte. Ik ga ervan uit dat dit overleg ook onderdeel uitmaakt van de wetsgeschiedenis.

De **voorzitter**: Dat is absoluut het geval, mevrouw de minister.

**

Minister **Vogelaar**: Daarmee is een misverstand dat zou kunnen dreigen, hopelijk opgelost.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Ik had nog een vraag gesteld over het initiatiefrecht. De minister heeft in de Tweede Kamer toegezegd dat dit rond deze tijd zou komen. Het kan ook zijn dat de minister zegt dat dit aan de orde komt in het kader van verdere ordeningssituaties. Ik ben nieuwsgierig hoe het daarmee staat.

Minister **Vogelaar**: Wij zijn daar een eind mee gevorderd. Dat is niet gekoppeld aan het hele traject-Meijering en de governance. Er komt een zelfstandig voorstel. Dat voorstel is nog niet terug

van de Raad van State, maar het zit wel in de procedure. Ik ga ervan uit dat het voorstel dit najaar bij de Tweede Kamer ligt.

*N

De heer **Hofstra** (VVD): Mevrouw de voorzitter. Ik dank de minister voor haar antwoorden. Een vraag is nog niet beantwoord, maar daar kom ik nog op.

Wij kunnen lang en breed praten, maar de visie van de minister en die van de VVD-fractie verschillen sterk van elkaar. Ik blijf erbij dat toen de huurliberalisatie van tafel ging, hetgeen voor ons zeer teleurstellend was, ook dit wetsvoorstel van tafel had gemoeten. Het gaat hier om een overbodige aanscherping van de regels, waarbij ik benadruk dat de minister met één pennenstreek een groot deel van de particuliere sector -- niet de gehele sector, want wij hebben nog de verhuurders met minder dan 25 eenheden -- eveneens aan deze strenge regels heeft gebonden. Ik blijf erbij dat wij liever over de meer structureel noodzakelijke maatregelen zouden hebben gesproken.

De minister zei toch wel blij te zijn dat het hier zo overgereguleerd is. Misschien bedoelde zij te zeggen "gereguleerd", want "overregulering" is een term die ik vooral heb gebruikt. Zij geeft het voorbeeld van wat er nu allemaal in Amerika en Engeland gebeurt. Dat is allemaal heel triest, maar ik denk dat dit meer te maken heeft met het falend toezicht op financiële instellingen dan met de marktsituatie ten aanzien van het wonen in die landen. Ik wil dat toch even benadrukken, om misverstanden te voorkomen. Anders moet ik mij heel veel zorgen maken over het beleid voor de komende jaren.

Dat brengt mij op het flankerend beleid, ook al vindt mevrouw Meindertsma het misschien niet leuk dat ik dit zeg. Ik ben blij dat de minister duidelijk heeft gezegd dat er midden volgend jaar bij de Tweede Kamer een wetsvoorstel zal liggen waarmee het BBSH wordt gemoderniseerd. Ik denk dat dit ontzettend hard nodig is voor de huursector. Ik ben ook blij dat de minister zegt de verkoop van woningen aan zittende huurders te stimuleren. Alleen zei zij daarbij dit niet te zien als een middel om de sector te verkleinen. Zo werkt het echter wel. Als je graag zelfredzame en mondige burgers wilt, dan is dat heel goed. De minister zei zelf ook al dat het vaak voor de buurt beter is als er ook eigendom is. Laten wij ons ook realiseren dat het gaat om veel woningen, ongeveer 1 miljoen.

Ik wilde nog iets zeggen over de subsidie aan de Woonbond, maar dat doe ik niet. Daarvoor in de plaats stel ik een vraag over het woningwaarderingssysteem. Ik hoop niet dat er op het departement helemaal niet wordt nagedacht over de modernisering van dat belachelijk ouderwetse systeem. Ik wijs op de illegale onderhuur in Amsterdam, waar mensen heel veel geld verdienen door hun goedkope huurwoning te verhuren. Dat is een probleem. Dat systeem moet volgens mij worden gemoderniseerd. De minister zou mij alsnog enigszins gelukkig maken door te zeggen dat zij dit ook gaat doen.

Tot slot een wat politieke opmerking. Ik stel vast dat de CDA-fractie denkt dat de huurders en verhuurders akkoord zijn met deze regeling. Ik heb recent nog brieven gekregen van Aedes, IVBN en Vastgoed Belang. Ik blijf erbij dat de CDA-fractie met de novelle uit 1998 strengere normen aanlegde dan in dit geval. Dus ik zou vooral richting CDA-fractie willen zeggen: denk er nog eens goed over na of wij dit wel moeten doen.

*N

Mevrouw **De Vries-Leggedoor** (CDA): Voorzitter. Allereerst dank ik de minister voor haar beantwoording van de gestelde vragen. Ik dank de heer Hofstra voor zijn oproep. Ik heb zeker niet willen zeggen dat huurders en verhuurders het eens waren met deze regeling, want in dat geval had mijn vraag waar dat uit blijkt totaal geen zin gehad. Ik heb het niet kunnen vinden.

Voor ons is heel erg van belang wie het moment bepaalt waarop het bedrijfsbelang niet meer geschaad wordt. De minister heeft nadrukkelijk gezegd dat dit de verhuurder is. Met de kennis van de mensen die in het bedrijf zitten en die weten wanneer het bedrijfsbelang geschaad wordt, kan op een gegeven moment gezegd worden: nu is de tijd rijp om het voornemen over fusie met de huurdersorganisaties te delen en die informatie dan ook te geven.

Er is even gesproken over de instemmingsrechten. Voor ons is de balans van belang. Wanneer slaat hij door naar de ene of naar de andere kant? Wij zullen komende voorstellen daaraan toetsen en op hun merites beoordelen.

*N

Mevrouw **Meindersma** (PvdA): Voorzitter. Ook ik dank de minister voor de beantwoording van de vragen. Ik begin met een politiek statement. Wij hebben geen discussie over het woonbeleid, maar als dat wel het geval zou zijn, dan zijn wij van mening dat een eigendomsneutraal woonbeleid moet worden gevoerd, waarbij het helemaal niet bij voorbaat gezegd is dat het aandeel sociale huurwoningen zo ongelooflijk veel kleiner moet zijn dan nu. Dat debat moeten wij te zijner tijd voeren. Wij zijn ook wat dat betreft blij met de reactie van de minister op de woorden van de heer Hofstra. De minister zei: ik ben voor verkoop van huurwoningen als het erom gaat dat de huurders de woningen kunnen kopen, zonder dat dit betekent dat de verkoop zonder meer moet worden doorgevoerd. Wij onderschrijven volledig wat de minister zegt: je zult maar in een land wonen waar er geen of te weinig sociale huurwoningen zijn en waar het financieel toezicht in ons fantastische kapitalistisch stelsel geweldig gefaald heeft.

De minister heeft toegezegd dat zij nog eens uitdrukkelijk zal kijken naar de wijze waarop participatie en zeggenschap ook via andere werkvormen en methoden beklemtoond kunnen worden. Wij zijn daar blij mee. Bij komende debatten hopen wij daar verslag van te krijgen. Ik ben van de generatie mensen die denken ook een

rol te moeten vervullen als vrijwilliger in de samenleving. In de huidige samenleving ligt dat voor een deel anders. Ik denk aan allochtonen en jongeren. Men wil niet meer langdurig in bestuursbaantjes zitten. Wij moeten dus nadenken over andere zeggenschapsvormen. Het is interessant om dat met elkaar door te nemen. Als het initiatiefrecht serieus genomen wordt, zal de inhoud daarvan op verschillende vormen van zeggenschap kunnen slaan. Dan krijgen wij dit debat ongetwijfeld terug.

Ik ben blij dat het bij de Woonbond niet gaat om een efficiencykorting. Prijscorrectie jaar op jaar betekent de facto echter een teruggang van de inkomsten. Ik vraag de minister om in de onderhandelingen met de brancheorganisatie nog eens de relatie met dit vakbondstintje mee te nemen.

Op welke wijze vindt toetsing over de naleving van deze wet plaats? Zijn er controlemomenten, audits of wat dan ook? Waar worden de klachten verzameld over het onvoldoende naleven van de wet?

*N

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Voorzitter. Ik dank de minister van harte voor de serieuze manier waarop zij op onze vragen is ingegaan. Ik vond het prettig om te merken dat de voorbeelden van de minister ongeveer mijn voorbeelden waren. Wij begrijpen elkaar op dit punt. Participatie van bewoners moet in een vroeg stadium worden ingezet. Waar echte problemen ontstonden, had dat vaak het karakter van: de maquette staat al klaar en dus gaat de halve buurt in de weerstand. Het is dan heel moeilijk om dat nog goed te krijgen. Of het allemaal ook werkelijk zo gaat worden als de minister zich voorstelt, is een tweede, maar daar gaan wij in de toekomst nog over praten.

Ik hoor vaak dat vaak mensen en bedrijven uit een buurt verdwijnen terwijl ze daar eigenlijk hadden willen blijven. Ik vraag mij serieus af of er voldoende aan gedaan wordt, of er voldoende maatregelen zijn, of de compensatie voldoende is om mensen bij renovatie en sloop in hun buurt te houden. Ik heb te weinig gegevens om daar een stevig debat over te voeren. Dat is op dit moment ook niet echt aan de orde. Ik kondig vast aan dat dit een belangrijk punt gaat worden in toekomstige debatten. Het hangt samen met de behandeling van deze wet. Daarbij gaat het ook om de vraag of de voorraad sociale huurwoningen te groot is. Mijn zoon heeft lang op de wachtlijst gestaan; hij was 27 voordat hij het pand verliet. Ik vraag mij dus zeer af of die voorraad wel zo groot is.

*N

Minister **Vogelaar**: Voorzitter. De heer Hofstra heeft terecht geconstateerd dat hij en ik op een aantal punten een andere opvatting hebben over de wenselijkheid van dit wetsvoorstel. Het is goed om dat vast te stellen.

Ik heb een prikkelende opmerking willen maken over overregulering. Ik vind dat daar geen

sprake van is. Er is sprake van een verantwoorde regulering. Mijn verwijzing naar de Verenigde Staten en Groot-Brittannië betreft zeer zeker ook het gebrek aan financieel toezicht, maar het gaat om meer. In de sociale huursector hebben wij met financiële arrangementen een achtervang, een garantstelling vanuit Rijk en gemeenten. Dat biedt enig comfort in de onzekere financiële markt.

De heer Hofstra kwalificeerde het woningwaarderingssstelsel als krakkemikkig en legt een relatie met illegale woningverhuur. Die relatie kan ik niet meteen bevroeden, maar ik weet dat er bij de modernisering van het huurbeleid een discussie is gevoerd over wijziging van het stelsel, waarbij de WOZ-waarde is geïntroduceerd. Ik ben niet voornemens om dat nu te doen. Voor zover mijn kennis en informatie strekken, kunnen verhuurders goed uit de voeten met het woningwaarderingssstelsel. De gemiddelde huurprijs van huurwoningen is 70% van de maximale huurprijs die op grond van het woningwaarderingssstelsel is toegestaan. Wat dat betreft zit er nog wel wat ruimte in. In het kader van het stimuleren van energiezuinig beleid zal ik het woningwaarderingssstelsel gaan updaten: in de puntentoekenning zal hiermee meer rekening worden gehouden.

Ik denk dat mevrouw De Vries-Leggedoor en ik het eens zijn dat de verhuurder de beslissing neemt en de afweging maakt of het vanuit het bedrijfsbelang verantwoord is om het overleg te beginnen en de informatie te verstrekken. Wij hebben daarbij de opmerking gemaakt over de toch wat andere positie van de sociale verhuurder daarin. Haar constatering dat het belangrijk is om dat evenwicht, die balans tussen de positie van de huurder en de verhuurder goed in het oog te houden, deel ik. Naar mijn opvatting is dat in dit wetsvoorstel verankerd.

Mijn prikkelende opmerking voor mevrouw Meindertsma was aanleiding om een statement te maken over het functioneren van de woningmarkt. Ik kan dat niet doen, want ik ben gebonden aan het coalitieakkoord waarin staat dat ik er zelfs niet over mag denken, laat staan dat ik erover mag spreken in dit eerbiedwaardige huis. Ik constateer dat die zin in het coalitieakkoord er in ieder geval toe leidt dat veel mensen over het functioneren van de woningmarkt denken en ook spreken. Ik voorspel dat dit er in ieder geval toe zal leiden dat in tegenstelling tot wat velen denken, namelijk dat er vier jaar stilstand is, het naar mijn idee zo kan zijn dat er voor de volgende coalitiebesprekingen hopelijk een gespreid bedje is om beslissingen te kunnen nemen over een beter functioneren van de woningmarkt. Ik voorspel de Kamer dat het hoogst bereikbare doel van een coalitie die wel afspraken had gemaakt niet verder was gegaan dan het instellen van een staatscommissie, die pas bij de volgende coalitieonderhandelingen had geleid tot besluitvorming in de zin van wijzigingen. Ik denk dat het tijdverlies netto erg mee kan vallen.

De heer **Hofstra** (VVD): Ik begrijp dat er dus sprake is van een interne staatscommissie die al druk aan het werk is, waarvan akte.

Minister **Vogelaar**: Nee, ik heb gezegd dat externen nadenken. Dat is nu juist het interessante van dit fenomeen.

Ik ga wat preciezer in op het wetsvoorstel initiatiefrecht. Het wetsvoorstel gaat voor advies naar de Raad van State. Wij spreken hierover met Justitie, dus het zal binnenkort naar de Raad van State gaan. Naar verwachting zal het wetsvoorstel begin 2009 bij de Tweede Kamer worden ingediend.

Mevrouw Meindertsma heeft ook gevraagd of wij bezig zijn met het verzamelen van klachten. Ik heb toegezegd dat er een geschillenregeling zal komen.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Mijn enige vraag is hoe de minister de uitvoering van deze wet toetst, op welke manier dat gebeurt. Ik weet dat gewoon niet.

Minister **Vogelaar**: Zoals dat altijd bij wetgeving gebruikelijk is, evalueren wij na een bepaald aantal jaren of deze wet naar behoren functioneert. Daarnaast heb ik toegezegd dat er een geschillenregeling komt waarvan individuele huurdersorganisaties gebruik kunnen maken als zij ontevreden zijn over het functioneren en de mogelijkheden die deze wet biedt. Over de vormgeving van de geschillenregeling mag ik wel nadenken en daar denk ik sterk over na. Daarover moet ik nog een beslissing nemen. In 2011 is die evaluatie voorzien.

Ik denk dat mevrouw Meulenbelt en ik het eens zijn over onze benadering wat wenselijk is. Ik zie gelukkig dat daarin beweging zit, maar zij heeft gelijk dat dit geen garantie is dat het overal goed gaat. Er zijn ook mensen die daarover andere opvattingen hebben. Zij zitten dan zelf op de blaren, maar dat veroorzaakt wel veel pijn en ellende. In die zin acht ik dat niet wenselijk.

Tot slot is er nog de zorg uitgesproken dat mensen uit de buurt verdwijnen als er gerenoveerd en gesloopt wordt, omdat de huren stijgen en zij er niet kunnen blijven wonen. Meestal zie je dat iedereen aan het begin zegt: ik wil hier graag wonen. De uitkomst is sterk afhankelijk van de inrichting van de herstructurering. Als er geen ruimte is voor herhuisvesting in de wijk, moeten mensen buiten de wijk worden geherhuisvest. De ervaring leert dat als mensen eenmaal die stap hebben gezet, zij vaak zeggen: laat mij hier maar zitten, ik ga niet nog een keer verhuizen. Dit is een fenomeen. Een tweede is dat de nieuwe huur voor een kwalitatief betere woning vaak ondanks alle gewenningsregelingen toch het huishoudbudget te boven gaat.

De kleine ondernemers behoren tot de speerpunten van mijn wijkenaanpak. De vestiging van een supermarkt hoeft het bestaan van kleine ondernemers niet tegen te werken. Ik hoor juist van veel kleine ondernemers dat een supermarkt belangrijk is voor hun positie, omdat die een soort zuigkracht ontwikkelt naar een bepaalde plaats. Daarom vinden zij het belangrijk dat er wel een supermarkt is.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De heer **Hofstra** (VVD): Mevrouw de voorzitter. Ik teken graag aan dat de VVD-fractie zowel principieel als praktisch van harte tegen deze wet stemt.

De **voorzitter**: Ik constateer zakelijk dat aantekening is verlangd van de zijde van de VVD-fractie. De aanwezige leden van de fractie van de VVD wordt conform artikel 121 van het Reglement van Orde aantekening verleend dat zij geacht willen worden, zich niet met het wetsvoorstel te hebben kunnen verenigen.

**

Sluiting 18.58 uur.

!Besluiten en ingekomen stukken!

*N

Lijst van besluiten:

De Voorzitter heeft na overleg met het College van Senioren besloten om:

a. de plenaire behandeling van de volgende (wets)voorstellen te doen plaatsvinden op: 23 september 2008 als hamerstukken

Wijziging van de Wet op het financieel toezicht en enige andere wetten ter implementatie van richtlijn nr. 2004/109/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 15 december 2004 betreffende de transparantievereisten die gelden voor informatie over uitgevende instellingen waarvan effecten tot de handel op een gereglementeerde markt zijn toegelaten en tot wijziging van Richtlijn 2001/34/EG (PbEU L 390) (31093);

Wijziging van de Kieswet en enkele andere wetten houdende enkele technische aanpassingen (31115);

Wijziging van de Elektriciteitswet 1998, de Mijnbouwwet en de Gaswet in verband met toepassing van de rijkscoördinatieregeling op energie-infrastructuurprojecten (31326);

Wijziging van de begrotingsstaat van de Staten-Generaal (IIA) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-IIA);

Wijziging van de begrotingsstaat van de overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten (IIB) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-IIB);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet der Koningin en de Commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (III) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-III);

Wijziging van de begrotingsstaat van Koninkrijksrelaties (IV) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-IV);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (V) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-V);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-VII);

Wijziging van de begrotingsstaat van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-VIII);

Wijziging van de begrotingsstaat van Nationale Schuld (IXA) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-IXA);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Financiën (IXB) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-IXB);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Defensie (X) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-X);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (XI) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-XI);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat (XII) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-XII);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Economische Zaken (XIII) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-XIII);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-XIV);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (XV) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-XV);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (XVI) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-XVI);

Wijziging van de begrotingsstaat voor Jeugd en Gezin (XVII) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-XVII);

Wijziging van de begrotingsstaten van de begroting Wonen, Wijken en Integratie (XVIII) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-XVIII);

Wijziging van de begrotingsstaat van het Infrastructuurfonds voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-A);

Wijziging van de begrotingsstaat van het gemeentefonds voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-B);

Wijziging van de begrotingsstaat van het provinciefonds voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-C);

Wijziging van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-D);

Wijziging van de begrotingsstaat van het Spaarfonds AOW voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-E);

Wijziging van de begrotingsstaat van het diergezondheidsfonds voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-F);

b. de dechargeverlening te doen plaatsvinden op 23 september 2008

Financieel jaarverslag van het Rijk 2007 (31444-I);

c. de plenaire behandeling en de dechargeverlening van de volgende wetsvoorstellen (hamerstukken) te doen plaatsvinden op 23 september 2008

Jaarverslag en slotwet Staten-Generaal 2007 (31444-IIA);

Jaarverslag en slotwet van de Raad van State, de Algemene Rekenkamer, de Nationale ombudsman, de Kanselarij der Nederlandse Orden, het kabinet van de Gouverneur van de Nederlandse Antillen en van het kabinet van de Gouverneur van Aruba 2007 (31444-IIB);

Jaarverslag en slotwet ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet der Koningin en de Commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2007 (31444-III);

Jaarverslag en slotwet Koninkrijksrelaties 2007 (31444-IV);

Slotwet en jaarverslag van het ministerie van Buitenlandse Zaken 2007 (31444-V);

Jaarverslag en slotwet ministerie van Justitie 2007 (31444-VI);

Jaarverslag en slotwet ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 2007 (31444-VII);

Jaarverslag en slotwet ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap 2007 (31444-VIII);

Jaarverslag en slotwet Nationale Schuld 2007 (31444-IXA);

Jaarverslag en slotwet ministerie van Financiën 2007 (31444-IXB);

Jaarverslag en slotwet ministerie van Defensie 2007 (31444-X);

Jaarverslag en slotwet ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer 2007 (31444-XI);

Jaarverslag en slotwet ministerie van Verkeer en Waterstaat 2007 (31444-XII);

Jaarverslag en slotwet ministerie van Economische Zaken 2007 (31444-XIII);

Jaarverslag en slotwet ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 2007 (31444-XIV);

Jaarverslag en slotwet ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid 2007 (31444-XV);

Slotwet en jaarverslag van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport 2007 (31444-XVI);

Jaarverslag en slotwet Infrastructuurfonds 2007 (31444-A);

Jaarverslag en slotwet gemeentefonds 2007 (31444-B);

Jaarverslag en slotwet provinciefonds 2007 (31444-C);

Jaarverslag en slotwet Fonds Economische Structuurversterking 2007 (31444-D);

Jaarverslag en slotwet Spaarfonds AOW 2007 (31444-E);

Jaarverslag en slotwet Diergezondheidsfonds 2007 (31444-F);

Jaarverslag en slotwet BTW-compensatiefonds 2007 (31444-G);

Jaarverslag en slotwet Waddenfonds 2007 (31444-H);

d. de plenaire behandeling van de volgende (wets)voorstellen te doen plaatsvinden op: 7 oktober 2008

Wijziging van enige bepalingen van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het geregistreerd partnerschap, de geslachtsnaam en het verkrijgen van gezamenlijk gezag (29353);

Wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek in verband met verkorting van de adoptieprocedure en wijziging van de Wet opnemings buitenlandse kinderen ter adoptie in verband met adoptie door echtgenoten van gelijk geslacht tezamen (30551);

21 oktober 2008

Wijziging van de Wegenverkeerswet 1994 in verband met de invoering van een recidiveregeling voor ernstige verkeersdelicten (puntenstelsel) (30324);

28 oktober 2008

Regels inzake een vergunningstelsel met betrekking tot activiteiten die van invloed zijn op de fysieke leefomgeving en inzake handhaving van regelingen op het gebied van de fysieke leefomgeving (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht) (30844);

3 februari 2009

Beleidsdebat "Effectiviteitsverantwoording";

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Economische Zaken (XIII) voor het jaar 2009 (31700-XIII);

Vaststelling van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2009 (31700-D);

e. het voorbereidend onderzoek van de volgende wetsvoorstellen te doen plaatsvinden door de vaste commissies voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat/Algemene Zaken en Huis der Koningin op 30 september 2008 (gezamenlijk met 31084):

Wijziging van de Rijkswet goedkeuring en bekendmaking verdragen in verband met de elektronische bekendmaking van verdragen en van besluiten van volkenrechtelijke organisaties en de beschikbaarstelling daarvan in geconsolideerde vorm (31343, R1846);

Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat/Algemene Zaken en Huis der Koningin op 30 september 2008 (i.p.v. 23 september 2008):

Technische aanpassing en actualisering van de Wet financieel statuut van het Koninklijk Huis (31505);

Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu/Wonen, Wijken en Integratie op 7 oktober 2008 (i.p.v. 30 september 2008):

Nieuwe bepalingen met betrekking tot de productie en distributie van drinkwater en de organisatie van de openbare drinkwatervoorziening (Drinkwaterwet) (30895);

Onderwijs, Cultuur en Wetenschapsbeleid op 4 november 2008:

Vaststelling van een nieuwe Mediawet (Mediawet 20..) (31356).

Lijst van ingekomen stukken, met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1. de volgende door de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangenomen wetsvoorstellen:

Wijziging van de Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren in verband met enkele aanvullingen op de regeling inzake de nevenbetrekkingen van rechterlijke ambtenaren en rechterlijke ambtenaren in opleiding gedurende de binnenstage (29937);

Wijziging van de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte in verband met de uitbreiding met onderwijs als bedoeld in de Wet op het primair onderwijs en de Wet op het voortgezet onderwijs en met wonen (30859);

Wijziging van de Warenwet in verband met de opnemings van de mogelijkheid om een last onder bestuursdwang op te leggen en enkele andere wijzigingen (31262);

Wijziging van de Wet rijonderricht motorrijtuigen 1993 naar aanleiding van de evaluatie van de doeltreffendheid en de effecten van deze wet in de praktijk (31278);

Wijziging van de Wet maatschappelijke ondersteuning en de Wet werk en bijstand in verband met het verstrekken van een uitkering aan mantelzorgers (31317);

Wijziging van de Wegenverkeerswet 1994 op een aantal punten van uiteenlopende aard alsmede wijziging van de Wet bereikbaarheid en Mobiliteit, de Binnenschepenwet en de Wet wegvervoer goederen op enkele technische punten (31340);

Wijziging van enige belastingwetten (Belastingheffing excessieve beloningsbestanddelen) (31459).

Deze wetsvoorstellen zullen in handen worden gesteld van de desbetreffende commissies:

2. de volgende regeringsmissives:

een, van de minister-president, minister van Algemene Zaken, ten geleide van een afschrift van zijn brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal inzake Olympische Spelen 2008 (griffiennr. 142156);

een, van de minister van Buitenlandse Zaken en de staatssecretaris voor Europese Zaken, ten geleide van het verslag van de buitengewone bijeenkomst van de Europese Raad te Brussel, 2 september 2008 (griffiennr. 142118);

een, van alsvoren, ten geleide van de geannoteerde agenda van de Raad Algemene Zaken en Externe Betrekkingen van 15 en 16 september 2008 (griffiennr. 142116);

een, van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking, ten geleide van de geannoteerde agenda van de Informele OS-Raad, 29-30 september 2008 te Bordeaux (griffiennr. 142117);

een, van de minister van Buitenlandse Zaken, houdende goedkeuring van het op 6 januari 2008 te Doha totstandgekomen verdrag tussen de Regering van het Koninkrijk der Nederlanden en de Regering van de Staat Qatar tot het vermijden van dubbele belasting van inkomsten en winsten verkregen uit het internationale luchtvervoer (Trb. 2008, 59), alsmede een toelichtende nota bij het verdrag (griffiennr. 142094);

een, van alsvoren, inzake de voorlopige toepassing vanaf 30 juni 2008 van de Overeenkomst tussen de Europese Unie en Australië inzake de verwerking en doorgifte van persoonsgegevens van passagiers (PNR) uit de Europese Unie door luchtvaartmaatschappijen aan de Australische douane, Brussel, 30 juni 2008 (griffiennr. 142093);

een, van alsvoren, houdende goedkeuring van het op 16 april 2008 te 's-Gravenhage totstandgekomen verdrag tussen de Regering van het Koninkrijk der Nederlanden en de Regering van het Koninkrijk Bahrein tot het vermijden van dubbele belasting en het voorkomen van het ontstaan van belasting met betrekking tot belastingen naar het inkomen, met Protocol (Trb. 2008, 19), alsmede een toelichtende nota bij het verdrag (griffiennr. 142109);

een, van alsvoren, houdende goedkeuring van het op 10 maart 2008 te Accra totstandgekomen verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Ghana tot het vermijden van dubbele belasting en het voorkomen van het ontstaan van belasting met betrekking tot belastingen naar het inkomen en naar vermogenswinsten, met Protocol (Trb. 2008, 109), alsmede een toelichtende nota bij het verdrag (griffiennr. 142112);

een, van alsvoren, ten geleide van de geannoteerde agenda van de Informele Raad voor Algemene Zaken en Externe Betrekkingen ("Gymnich") van 5 en 6 september 2008 (griffiennr. 142115);

een, van alsvoren, inzake Administratieve Akkoorden met de Arabische Republiek Egypte inzake technische samenwerking; Caïro, 17 september 2006, 1 april 2007 en 12 april 2007 (griffiennr. 142149);

een, van alsvoren, houdende goedkeuring van het op 2 april 2008 te Paramaribo totstandgekomen verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Suriname inzake de status van militair en burgerpersoneel van het Ministerie van Defensie van het Koninkrijk der Nederlanden dat in verband met opleidingen en trainingen aanwezig zal zijn in de Republiek Suriname (Trb. 2008, 106), alsmede een toelichtende nota bij het verdrag (griffiennr. 142150);

een, van alsvoren, inzake wijzigingen van de Reglementen behorend bij de Overeenkomst betreffende het aannemen van eenvormige technische eisen voor wielvoertuigen, uitrustingsstukken en onderdelen die kunnen worden aangebracht en/of gebruikt op wielvoertuigen en de voorwaarden voor wederzijdse erkenning van goedkeuringen verleend op basis van deze eisen (griffiennr. 142148);

een, van alsvoren, inzake briefwisseling houdende een verdrag met Sint Vincent en de Grenadines betreffende de steun van Nederlandse strijdkrachten bij de bescherming tegen piraterij van een schip onder de vlag van Sint Vincent en de Grenadines dat humanitaire hulp aan Somalië levert; Kingston, 30 mei 2008, en inzake briefwisseling houdende een verdrag met het Hasjemitisch Koninkrijk Jordanië betreffende de steun van Nederlandse strijdkrachten bij de bescherming tegen piraterij van een schip onder Jordaanse vlag dat humanitaire hulp aan Somalië levert; Amman, 12 juni 2008 (griffiennr. 142147);

een, van alsvoren, ten geleide van het verslag van de informele Raad Algemene Zaken en Externe Betrekkingen ("Gymnich"), 5-6 september 2008 (griffiennr. 142115.01);

een, van de staatssecretaris voor Europese Zaken, ten geleide van vier fiches die werden opgesteld door de werkgroep Beoordeling Nieuwe commissievoorstellen inzake o.a. Mededeling betreffende verslag van het Haags Programma (griffiennr. 142171);

een, van alsvoren, ten geleide van een fiche die werd opgesteld door de werkgroep Beoordeling Nieuwe Commissievoorstellen inzake Richtlijn Gelijke Behandeling (griffiennr. 142166);

een, van de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, inzake Voorlichtingen Raad van State inzake staatkundig proces Nederlandse Antillen (griffiennr. 142152);

een, van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, inzake voorhang besluit van 5 juli 2008 (Stb. 336), houdende regels over zij-instroom van leraren in het primair en voortgezet onderwijs

(Besluit zij-instroom leraren primair en voortgezet onderwijs);

een, van de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, ten geleide van de Structuurvisie Randstad 2040 (griffiennr. 141280.01);

een, van de minister voor Wonen, Wijken en Integratie, inzake Wijziging van het Bouwbesluit 2003 (aanscherping energieprestatiecoëfficiënt voor niet tot bewoning bestemde gebouwen) (griffiennr. 142114);

een, van de minister van Economische Zaken, inzake voorhang Besluit kostenoverzicht energie (griffiennr. 142165);

een, van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, ten geleide van het eindrapport van de evaluatie Natuurwetgeving (griffiennr. 142088);

een, van alsvoren, inzake voorhangprocedure wijziging Besluit vergunningen Natuurbeschermingswet 1998 (griffiennr. 142142);

een, van de minister en de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, inzake plan van aanpak vervolg advies Commissie Arbeidsparticipatie (griffiennr. 142192);

een, van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, inzake uitnodiging Najaarsoverleg (griffiennr. 142134);

een, van alsvoren, ten geleide van het verslag ILC juni 2008 (griffiennr. 142092);

een, van alsvoren, inzake evaluatie bestuurlijke boete ATW (griffiennr. 142096);

een, van de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, ten geleide van het rapport "Handhaving: Preventie boven repressie" (griffiennr. 142128);

een, van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, inzake invoering landelijk elektronisch patiëntendossier (griffiennr. 141709.01);

een, van alsvoren, inzake voorhang aanwijzing huisartsenzorg (griffiennr. 142141);

een, van alsvoren, inzake advies NZa over "Experiment met winsttoogmerk in de ziekenhuiszorg" (griffiennr. 142177);

een, van de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de staatssecretaris van Financiën en de minister voor Wonen, Wijken en Integratie, inzake aanpassing huurtoeslag en ketenuitvoerbaarheidstoets bij Wtcg (griffiennr. 142191).

De Voorzitter stelt voor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn neergelegd op de afdeling inhoudelijke ondersteuning ter inzage voor de leden;

3. de volgende missives:

een, van de Algemene Rekenkamer, ten geleide van de geplande publicaties tweede helft 2008 (griffiennr. 142103);

een, van alsvoren, ten geleide van het rapport Publieke omroep in beeld. Financiering, bedrijfsvoering en toezicht (griffiennr. 142143);
een, van de Directeur Domeinen van het ministerie van Financiën, inzake nieuwe website (griffiennr. 142137).

De Voorzitter stelt voor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn neergelegd op de afdeling inhoudelijke ondersteuning ter inzage voor de leden;

4. de volgende geschriften:

een, van Wanhoopsoffensief, inzake actieplan werving en behoud (griffiennr. 142153).
Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden en plv. leden van de de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingssamenwerking;
een, van H. Miedema, inzake ongewenste problemen visum enz. (griffiennr. 142158).
Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden en plv. leden van de de vaste commissie voor Justitie;
een, van R. Janssen te Rotterdam, inzake crimineel gedrag van Greenpeace (griffiennr. 142095).
Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden en plv. leden van de de vaste commissies voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en voor Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu/Wonen, Wijken en Integratie;
een, van S. de Jong te Driebergen, inzake petitie met betrekking tot het verwaarlozen/mishandelen van dieren en het verhandelen van huisdieren al dan niet via internet (griffiennr. 142176).
Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden en plv. leden van de de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit;
een, van C. van Gils, inzake afbraak AOW (griffiennr. 142151).
Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden en plv. leden van de de vaste commissies voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid en voor Financiën;
een, van L. Witte, inzake jeugdzorg (griffiennr. 142168);
een, van F.A.C.M. Peters te Tilburg, inzake 30% minder loon na 1 jaar ziekte wet (griffiennr. 142157).
Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden en plv. leden van de de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

De Voorzitter stelt voor, deze geschriften voor kennisgeving aan te nemen.